

شوراء

عدد ۲۰ * سنه ۱۹۱۱

Handwritten signature or initials: A 20

محرّری: رضا الدین بہ فخر الدین
 ناسر لری: محمد ساگر و محمد زاگر رامیفلر

مندرجہ سی:

بوغاچوف

ملا منیر ہادیف .
 عرب لغتی و آنک عالموی .
 اسلامو آراسندہ عام
 نیچون لازم درجہ ده
 تارالمی؟ حارث یرماکف .
 عبدالرہمن سلطانی ، موسکی
 عبدالله ، اسماعیل پریشوف .
 ابجد ، حسن علی ، تورانی
 و ہادی طامری .

سارت سوزمی حقندہ

معلم حاجی ، عین ابن شکراللہ
 و معاذی .

تورکستان چیننی سارت

لرینک ملی تاریخی .
 نظر خواجہ عبدالصمد اوغلی .

آمریقانک بیوک آدمی

یانندہ .
 ن . زادہ .

قطایده قزق جمعیتلر .

عنابہ اللہ احمدی .

تذکرۃ الحفاظ - طبقات

الحفاظ .
 ر ف .

نباتات . « فنی اوفو »

رتبی : علی رفیقی .

بیان و ایضاح .

اصلاح حروف مسئلہ سی .

حسن علی .

اوپچ مسئلہ گہ جواب .

معلم : عبدالرحمن سعدی .

تربیہ و تعلیم : « بیروتہ »

آمریقان کلہ سی « ماتماری .

« مکتب بالالارینہ اوین » ج .

فیض اللین . « مدرسہ لمرودہ »

عرب ادبیاتی « برہو . « مسلمانلر

آراسندہ نشرہ عارف (بولدن) دن .

ہراسلہ و مخابره . آلمانا ،

اورسکی و طرویسکی دن .

اشعار : بختیار اولسون کوگل ،

دوستمنگ دفترندن ، دینم ،

کوز باشی و چدام .

متنوعہ : قویاش . املانی اصلاح ،

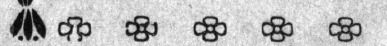
علم یولینہ خیرات و باشقہ بر .

حکایہ . « فنر یغلاتو » محبوب ہمال

آقچورینا . « فرہاد ایله

شیرین » آرتق .

لطاؤف .

۱۲ نچى مسئلە گە جاب:

يورەك؛ ايكىسى يوغارى ايكىسى توبان اولغان دورت بولمەن عبارت بر بنا، هر برينك برى يوغارى برى توبان ايكيشار تيشوگى بار، هر تيشكنك بر طرفه غنه آچلە تورغان فاپقاجلرى بار؛ يورەك، تيمر چينك كورگى كيك بر قاباروب بر باصلوب تيبە تورە، فابارغان وقتە تەمز - دە گى قارا فان يورەكنك اولك ياغندەغى توبانگى بولمە گە كرە، فصلغان وقتە، اولك ياق يوغارى بولمە گە كرە، ينە فصلغان وقت آندن چغوب اوبكە گە بارە، اوبكە دە هوا ايلە صافلانوب (قزلغە ايلانوب) صول ياقندەغى يوغارى بولمە گە كروب آندن توبانگى بولمە گە، آندن دە بتون تن گە نارالوب كيتە. على افندى: « اوستدن توشارگە يولمە بار » ديگان. اما اولك طرفدە اول بولماسە كرك .

۱۳ نچى مسئلە گە جاب

I معلوم پاونك توبان طرفدن كينات گنە تارتسەك البته توبان طرفى اوزلور، چونكە يىنى فاپلەنە تارتقانە اورتاداعى تيمر، اوزينك سكوتنى (عطالتنى) صاقلاب حرمت گە كيلورگە اولگرە ألمى تورغاندە توباندە گى يب اوزولوب كيتە. حارث يارما كوف

II

دنيادە بولغان هر بر جسمك اوزينك يورى طورغانى، تيك طوراً طورغانى حالتىنى صاقلى طورغان خاصىتى بار. دنيادە بوگا مثال بتەسى توگل:

بر كشى پوزدە اورندقغە اوطورب بارا، دى. پوزد توقتاغان يردن كينەت قوزغالوب كيتسە، اوطورغان كشينك باشى آرتقە تابا كيتە. آرتندە استينا بولسە، باش سويە - كينك نلقندە بلوب آلورغە مكن. بو نيدن؟

كشينك آياقلىرى ۋاگونك ايدە نينە تيوب طورغان سببلى - ۋاگون بلە برگە قوزغالا؛ ئە باش - اوستندە سويلەنگان خاصيتكە بنا - اوزينك تيك طورغان حالتىنى صاقلارغە طريشەدە، آياقلىردن آرتدە قالا. آندنصوك باشە قوزغالوب كيتە.

پوزد كينەت توقتاسە، باش آلفە تابا كيتە. بونكە سببى شولوق خاصيت: آياقلىر پوزد بلە برگە طوقتادى، ئە باش اوزينك اولگى حركتندە، (بو مثالده آلفە تابا بارودە) دوام ايتەرگە طريشە، لکن گاودە اوزيني، بر آزدنصوك طوقتاتا.

بوندن اوشبونى آكلادق، برەر نرسەنى حركتكە كيترو ايچون اول اول نرسەنك اوستندە سويلەنگان خاصيت (عطالت)نى بتر وكيروك. (نرسەنى حركتدن توقتاتقانده شولايق).

اگر بز مسئلەدە گى يينك اوچيندن طوتوب، كينەت بيك نق تارتساق، اوستندە گى اور تيمر، عطالتى سببلى يب كى كينەت حركتكە كيلە ألمى: آستدن تارتقان قوت گر اوستندە گى بيكە باروب يىمى (چونكە اوستندە گى بيكە باروب يتەر ايچون گر حركتكە كيلورگە تيوش)

۱۴ نچى مسئلە جابى: (ع بولداش)

آلكز ايكى باشى دە آچق پيالا كوپشە، بر باشن صوغە طغکز. كوپشە اچندە گى صو اوستى، صاوتندەغى صو اوستندن بيوگرەك طوراً. نچكەرەك كوپشە آلسەك، انك اچندە گى صو دغيدە بيوگرەك طوراًچق. العاصل كوپشە نە قتر نچكە بولسە، صو - كوپشە اچى بويىچە، شولقدن، اوستنكە كوتەر يله. (بونك سببىنى تفصيللاب يازو ايچون اورن تار). كوپشەلرنى كراسينغە، اسپيرتقە طغوب قارا - سافندە شولاي بولاچق (لكن صيوق نرسەنك همەسى دە كوپشە اچى بويىچە كوتەرلمى، مثلا: كوپشەلرنى ترى كمش كە طقساق، كوپشە اچندە گى ترى كمش - صاوتندە غى ترى كمشدن آستدەراق طوراًچق).

كوپشە بيك نچكە بولسە، كراسينى انك اچى بويىچە ۵-۶ ويرشوقغە قدرى اوستكە كوتەر يله آلا.

فيلتە مسئلەسندەدە شولايق. فيلتەنك ييلرى آراسندە بيك كوب نچكە گنە كوپشەلر حاصل بولا. بولار بويىچە كوپشەلرنك باشينە قدرى كراسين كوتەر يله، ئە بوندە يانا؛ يانوب بو يردە كراسين بتە بارغانسايون آستدن كراسين كوتەر يلوب تورا.

شولاي ايتوب - ياكنا كتابلرنك برسندە يازغانداى - بوندە «كراسيننك اوطنى ياراتووى، آكنا عاشق بولووى» كى هيچ نرسە يوق.

بعض يورتلردە قش كونلرنندە ترزە توبندە جيولوب نورغان صونى فيلتە بويىچە شيشەلرگە جيلار. بوندەدە صو فيلتە بويىچە كيلە.

۱۵ نچى مسئلە گە جاب:

بو خبر البته يالغان. چونكە اول بالقنى يولى تسيزار بىهرسە، اول قايدن عيسى عليه السلامك ۵۵ يلدن صوك طواچاغن بلسون؟ اول «میلاددن ۵۵ يل ئلك» ديب يازا آلماس ايدى. ع.ى.

درست جوابلار.

۱۳، ۱۶ نچى مسئلەلرگە: ع. يىگى (سيپيريا - چيرلاق). ۱۶ نچى مسئلەگە عمليات ايله ايك يخشى جاب بيروچى.

۱۴، ۱۵، ۱۶ نچى مسئلەلرگە: نعمان آفجورين (سمبر).

١٥ اۆكتابر ١٩١١ سنه

٦ ذوالقعدة سنه ١٣٢٩

مشهور آدمير والوغ حادير

بوغاچوف .

باشقردلر اوزلرى ده، هجرت بويله دوام ايدوب تورغانده مألوف اولدقلرى كوچه معيشتدن مدنى معيشت كه آلماشينو لازم اولاجاغىنى آكلاديلر. باشقردلر بونى اعتباره آلوب وكييله چكنى اويلا بطنچلق وصلحلق ايله گينه مدنى معيشت كه حاضرلنو تيوش ايكانلىگى - جهالترى بيك نوچلى اولدقنمى؟ - اويلا ب يتمه ديلر. شول كوچه معيشتده منگو قالمق خيال فاسدينه نوشوب روسيه اچلرندن امان هجرتنى قوت ايله طوقراتمق املينه توشديلر. شول مقصود ايله ١٨٣٠ نچى سنه ده حكومت گه عصيان ايتديلر ايسه تيزلك ايله باصدرلديلر. لىكن كينه و عداوتلرى باصلمايوب بوندىن صوكدده بيك كوب مرتبهلر عصيان ايلديلر. مستقل حالده عصيانلر يىنك ايك صوگفيسى هم بونىگله برابر ايك الوغ وخوفلىسى ١٧٨٨ سنه ده گى عصيانلرى ايدى. بونى باصمق حكومت اوچون بيك قيمت گه توشدى. هر ايكى طرفدن كوب نفسلر و كوب ماللر تلف اولدى. نيپلويفنك تدبيريله باشقردلر شويله ادب و يرلدى كه بوندىن صوگ مستقل حاله قىمىلدارلق حاللرى قالمدى هم باشقردلر نده منچلق ميدان آلدى. بوندىن صوگ ٨-٩ يللر اوتوب كيتدى. شول آرا ده اوچونچى پىطرترك ايمش، تيز تخت كه اوطور وپ، خلق غه بيك زور احسانلر كورسه ته چك ايمش» ديه عوام آره سده خبر تارالدى. قارا خلق هر وقت يالغان خبر گه تيزر كه اشانوچان اولغان كى بو خبر گه ده بيك تيز اشانديلر هم بو خبر باشقردلر غه ايرشديكىندن باشقردلر بيك زور فائده لر

بيك ايسكى وقتلردن بيرلى «تابول» و «ئولغا» نهرلرى آراسنده بولغان كيك و بركتلى صحرالرده باشقردلر اوزلريگينه تركك ايدوب، حيوانلرى اوچون ايك ياخشى يرلرنى صايلا ب بر باشدى ايكنجى باشقه كوچوب يورلر ايدى. كيز ايلرده طورلر، حيوانلر يىنك، سوتلر يىنى ايجهرلر و ايتلر يىنى آشارلر، يونلردن كيوملر توقوب كيهلر ايدى. ايكون ايكك نه، صنعت و تجارت نه، مدنى معيشت نه ايدكىندن اصلا خبرلرى يوق ايدى. قهزلر يىنى ايجوب، موگلى قورايلىرىنى اويناب، ماتور آواز ايله مى يرلر يىنى يرلاب عمر اوزدروغ باشقه نى بله اسلر ايدى. لىكن، بارا تورغاچ باشقردلر غه ده بو عالمك اوزگار شندن ؤولوش آلمق وقتى كلى. قزان دولتى روسيه گه قوشيلغان صوگ باشقردلر نى ده روسيه گه تابع ايدلوب باشقردستان ايله روسيه آره سنده يوللر اچلدى. روسيه اچلر نده خلق بيك آرتوب يرلر طغزلانا باشلادقندن روسيه دن باشقرد صحرالرينه هجرت باشلاندى. اورال بويلر نده هر تورلى معادن وارلق معلوم اولوب زور زور زاؤودلر قورولدى. زاؤود خدمتى اوچون روسيه اچلر ندىن حسابسىز كر يستيانلر (اشچيلر) كوچيلوب، زاؤود تيره لر يىنه يرلشدرلدى. مهاجرلر بيك كوبايوب كيتدىكىندن، كوچه لك معيشت اوچون كيك باشقرد صحرالرى ده فسيله باشلادى.

استانیٹسہدہ دنیاغہ کلدی. ابتدا ظهورندہ اوتوز یاشلرندہ اولوب، کوب مشقتلر کوردیکی سببندن فرق یاشلرندہ دیوب اولارلق ایدی. کندوسی اورتا بویلی، کیٹک ییلکالی قارا طونلی، آروغراق یوزلی، قسقه غینہ قارا صافاللی، غایت اوتکون کوزلی، ذکی و فہملی بر آدم ایدی. بردہ مکتب کورمدکندن اوقو یازو بلمیدر ایدی. کندوسی پراوصلاونی مذہبندہ ایدیسہدہ سیاسی مقصود ایله اوزینی «ایسکی دین» اہلی، دیہ اعلان ایلدی.

چیکہسندہ طومشندن آقصل بر نرسہ اولوب، کوکرہ گینک ایکلی یاغندہ آورودن فالغان علامتلری وار ایدی. اوزینی اوچونچی پیدر، دیہ اعلان ایتکاج بوعلامتلرینی پادشاہلق علامتی دیہ قارا خلفغہ کورسہتر ایدی. ہم خلقدہ بوکا چن کوکلندن اشانادر ایدی.

بوغاچوف، ۱۷ یاشینہ قدر آتاسی یانندہ ایگون خدمتندہ بولندی ہم صوفیہ نام قزغہ نکاحلانوب اوزاقده تورمادی پروسیہ صوغشینہ کیتدی. بوندن قایتوب برگہ ییل نوردی دہ یینہ تورک صوغشینہ کیتدی. یوری نورغاج کوکرہک و آیافلری آورتوب شفاخانہگہ کردی. بوندن بر قدر سلامتنگاچ اوینہ قایتدی. دون قزافلری جملہسندن اولغان قز قزنداناشیلہ کیاونینی چیت مملکتنگہ قاچرودہ عیبیلہ نوب آغرلق کلہ چگی معلوم اولغاج، آطینہ بنوب «دوبوفکہ» نام برگہ قاچوب کیتدی و آندہ وارغاج اوزینک کم ایدکینی یاشرو. عسکری خدمتنگہ یازلدی. بوندہ کیلگاچ ہم تورلی اشلر ایله قزافلرنی فوتورتمغہ باشلادی. لکن تیزلک ایله کم ایدیکی معلوم اولوب فولغہ آلدی. آیاق و قوللری بغاولانوب قاراولغہ ویرلدی. لکن قاراولچی صالداونی فوتورتوب صالداونیلہ برار بغاولی کیونچہ قاچوب کیتدی. مقصودی قافقاز طرفینہ کیتمک ایدی لکن اول طرفغہ کیتہ آلمایوب طوغری اوینہ قایتدی. قایتقاچ خاتونینگ یغلاوینہ قلبی یومشاب اوز اوزینی حکومت قولینہ ناپشردی. حکومت بونی باشقہ آریسطانتلر ایله برابر حبس قیلو اوچون قاراول ایله «چیرکاسسک» شہرینہ کوندردی. بولدہ باردقی وقت بوندن ہم قاچوب کیتدی. شول قاچودن «ماگیلوووسکی» گوپیرنادہ بر ایسکی دین کشیسینہ واروب، بندہ دینمنی صافلاواوچون قاچوب یورگوچی بر ایسکی دین کشیسیمن، دیہ آلدالاب، قایتاروب و برو شرطیلہ پاسپورطنی ہم ایلی صوم آچہسینی آلوب پولشہ حدودینہ (چیکینہ) کیتدی. اولوقلاردہ پولشہگہ قاچوب کیتکان ایسکی دین

کورو خیالینہ توشوب، اوچونچی پیدرنک ظہورینی دورت کوز ایله کوتہرگہ باشلادیلر.

II

اوچونچی پیدر، آلتی آی قدر پادشاہلق سوردکن صوٹ ۱۷۶۲ سنہدہ تختندن ایندرلوب، زوجہسی الوغ یکانرینہ تخنکہ چقدی. III پیدر، پیدر بورغنک چیتنک بر دؤاریس (سرای) غہ حبس ایدلوب بر هفته قدر توردفن صوٹ دنیا قویدی. ہرنہ پیدرنک ٹولمنہ ہیچ کونک شہہسی فالماسون، دیہ اوچ کونگہ قدر گودہسی عامہیہ کورسہتلدی ایسہدہ قارا خلق آرسینہ: «پیدر قاچوب کیتکان آنک یزینہ ئولدی، دیہ ایکنچی کشی کورسہتلگان» دیہ خبر تارالی ہم بوخبر بر نچہ آدملرنک اوزلرینہ اوچونچی پیدر اسمینی ویروب پادشاہ اولو خیالینہ توشمہ لرینہ سبب اولدی.

۱۷۶۵ سنہدہ «وارونر» گوپیرناسندہ بر قاچقان صالداون

اوزینی اوچونچی پیدر، دیہ اعلان ایدوب بر خیلی خلقنی ایمرتدی لکن تیزلک ایله قولغہ آلدی. ہم آسلانیکونی فامیلیہسندہ غی بر ارمن و بوندن صوٹ چیرنیشی فامیلیہ۔ سندہ غی یینہ بر قاچقان صالداون اوزلرینی اوچونچی پیدر، دیہ اعلان ایتدی لکن بوندہ تیزلک ایله قولغہ آلدیلر. ۱۷۷۲ سنہدہ «دوبوفکہ» نام یردہ بوگومولفی فامیلیہلی بر آدم، ایسک حالندہ اوزینی اوچونچی پیدر، دیہ اعلان ایتدی و تیز وقتنگ ایچندہ عسکردن و قارا خلقدن اطرافینہ کوب آدملر جیولدی. الوغ قتنہلر چیغوغہ یاقن کلمش ایکان، تیزلک ایله قولغہ آلتوب، «سارینتسین» شہرندہ تورمہگہ حبس ایدلدی. صوگرہ سبیرگہ کوندیرلوب کیتدیکی وقت یولہ دنیادن اوتدی. ایشتہ، ہر طرفدہ بویلہ آدملرنک اوچونچی، پیدر اسمیلہ ظہور ایتہلری عوام آرسندہ پیدرنک ترکلکی حقندہ بولغان افکارنگ قوت تابماسینہ سبب اولدی. شونک اوچون ہر طرفدہ عوام خلقی اوچونچی پیدرنک ظہورینی دورت کوز ایله کوتہدر ایدی. بوندن کوب و قتلر اوتمہدی، اوزینہ اوچونچی پیدر اسمینی ویروب، بتون مملکتنی خرابہ حالینہ کنورگان، یوز میلیونلرچہ ماللرنک تلف اولماسینہ و آلتمش بک معصوم فانلرنک توکلہ سینہ سبب اولغان بوغاچوف ظاہر اولدی.

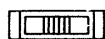
III

بوغاچوف، دون قزافلرندن اولوب «زیموووسکی»

حکومت، توری وقتده ۶-۷ مرتبه تفتیش کامیسیه سی بیباردی بوندن ده هیچ بر خیرلی نتیجه لر چیقما دی. جایق قزاقلری بارچه سی ایسکی دین اهللری اولدقلرندن هر بر ترتیب و نظامی، چاچ ومیوق کیتهرونی دین گه خلاف صایورلر ایدی. حتی اول وقتده یا کیراق نرسه اولدقلندن پاترون استعمالینی ده حرام صایورلر و بو خصوصه الوغ تاوشلر چیقارلر ایدی.

ترکیه صوغشینه بیبهرو ایچون حکومت بونلردن بر فرقه نظامی عسکر ترتیب ایدوگه قرار ویردی. لکن چاچ ومیوق کیتهلردن هم زمانهیه مناسب تعلیم کورودن قورقوب بارچه سی فاشدیلهر آخرنده حکومت بو نیتندن واز کیچمه گه مجبور اولدی. شول آرا ده ینه «قزلر» شهرینه ۵۰۰ آطلی عسکر کوندیررگه هم قطاقیغه قاچوب کیتکان فالملرینی قووا باررغه حکومت طرفندن فرمان چقدی لکن، حکومت گه آچیغلی کیلگان سبیلی هر ایکوینه فارشوب وارمادیلر. صوگره حکومت، قزاقلری قوت ایله بوی صوندرو اوچون عسکر ویروب گنیرال «طرا اونیرگ» نی کوندردی. گنیرال جایقغه وارو ایله بو فرمانلری یرینه یتکرو ایله امر ایلدی قزاقلر فاشدیلهر. عاقبت آره لارنده صوغش باشلانوب گنیرالنی و گنیرال ایله کیلگان عسکرلری اوتروب بتدیلهر. بو واقعه «پیتربورغ» غه ایرشدی هم قزاقلر غه ادب ویروب، فتنه ده باشلاب یورگوچیلرینی قولغه آلوب قایتواوچون، حکومت یتته رلک عسکر ایله گنیرال «فریماننی» کوندردی. فریمان، فارشی چیققان دورت بگ قزاقنی بیگوب «جایق» شهرینه کردی هم بارچه اداره اشلرینی باش-دن آیاق اوزگه رتوب، آطامانلق منصبینی بتردی و سیمونف نام پالاکاونیکنی کامیندانت تعیین ایتدیکندن صوگ یتته رلک عسکر فالدیروب قایتوب کیتدی و فتنه ده باشلاب یورگوچیلرینک بارچه سینی قولغه آلوب «اورنبورغ» غه اوزانندی. صوگره اش تفتیشه ویرلوب ۱۲ سی دورنکه چابوب ئوتورلورگه، ۴۷ سی آصوب ئوتورلورگه، ۳ سی باشلری ئوزولورگه، باشقلرینک قایوسی کاترغغه وقایوسی سبرگه بیبه رلرگه حکم اولندی. بوندن صوگ قزاقلر هر نه ظاهری باصیلو ایله باصلدیلهر ایسه ده بارچه سینک قیلرینه عداوت یرلشوب فالدی و فرصتی کادکده ئوچ آلورغه بارچه سی حاضرلر ایدی. (آخری وار.)

ملا مئیر هادیف.

کشیلرینی روسیه گه بیک خوبلاب آلدقلرندن حدودده تورغوچی چیناونیک گه «پولشه ده طوبوب اوسکان ایسکی دین کشیسیمن حاضر طورو اوچون روسیه گه قایتامن» دیه آلدالاب، چیناونیکدن ایکنچی پاسپورت آلدی. ارغز (۹) غه واروب یرلشمک اوچون بوندن توغری آت یاللاب شول طرفه سفر ایتدی. پولده وارغانده آت خواجه سی روسنی تورنوب نوشروب آتینی آلوب قاچدی. شول آت ایله کیتدیکی وقت، «نیکولسکی» (سامار گو بیرناسنده) شهرینه توفتالیدی. بونده کیلو ایله جایق قزاقلری آره سنده طنچلق یوقلقدن خبر آلوب بونلرنک طنچسزلقلرندن فائهلنمک قصدیله توغری «جایق» (نیژنی اورالسکی) شهرینه کیتدی.

۱۷

ابتدا حالده جایق قزاقلری، دون قزاقلرندن آیرلوب جایق نه ری بویینه کلوب یرلشکان کچکینه گنه فاراقلر فرقه سندن عبارت اولمشدر. کیته کیته عددلری کوبایوب، حاضرگی «جایق» شهرینی بنا ایلمشدر. بار کسبلری جایق نهرندن بالاق توتو، قرغز و فالملق طائفه لرینی باروب باروب تالاکوی اشلردن عبارت اولمشدر. بونلر خرسیتیانلغنی قبول ایتمه گان هیچ کمنی اوز جمعیتلرینه قبول ایتمه مشلدر هم جمعیتلرینه کرگان وقت، جای توغری کلگان هر مسلماننی اولترونی شرط قیلمشلدر. شونک اوچون بونلرنک قوللرندن بیک کوب مسلمان قانی توکلگان بولورغه اوخشدر. بونلر بیک اوزاق وفتلر مستقل حالده ترکک ایتدیلهر، صوگره موسقوا کنازینک حمایه سینه کورنی استهب برسی تاتار و برسی روس اولمق اوزره الوغ کناز میخایل فیودر و بیچ غه ایکی ایلیچی کوندردیلر. کناز بونلرنک تبعه لکینی قبول ایلدی و اوزلرینک اوتولری بوینچه «جایق» نهرینی بتولهی بونلرنک استفاده لرینه قالدردی. بونلرنک هر اداره لری اوز قوللرنده اولوب، حکومت، بونلرنک هیچ اشلرینه قاتناشماس ایدی. پیمار و بیلکی وقتندن بیر و حکومت بونلر نک اداره اشلرینه آزلاب آزلاب قاتناشا باشلادی و بونکله برابر بونلرده رضاسزلق علامتلری سیزله باشلادی. بارا تورغاچ حکومت، بونلرنک آطامان واسطرشینالری اوزی تعیین این باشلادی، بو حال بتون بتونه قزاقلری آچیغلاندردی. حکومت طرفندن نیندایگنه آدم تعیین ایدلسه ده، قزاقلر بوکا راضی اولمای بر فتنه چیقارلر ایدی. هم آطامانلری اوستندن شکایت ایدوب پیتربورغ یولندن ایلیچیلری توقتاماس ایدی.

مقاله :

عرب لغتی و آنک عالماری

(۱۰) عرب لسانی جاهلیت (۱) عصر نندن اعتبارا قاعدلی بر لسان اولمش ایسه ده اسلام ظهور نندن صوگ عرب قومی، اولنگی حاللرینه نسبت ایله چیت عملکنترگه دخی کوبراک تارالایلر و ملت حاکمه اولدقلر نندن یاکی فتح ایتمش بر لرگه عهومی دیه چک قدر هجرت ایلوب خواجه لقی فیلورغه باشلادیلر، اوشبو سبیدن یهود و سر- یانیلر (۲)، فارسی وکلانیلر (۳) ایله آرالاشدیلر. بو اختلاط سبیدن عرب لسانینه مخصوص اولان قاعده لرنگ بوزلق علامتاری کورلورگه باشلادی حتی که قرآن شریف آیتلری یاگلش اوقولدقلری واقع اولدی. ایشته عرب لغتینی اوزینگ طبیعی قاعده لر نده صافلاب طونهقی همده قرآن شریفنگ یاگلش اوقولوق یولنی بیکلامک ایچون ذهنلرده معلوم اولان طبیعی قاعده لرینی تدوین فیلورغه احتیاج کوردی. اسلام حمایه سینه کر مش چیت قوملرنگ عرب لسانیینی بنگل اوگرنمکلرینه انک طوغری بولده آنک قاعده لری تألیف ایلمک ایدی. اوشبو روشده طبیعی احتیاج اولوب طور دیغندن عرب لسانینه مخصوص اولان صرف، نحو و لغتلر ترتیب قیلندی.

(۱۱) نحو و صرف فناری، ایلمک مرتبه اوله رق دارالخلافه «کوفه» شهر نده تدوین ایلدیکی معلومدر. بو وقت «کوفه» ده سریانیلر، کلانیلر همده حیره (۴) یهودلری کوب اولدقلر نندن مذکور فنلر اوشبو قوملر طرفندن چیقارلدیغنی بعضیلری ظن ایدرلر ایسه ده بو طوغروده تاریخی بر دلیل یوفدر. احتمال که اوشبو علمنی

(۱) عربلرنگ اسلامدن مقدمگی وقتلری «جاهلیت عصری» دیه مکلر معروفدر.

(۲) ایلمک وقتده «سوریه» دیه معروف اولان شام قطعه سنده طور وچی ایسکی قوملردر.

(۳) بابل یعنی عراق عربده ساکن اولان قدیم بر قومدر.

(۴) خاننگ کسری، یاننگ سکونی، راننگ فتحی ایله قدیم بر شهر اولوب بوننگ اورننده بو کوند، «نجفی» شهری اولنور. جاهلیت وقتنده بر عرب دولتینگ پایتختی اولوب طور مش ایدی. اسلام ظهور نندن صوگ خراب اولدی.

میدانغه چیقارمق طوغر وسنک مذکور اجنبی عالملرنگ بر قدر یاردملری اولور (۱) لکن اصل تدوین ایلوچیلر، سریانی وکلدانل لغتلر ایله آشنا اولدقلری معلوم دگل اسلاملر ایدی. (۱۲) تاریخ خبرینه کوره عرب لغتنه مخصوص اولان قاعده لرنی جمع ایدرگه اجتهاد ایلوچیلرنگ اماملری حضرت علی اولوب اوشبو خصوصه کندیسسی: «کلمه، اسم و فعل هم حرف اسمنده قسملرگه آیرلور و شونلردن خارج اولماز» دیه ابوالاسود الدئلی گه املا قیلدر مشدر. نحو علمنده انک برنچی اصل اولان اوشبو قاعده نی ابوالاسود ضبط ایلوب هر حاجت توشدکچه لازم قاعده لرنی برر برر شوکا قوشوب وارمش و اوشبو سبیدن «نحو» اسمنده الوغ بر فنی میدانغه چیقار مشدر.

(۱۳) حضرت علی، نیگری اوز طرفندن صالحمش اولان مذکور علمنی تحصیل فیلمق حقنده هر وقت باشقه- لرنی ترغیب ایدر اولمشدر. گرچه حضرت عمرده: «عربیه تحصیل قیلکنز، عربیه ایسه هم عقلنی هم مروئنی آرتدرز» مضموننده نصیحتلر فیلور اولسه ده آنک مرادی تدوین ایلمش عربیه دگل بلکه سلیقه ایله بیلنمکه اولان عربیه اولاققدر.

(۱۴) اسلامده انک ایلمک مرتبه تألیف ایلمش «نحو» کتابی ابوالاسود الدئلی طرفندن ترتیب ایلمش رساله اوله چقدر. فقط مذکور رساله حقنده انابتلی معلومات نابله ایدیلندن برر آفت گه اوچراب تلف اولدیغنی ظن قیلنور. «لغت» ده ایلمک یازلمش کتاب ایسه امام خلیل گه منسوب اولان «العین» در.

(۱۵) «نحو» سوزی بو وقتده «صرف» علمینه مقابل استعمال ایلدیکی حاله ایکنچی بر وقتده «صرف» علمینی ده شامل اوله رق عام بر معناده استعمال اولنور. بزم بو اورنده «نحو» دیه سویلامکه اولدیغمز «فن» دن مرادمز عام اولان، صوگ معنادر (۲).

() ثعلب اصحابندن اولان مارون اسملی نحو عالمی اوشبو حیره یهودیلر نندن اولدیغنی مرویدر.

(۲) نحوگه مقابل اولان «صرف» علمنی باشلاب دنیاغه چیقاروچی ذات، معاذ بن مسلم الهوا ایدی، دیه روایت وار. رساله سبب وضع العربیه.

اوله رق خلیل بن احمد چیقدی. آندن صوڭ سبویه اوشبو فنی اکمال ایتدی و اوزندن صوڭ تالیف ایدلمش بتون نحو کتابلرینه مأخذ اولان اثرینی تصنیف قیلدی. بوندن صوڭ ابوعلی الفارسی، زجاج و باشقلر ظاهر اولوب نحو تعلیم ایدر ایچون مخصوص رساله لر تالیف ایتدیلر. شاگردلر و معلملر، اوشبو اثرلرگه ایهیت و یروب دستور العمل طوتدیلر و بو علمگه غایت محبت باغلادیلر. اوشبو سبیدن «نحو» فنی کیکایوب کیتدی، عالملری آراسنده جدال و مناظره ایشکاری آچلدی و هر کیم کندی مسلکینه نصرت و برر اولدی. بو حاللرنڭ نتیجه سی اوله رق «کوفیون»، «بصریون» اسمنده ایکی مشهور مذهب پیدا اولدی. بونلردن اولگیلری «کوفه» شهریه عالملرنڭ مسلکی اولوب صوڭلری ده «بصره» شهرینه منسوب عالملر طرفندن اختیار ایدلمش مذهب ایدی. سبویه و آکا منسوب اولان عالملر (ابوالحسن الاخفش، قطرب، صالح الجرمی، مازنی، میرد، زجاج، جاحظ، میرمان وغیرلر) بصریون فرقه سینڭ اماملری اولوب کسائی و آکا منسوب عالملر (فراء، ابن السکیت، ثعلب، قاسم بن محمد الانباری وغیرلر) کوفیون فرقه سینڭ اماملری ایدی.

(۱۹) جاهلیت عصرنده عرب قبیللری بر برندن آبروم باشادقلری و حیوانلری ایله برلکده کبڭ صحرالرده یوردکلری سببندن شیوه لری اوزگروب بر برینه اجنبی لغت مثالنده بیلمسز اولمش ایدی. قبیلله باشقلری بو حالڭ فنا اوله چغنی آکلاب میدانغه عمومی بر لسان چیقارمق طوغروسنده اجتهاد ایدر اولمشلردر. عرب قبیلله لرنڭ معلوم موسملر ده «ذوالهجار» (عرفه تاغی یاقینده)، «مجنه» (میینڭ فتحی ایله، کسری ایله ده درست)، «عکاظ» (غراب وزننده، طائفی یاقیننده) کبی اورنارده جیولوب شعرلر و خطبه لر سویلاشوب یاتمقلارندن ده بر مقصودلری اوشبو ایدی (۱). لکن عمومی اولان عربی لسان تأسیس ایدرگه جاهلیت عربلری موفق اولمادیلر، بلکه بونی آنلردن صوڭ اکثری فارس قومندن عبارت اولان لغت جیوچیلر میدانغه چیقارمشلردر.

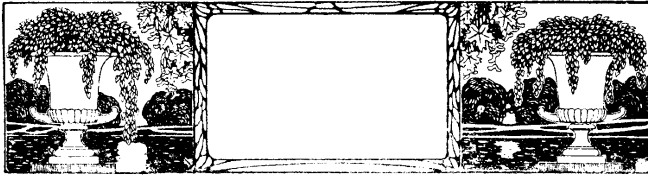
(۲۰) جاهلیت زماننده، لغتلرینه الوغ تاثیرلری اولان عربلرنڭ معروف خطیبلری بونلردر: (۱) قس (قافنڭ ضمی و سینڭ تشدی ایله) بن ساعدة الایادی (هوزه نڭ کسری ایله).

(۱) عکاظ میدانینه جیولوق عادتی، اسلام کلاسیکندن صوڭ دوام ایدوب آنچق هجرتدن ۱۲۹ تاریخنده پتمشدر.

(۱۶) «نحو علمینی ابوالاسود الدئلی چیقاردی و «عروض» علمینی ده خلیل تأسیس ایتدی» دیمکن مقصود، مذکور فنلر اوشبو ایکی کیمسه طرفندن تجدید قیلندیلر و یا که یوقاری طبقه آراسنده غنه سلیقه ایله دستور طوتلمقده اولان علمنی عمومی صورتده هر کیم استفاده ایدرلک بر مرتبه ده ترتیب ایتدیلر، دیمک اولسه کرب. یوقسه حجاز عربلری آراسنده نحو و صرف هم ده عروض فاعده لری، جاهلیت عصرنده ده دستور العمل طوتلدیغنه علامتلر یوق دگل. کاتبیلری و شاعر هم آنلرنڭ منتقدلری اولان بر لساننڭ، نافص صورتده اولسه ده ادیباتی اولنه چغی طبعیلدر. ورفه بن نوفل، انجیل کتابینی عرب لسانینه ترجمه قیلوب بازار ایدی (۱). بعض بر روایتلرگه کوره «معلقات سبعه» ده یازلمشدر. ابوالاسودنڭ نحو فنی چیقارمازندن دگل حتی دنیاغه کلامازندن مقدم بر وقتده صحابه لر قرآن شریفه، اصللری یا اولان کلمه لرنی «ی» صورتنده، اصللری و او اولان کلمه لرنی «ا» صورتنده یازمشلر و تمام صرف عالملری طرفندن سویلانمکده اولان وجهلرگه موافقت ایدر اولمشلردر صرف علمندن خبردار اولماش بر قوم، طبیعی دگل بر شی حقتده نیچرک بویلر و رنده مطرد صورتده عمل ایله بیلورلر؟

(۱۷) حضرت علی، اوزینڭ شاگردی ابوالاسود الدئلیگه خطاب ایدرک: «اسم بر شی نڭ ذاته دلالت ایدر، فعل آنڭ ایله بر ذاتن خبر ویرلور، حرف بونلرغه باشقه بر معناغه دلالت قیلور، انج هذا النحو و اضی الیه ما وقع الیک» دیدیکندن (۲) (اوشبو روشده فصد ایدوب امثالینی اوزنڭ بیلوب ضم قیلورسن دیمک اولور) بو فنڭ «فصد» معناسنده اولان «نحو» سوزی اسم اولوب قالدی. زیرا بو فن ایله عرب لغتینڭ استعمال روشلری فصد قیلنور، دیرلر (۳).

(۱۸) ابوالاسود الدئلی صوڭنده نحو فننده متخصص (۱) صحیح مسلم ج ۱ ص ۵۶. صحیح البخاری ج ۸ ص ۶۷. (۲) نزهة الالباء. ص ۵. (۳) بعضیلر ایسه «نحو» سوزی یونانلورنڭ حرف معناسنندن آلوب اوشبو فنڭ علم ایتمش اولدقلری «غراماتیق» فننه دلالت ایتهدیکندن هر فدن بحث ایدلمش فن ایله «نحو» سوزی آراسنده مناسبت تاپمازلر. شوڭ ایچون «نحو» سوزی چیتلردن آلنوب تحریف یا که تعریب ایدلمش بر کلمه اوله چغنی ظن قیلورلر حتی بعضیلر بونڭ «انج» سوزندن آلدیغنی دعری ایدوگه کوره قبطلر طرفندن اوشبو فنڭ علم ایدلمش «ناهو» سوزندن آلمش اوله چغنی دعوی ایتک دخی عقلگه قریب دیرلر.

اسلاملار آراسنده علم نيچون لازم درجده طارالمى؟

XXII

اهل اسلام آراسنده لازم درجده علمنك انتشارينه اولان مانعلر بوتلردر:

(۱) خاتونلرمزغه عام ومعرفتنك حرام ايتلوب بالالرمزنك شول نادان خاتونلر قولنده تربيه ايتلوي .
(۲) مکتب و مدرسه لرمزنك امام و ايشانلر قولنده بيرلوب ده حقيقي مسلمان آدم ينشدر رلك صورتده نظارت ايدوچيلرنك يوقلغى .

(۳) اوقوچى و اوقوتدر و چيلرمزنك نيتلرى شاگردلرنى اوکازلى آخوند ياکه امام ياخود مؤذنك درجده سينه ايرشدرمك وشاگردنكده اوبلاغان اوبى شولغنه اولوب باشقه نرسه گه التفات ايتى محروم قالمقلى مونه شونك اوچون بزنك بايلرمزنك کوبى «بالالرم مال کرى اولان زکات آشاماسه ده، فديه آلوب بزاونك کنهاسنى کوتارماسه ده الله رزق بيرر» ديوب بالالرن اوقوتيلر .
حارغ بيرماکى .

XXIII

عموما اهالى اسلام آراسنده علوم و معارفنك لازم درجده طارالوينه مانعلر اوشبونلر ديب بلهم : (۱) بزده خاتون قزلرنك اوقومبچه نادان قالورلى . چونکه کيلاچکک ملتنگ اعضاسى اولاچق بالاغه ابك اول بيرولهچک تربيه آنا تربيه سيدر . آنا، نادان اولدنه بالا، لازم درجده تربيه بدنيه و روحيه دن محروم قالاده، بتون قوه بدنيه و روحيه سى بر باد اولنوب چن معلوماتلو اولا آلمى .
(۲) بزده بالانك قوه فکريه و قوه عقليه سن اصلاح و تربيه گه مقتدر پيداغوغ معلملر فطلمکى . (۳) بزنك بار معلم و مدرس لرمزنك ده شاگردلرگه تعليمات قرآنيه و نبويه نى کيرونجه توشندروب دين و دنيا گه مناسبتى يوق اهميتسز نرسه لرنى علم ديب القا قیلورلى . (۴) بزده علوم و معارف تحصيلى ايجون خلقتن مادى اعانه آزلغى . (۵) بزده گى

عر بلرنك خطبه لرنى بيوك اورنلرغه چيقوب سويلامكارى، خطبه وقتنده قوللرينه تاياق طوته قلىرى (۱)، خطبه نك مقصود يرين « اما بعد » سوزى ايله باشلامقلى اوشبو کيمسه دن مبراث فالديفى روايت ايدلنور . رسول اکرم باش وقتنده، مذکور آدمنگ «عکاظ» ده دوه اوسنينه چيقوب اثرلى خطبه سويلاديکنى و مذکور خطبه نى يادلاب آلديغنى، اوشبو وقتده ايشنمش اولان شعرلرينى رسالت کلايکندن صوگ بعض بر صحابه لردن اوقودوب دکلاديغى روايت ايدرلر (۲) . (۲) سحبان (سلمان وزنده) بن وائل الباهلى . بو کيمسه اسلام عصرنده حتى معاويه زمانه قدر ايرشمشدر . خطبه لرنده عادتى طنشدرن باشقه روشده طوقتاب طورماز ونه قدر اوزون اولسه ده خطبه سنه بر سوزنى ايکى دفعه ذکر ايتماز ايدى کونلرنك برنده معاويه بن ابى سفیان حضورنك خطبه سويلرگه طوغرى کلايکنده قولينه طونار ايجون تاياق صورمش . مجلسده اولانلر : «شمى خليفه حضورنده خطبه سويليه چکسگن ، خليفه حضورنك تاياق طوتوب سوز سويلامک موافق دگل » ديمشدر . سحبان بونلرغه قاراب : « موسى پيغمبر الله تعالى ايله سويلاشدیکنده ده تاياق طوتوب سو- بلاشمش ايدى، خليفه حضورنده تاياق طوتوب خطبه سويلامکنك نه برينه عجب ايتنهر؟ » ديه الزام قيلمشدر .
(۳) اکثم (۳) بن صيفى . رسول اکرم حضرتلرينك نبوت دعوى قيلمديغنى ايشتمديکنده، منهبى نه دن عبارت ايدیکنى بيلوب خبر کتورر ايجون حبيش اسمنده اوغلىنى «مکه» شهرينه بياردى . حبيش ، « مکه » دن قايتوب معلومات و بريدیکندن صوگ اکثم ، اوزينك قومى اولان بنو نهم حضورينه چيقوب رسول الله همده آنك دينى حقنده اوزون بر خطبه سويلادى و آخرنده ده : « اى جماعت ! بو، دين هيچده کوکن کلمامش فرض ايتوگن ، شول وقتنده ده صرف گوزل اخلاقدن وانسانلرنى طوغرى بر يولغه کوندرمکندن عبارتدر، بنم سوزمنى طوتسه گنر بو کوندن آنك منهبىنى قبول قيلمگنر ! . . » ديمشدر . بونلردن باشقه خطيبلر هم کوب ايدى سوز اوزايماسون ايجون آنچق اوشبونلرنى ذکر ايله اکتفا قیلدى .

(۱) رسول اکرم حضرتلرى هر وقت خطبه ده « اما بعد » دييور همده تاياق ياکه يايگه تاياونور ايدى . خطبه وقتنده قاچ طوتديغى مروى دگلدر . زادالمعاد . ج ۱ ص ۱۲۱ - ۱۲۲ .
(۲) بلوغ الارب فى احوال العرب ، ج ۳ ص ۱۵۰ .
(۳) اکبر وزنده .

طرفندن ترتيب ايدلمش مختصر رساله قدر اولسون
اهميتنى حائز دگللردر. و عليه قيس. ايجد. استانبول.

XXVII

قرون وسطى ده علم و فن، اهل اسلام قولنده ايدى.
مونك كون كىي ظاهر بولغان دليللىرى علم تاريخنده هم ده
اسلاملردن قالغان آثارده كورنوب تورمقده در. شو علم
وفذارنى غربلىلر اسلاملر قولندن آلوب، بو كونكى حالينه
ترقى ايندرديلر. شو حالده « اهل اسلام آراسنده لازم
درجده علم تارالا آلامدى » دېگه ننگ معناسى: « اوز
قوللرند بولغان علم و فننى اهل اسلام ننگ اوزى ترقى
ايتدرمه وينه نه سبب بار؟ » دېك بولسه كبرك.

بو حقه غى سؤال آرتقچه عام صورتده بېرلوب،
جوابى ايسه بېك قسقا بولوى شرط ايتلمشدر. « اهل
اسلام » دېگان سوز ننگ نختينه دنيا ده ئلله نيچه تورلى
ملتلر داخلدركه، عامدن معروف فالورينه هر ملت ننگ هر
اقلیم كشيلىرى ننگ بېك مختلف سببلىرى بولو ممكندر. بزنك
بلومز چه عمومى و حقيقى سبب ايكى گنه در:

برنچى - علم و فن ننگ آلتن و كوشى آرتندن يورمكىدر.
آلتن ايسه حكومت آرتندن يوره در. اؤل ده گى علملر
عرب حكومتى قولنده ايدى. حكومت اسلاميه عربلر
قولندن اچقنغان سو ك علم گه سكتنه عارض بولدى.

ايكنچى - علم و فن نل خزينه سنده سافلانو ب ادبيات
واسطه سيله نشر فلنوب ترقى تاپادر. حكومت اسلاميه
عربلردن توركيلىر قولنده كوچدى. بناء عليه علم و فننى
ترقى ايتدرو بولرغه لازم ايدى. يعنى: توركيلىر ننگ هر
برى اوقومشلى و معارفلى بولولرى لازم ايدى. لكن
توركيلىر اوزلرينك مول و باي نللىرى بارلقنى تانومادىلر.
اوز ادبياتلىرى واسطه سيله علمنى اوزلرى آراسينه نشر
فلما دىلر. توركى حكومت ايله عربى ادبيات آراسنده
علم ضايغ بولدى. شول علم، ايكى اورتاده تزلزل ايتكهن
وقتلرده بوتون جهانغه توركيلىر حاكم ايدىلر. بناء عليه
بوتون اهل اسلام نادانلقده قالدى.

غربلىلر ايسه اوز نللىرىنه اهميت بېرگه نلر؛ علمنى
اوز نللىرىنه كوچرگه نلرده بو كونكى حالينه ايرشدرگه نلر.
بز همان همان املاز نيد توزه نه آلاما نيچه شول مسئله دن
قوللا آلامىز. خلاصه: يارلىق و نلسزك سببندن اهل
اسلام نادان قالغان. حسن علي.

أوفو خانهلر ننگ حفظ صحتكه مخالف صورنده بناء ايدلوى.
(۶) بزده طبيعت درسندن درس آلا بلورلك ذاتار ننگ بولغى.
پاولودار ؤولصند: عبد الرحمن سلطانى.

XXVI

مسلمانلر آراسنده علم تارالماوينك سببى بر گنه
نرسه اولوب، بوزوق تربيه آلمش بو كونكى مسلمانلردر.
بونلر كوچوب بتون باش عنصرلر يتشديكلر ندىن سو ك
« ترجهان » غزنه سنك تصوير ايدلمش « دارالراحة » مسلمانلرى
روشندنه عموما مسلمانلر ياكى و حقيقى مدنيت كسب
ايدىلر. بونلر « دارالراحة » نى خياللرند دگل، كوز
اوكلرند كورلر. دېنلرى ده دنبالرى ده معمور اولور.
مصر. موسكى عبدالله.

XXV

عموم اهل اسلام آرسنده لازم درجده علم تارالا
آلماوينه سببلىر بونلردر: (۱) بزده خلقه فائده ايتهدى
كتابلر ننگ بولغى، بولغانلر ينگنه خلق آكلارلق روشده
آنا تلمزده يازلماوى و بېك قيمت بولوى. (۲) مسلمانلر ننگ
علم حقتده خطا اعتقادده بولولرى. چونكه عموماً دېب
آيتورلك مسلمانلر، دين علمندن باشقه علملرى علمگه ده
صانامىلر و آنلرغه محبت قوبه يلر. (۳) فائده لى علملرى
ايله ن عمل قىلماولرى. (۴) مكنبلر مزده بالالرمز ننگ اوقوغان
نرسه سندن فائده آلوردى ايتوب تربيه ايدلماويدر.

اسماعيل. پريشوف. كته قورغان.

XXVI

دورتنچى و بيشنچى قزىلردن سو ك اولان مسلمانلر ننگ
شرح و حاشيه يازارغه كوشمكلرى، برى فسقارتقان كتابنى
ايكنچيسى اوز ايتوب اوچونچيسى ده دخى شونى فسقارتوب
عمر اوزدرولرى، حاضرگى مسلمانلر ننگ ذلتلرينه و ايكى
مسكىندن برى اوله قلىرىنه سبب اولمشدر، زمخشرينك
« المفصل » نام كتابندن فائده لنوب يازلمش و آنلرغه حاشيه
و شرح اسملرى ايله تعليق ايدلمش اثرلر ننگ جهلمسى
بشيوز سددن آرتق اولوب هر برى اسلام شاگردلرينك
علمدن رغبتلىرى بوغالوغه سبب اولمشدر. « المفصل »
مستثنى، اما آنندن فالان دورتيوز توفسان توفز اثر بر يرگه
چبولدىغنده بو كونده « بيروت » ده خريستيان بر عرب

XXVIII

اسلام ملتنه مخصوص اولان اصطلاحلارنڭ اوزگاروب، اشلرنڭ فارما فارشبق اولمقبدر. مثلا سلفی اصطلاحینه کوره «عالم» سوزی مجتهد و فقیه سوزینه مرادف یورر ایدی. مجتهد دگل کیمسه لرگه سلفلر «عالم» اسمی ویرماز بلکه «عامی» نعتنه کرتورلر ایدی. «العلماء ورثة الانبياء» کبی سوزلرگه عصر سعادت اربابی، مجتهدلردن باشقه ارنی مصداق سانامازلر، علم و عالملر حقتده وارد اولان مدح و فضیلتلرنی بالکنز مجتهدلرگه گنه حصر قیلورلر ایدی. اما بو کونلرده خصوصاً بزده «عالم» سوزندن هر کیم «اوکارلی ملا» نی فهملر. «عالم» دیمک «اوکارلی ملا» دیمکر ایدی بوزده توقسان بدسی نماز اوقی بیلماوچیلر و عقیده دینیلردن تمام محروم اولان بر طائفه، اوزلرینی «العلماء ورثة الانبياء» بشارتنه مصداق قیلوب ایستدیکلری طرفلرغه خلقنی سوق ایدوب طورسلر، نه نتیجه چیقار؟ هر کیم بونی اوزی فکر ایتسون! بزده علم نارالمای عجب دگل، اگرده معجزه قییلندن اولهرق نارالسه ایدی آنسی عجب اولور ایدی «اذا كنت لا تدري فذلك مصيبة * و ان كنت تدري فالمصيبة اعظم».

تورانی. «چولمان د «اورال» پاراغودی.

XXIX

علم گه رغبت و مجتهدلی هیچ بر ملتدن توبان اولمادیغی حالده باشقه لرغه نسبت ایله عموماً «اهل اسلام آراسنده لازم درجه ده علم نارالا آلمادیغینڭ سببی ویا که سببلری نه در؟» مضموننده اولان سؤال ظن عاجز مه کوره بیک تبرهن و مهم سؤالدر. فی روشده جواب بیرساکده آز کبی کورنه. شولایده التفاتسز قالددرغه اصلا پارامی. عقل ایرشدیکی قدر مطلق بر جواب یازارغه تپوش. آورونڭ قایو اورنده ایدیکنی بلماگان تقدیرده دوا قیلو فائده سز اولدیغی کبی، بزلر هم اوزمزنڭ قصورمزنڭ قایو اورنده ایدیکنی بلماساک اصلاح قیو بیک مشکل بولور. بو کبی مهم بر مسئله گه اشتراك ایدو طاقتم خارچنده بولسه ده اوز فکرینی یازمق بولدم:

جمله مزه معلوم علمای اسلام بر زمانلرده (اموی و عباسی خلیفه لر زماننده) علم گه نه درجه ده خدمت ایتدیلر، علم و فنی قایو درجه لرگه ایرشدردیلر. بو کونگی مترقی و متمدن باؤروپالولرغه استاذلق درجه سینه ایرشدیبار. بونار اول زمانده نی سبب ایله بو درجه لرگه

ایرشدیلر، الهام ایله مو کرامت ایله مو یا که خیر دعا ایله مو؟ یوق! برسی ایلده توگل، بلکه همت، غیرت، انفاق و اتحاد سایه سنده ایرشدیلر. آنلردن صوکنفی مسلمانیلر نه سبب ایله بولای جهالت چوقرنده قالدیلر؟ مذکور صفتلر بتوب، آنلرنڭ اورنینه تعصب و سفالت اختلاف و افتراق توغمقی ایله. سیاسی هم دینی اختلافلر ظهور ایدوب، حقیقی علم ایله شغله نورگه وقت نابمادیلر. علم دیگانلری نزاع وجدال، قیل و قالدن عبارت اولوب، عوم اهل اسلامنی شوکا قانع ایلب مونڭ خارچنده اصلا علم یوق اعتقادنده قالدردیلر. بابالرمزدن قالغان علم و فنی باشقه ملتلر آرقیلی آلورغه مساعده قیلمادیلر. بارچه سنی شریعت اسمندن حرام دیوب کورساتدیلر، شوشی اعتقاد و فکر بو کونده هنوز دوام ایتنه. اون بللق مسافه مزننی بوز یلغه کیچکنره. فکر قاصر مه کوره، بزده علم تامر جایه آلمغانلقنڭ بر حتی برنچی سببی شوشیلر. فکرم خطا ایسه فارئین کرامدن عنولرنی اوتنه من. بو حقه یازاسی سوزلرم بولسه ده شورانڭ ۳۰ سطرندن آرتق بولماسون دیگان شرطی توقتارغه مجبور ایلهدی. هادی طاهری «یکاتیرنبور» غ.

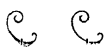
سارت سوزی حقتده.

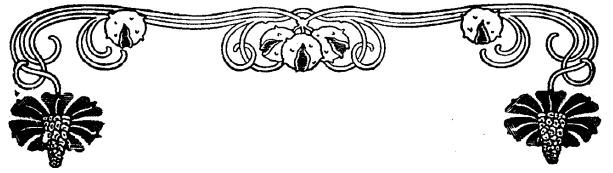
I

ایسکی تورك آثارندن «شیلانی نامه» اسلی کتابنی اوشبو اوچ اورنیغه «سارت» سوزی ذکر اولنمشدر. (۱) «وهمدن سارت چیقا آلمدی هیچ * کوچه بند ایچره بسی ایلدی هیچ» بیت (۲. ۳۸) «سارتلر اسیر وزبون بولدیلر * دود ایله غالیه گون بولدیلر» بیت (۳. ۸۴) «باردی بیش مینک چه کشی یورتاول * مختلط اوزبک ایله سارت ومغول» بیت ۱۹۷. بوندن آکلاشیلدیغنه کوره بورونغی وقتلرده، سارت، تورکستان تورکلرندن بر قبیله نڭ اسمی ایمش. اما حاضرده سارت کملر اولدیغی آچق بیلگولی ایمس؛ احتمال که اوزگه قبیللر ایله آرا لاشیب کینکان بولسه. معلم حاجی معین ابن شکرالله «سمرقند».

II

سلیمان افندی قوندزی «لغت چغتای» نام اثرنده: «سارت تورکستانده متوطن اولان عشائره دینلورکه اصلی تاجک وفرسدر، تات دخی دیرلر» دیمشدر. معافی.

ترکستان چینی سارتلارینڭ ملی تاریخی حقیقده بررچا

«اوسانمز کندینی انسان بیلنار خاقه خدمتدن .
» روتند اولان ، مظلومه آل چکمز اعانتدن .
»ك»

ملی تاریخی بیلو، هر آدم اوز آنا باباسینی تانو، اوروغ و فردشلیرینی هم ده اولنارنڭ بورونقی تورلوك حاللرینی یعنی: عرف عادتلرینی، علوم و معارف، هنر و صنایع، سودا گرچیلکده نه بابده بولدفلرینی، دنیا معیشتنک فانداق بول بیله بوردکلرینی و اول بوردکلری بول بولنرنی سعادت گه چقاردیمو یا بالعکس فلاکت گه مو؟ کیملر ایله دوست و کیملر ایله دوشمان اولدفلرینی اوگرانوب بیلوب آندن عبرت و تجربه حاصل قیلیمق - دیبهک اولدیغندن هر آنا باباسینی یاغشی کوروب، سویگان کشیلرگه، طوغروسی اوزینڭ کیم ایکانندن خبر دار بولمق گه تله کانلرگه بیلوی مطلق تیوشلی بر اشدر .

شونلقد ندرکه: مترقی و متمدن ملتلرنڭ بدی یاشار بالالرندن باشلاب بتمش یاشار فارت (عوام) لرینه قدر همه سی کندی تاریخلرینی بیللر . و شونڭ ایله افتخار ایللر . حالبوکه بزنگ بالا ، چاغا و عوامز طورسون، حتی خواصزده بیلیملر (البته حکم اکثرگه در) . « بو نیچون بویله ؟ » سوالیغه : « بزده بابالرمز تاریخیزی یازمامش ؛ یا ، یازسه ده اوکا آنچه اهمیت بیر مامشده اوده اوز اوزندن بوغالوب بتمش ! بزلر ایسه ک ایمدی تاریخمز ندوین ایدله ممش ، تاریخسبز بر قوم اولوب فالهیشمز . البته بزنگده تاریخمز ندوین ایدیلوب فالهش اولای ایدی بزده آنلر کبی بیلور ایدک « جوابنی و برنلر بولنوی طبیعیدر . بولنر بو دعوالرنده بر آز حقلی ده کور نورلر . چونکه تاریخی ندوین ایدله ممش ، ماضیسی فارانقولقده فالهش بر قومنڭ اوستینه صوگفیلری ده نادان بولسه اول ایلنڭ اوتنه کیلری حقدده بر نرسه بیلمهک بیک چیتین ایدیکی هر کسچه مسلدر . اما همدلر اولسون ، بز تورکلرنڭ تاریخمز مجهول کوینچه فالهادی . صوگ بولسه ده بر نچه محترم اهل غیرتنڭ اجتهادی سایه سنده یازیلدی

وندوین ایتلدی . اما بو ، ینه قوجه ترك ایلینڭ تاریخی تمام ندوین ایدلدی دیبهک دگلدر . چونکه « ترکستان چینی » ده سانلری میلیونلرله حسابلانمقده اولغان صاف نورک قومینڭ تاریخی همان جهولدر . بو حقدده « شورا » صحیفه سنده کی مقاله لر کافی اولمادیقی کبی مستقل روشده یازلمش کتابلر ده مختصر غنه ، معلومات بیلوب اوتلامشدر . حتی بولنر ده ، بوریات تونغوزلر حقدده بر قدر معلومات بیلدیکی حالده ترکستان - چینی هم ترکستان روسی ده اولان تارانچی تورکلری حقدده بر گلله اولسون یازیلماشدر . بوکا ایسه البته بزنگ دیبهک بر سوزمز بوق . چونکه بزنگ اصل مقصدمز ملی تاریخ یعنی : ترکستان چینی سارتلرنڭ تاریخی بیلو ایدی . بز بو توغورده محترم « شورا » صاحبنه مراجعت ایدوب ترکستان چینی نورکلرنڭ تاریخلرینی هم « کاشغر » ده حکومت سورمش خانلرنڭ ترجمه حاللرینی « شورا » ده یازمقینی اوتنمش ایدک . « شورا » ایسه (۴ جلد ۱۱ عدد) اوز طرفندن : بو طوغورده قدر تندن کلدیکی قدر خدمته بولنه چینی تبشیر اینمه کل بر ابر ، تاریخلری ندوین ایدله ممش بر قوم حقدده چیتدن توروب معلومات بیلرک مشکل اولدیغینی ده بزه اخطار ایدر . بز اولده ترکستان چینی سارتلرنڭ تاریخی یازمقینی محترم « شورا » مجله سندن خصوصی صورتده رجا ایتمش ایسه کده ایندی عوما ملی تاریخیمزنی بیلگان محترم قرداشلر مزدن رجا ایتمهکده مز .

بو محترم قرداشلر مز هر حالده بیلدکلرینی قزغانهای « شورا » مجله سینه یازوب بزنی منتدار ایتسونلر ایدی . تاریخلرینی یازمقینی اوتنمش اولدیغمز ترکستان چینی ده حاضرده تخمیناً ۳۰ میلیون تورک ملتی بولوب بولنرنڭ کوبرهک ایشلرینی اورلرنڭ دینی رئیس (روحانی) لری اولغان : « اعلم آخوند » (۱) باشقارمقده در . بو « اعلم آخوند » هر اشنی طوغورودن طوغور و شریعت محمدی قانونچه بتره در . حکومت مأمورلری ده « اعلم آخوند » نڭ هیچ بر اشینه قاریشمای بلکه یاردمده بولنه لر بونده جمعیت و کیکاش مجلسی کیللرنی آچوده مسلمانلر تمام ایرکلی بولوب اوکا حکومت طرفندن هیچ مانع بوقدر . ظن غالب مدنی یاوروپا مملکتلرنڭ هیچ برنده مسلمانلرغه بو قاتارلق ایرک بیلرله گندر . اما نه چاره که مسلمانلر بوندن تیوشلنچه فائده لنه بیلمایدر . چونکه اهلینڭ اکثری (۱) اعلم آخوند - مفتی یا که شیخ الاسلام .

آندە آلتون اچىنە باطاقانلار دەغى حرص و آچ كوزلېك كورلمى؛ فطهيا، آلتونقە صالحون قان ايله فارى طورغان صافدل بروجود؛ شاد، حياتندن مەنۇن، روحى، فعال؛ گویا اول، دوللارلار پادشاهى بولغان امير يقالى غە بتونلاى بات... بولار آراسىندە توگل . . .

خېر خواه هم آلدان كوره طورغان بو تېرىبەلى قارتقە قاراغان چافدە: اشاناسنڭ كېلىمى - آدملىرى ايچون ايس كېتىكچ روشدە، مېقرو فون، فوتوغرافلر، كېنىماتوغرافلر، تېلېفونلر، اېلېكترولامپەلرلى اختراعى اوستىنە، ھنوز يېقى كىشىياتىدە دوام ايدوچان، آرومى، طالامى آدملىرىنىڭ مشقلىرىنى تەدبىل ايچون يېقىن نرسەلر طابارغە غېرىت ايدوچان، آمرىقانڭ، بر عقل خىزىنەسى بېوك بر مختىرەنڭ كوز آلدۇكە بولدىغىنە اشاناسنڭ كېلىمى!

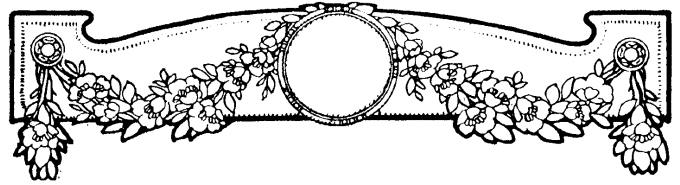
- سز، حاضر دە مېنىم نى نرسە اشلەمكچى ايدگەنى بلەسكز كېلەمى؟ - دى، اديسون - باش اوستىنە! ايتىم: «سويلى طورغان فوتوغرافيا» ھم تىسىمىتىدىن ايلور. مونا بو صوك وقتلردە مېنى اشغال ايتە طورغان نرسەلر. «تلىلى فوتوغرافيا» ايسە، بېوك تارىخى انقلابغە سبب بولاچق. بوندىن ايك مھم مقصد، بالالرنڭ فكلرن كېنىكايتو، معلومات لرن آرتىرو ايچون تاثير ايتەك. ايك ارزان ھم سادە بر آلت بلەن بر ابتدائى مکتب معلمى، بالالارغە - مثلاً - جونڭ صوفناغە ايلە نوون كورسەتە آلاچق. بالا فارشوسىندە گویا مجسم اولاروق، قوی كونولرى كېچىلر؛ صوك، آلارنڭ جونلرى قرقولور، چيولولر، ازلە نولر. . . . فابرىقەغە كرولرى. . . . تا، ماتىرىيا حالينە كرولر، كېوم بولوب نكولوب چقانچە مرتب اولهرق كوز آلدندە كورسەتيلور. تخمېن ايدگز! بالانڭ عقلى اشلەنمگىنە ھم فكلرنڭ تېز اويغانغىنە، طبيعتدن فائدە لانە بلەكڭ بولن توشونمگىنە بولاش، نى قدر تېز تاثير ايدەچك؛ ھم معلوملر ايچون كوبىمى يېكىلك كىتورەچك.

بو، بزم مدنيت عالميندە ينە اوزىنە مخصوص بىر دورگە كر ووى بولاچق. بو اختراعەدە موفق بولسەم، شول چافدە مېن، اوزىمە عائد وظيفەمنى بر درجە اوتەگان حسابلە سامدە عقلى بولاچقەن.

تسىمىتىدىن ايلور. بولار ينە بتونلەى باشقە عالمىدن دېرلك. اش حقيقتنڭ قىمەتلىكى، طغزلق، كېلوشسىزلك، ھم كېرەكلى درجەدە (فامفورت) نڭ بولنماوى، اعاصىل، اشچى خلقغە بور طغە ماللك بولمق ايچون، حاضرگى طورمىشەزچە

نادان بولوب، مدنيت دنياسىندە موجود مسلمان خلقينڭ آرتدە فالغانلر ندىنبر. چونكە ماننڭ فكلر ومعلوماتنى توسيع وعقللر بىنى تئوير ايدەچك مکتب ومطبوعات بونلردە بوق حالبوكة صوك وقتلردە خطاى حكومتى بونلر ايچندە شونان (ابتدا مکتبلر) لر آچدرەق غە باشلامش ايسەدە بو شونانلر اھالى غە باققانده بېك آز بولوب اولدە خطايچەدر. البته بو مکتبلردن مسلمانلرغە آنچه بېوك فائدە مأمول دگلد. بونداق اولوغ بر ملتدە مكلرچە منتظم ابتدائى مکتب، بر نچە دانە مىلى غزتە ومطبعە بولنماوى تأسفى ايدلەچك بر حالدر. بو «رجا» نى مىلى غزتلر مزنڭ كوچروب يازمقلر بىنى اوتتە مز.

غالجات قىرىسندە: نظر خواجە عبدالصمد اوغلى.

آمرىقانڭ بېوك آدمى يانندە

بو صوك كونلردە «بېرلېن» گە كېلىگان مشهور طوماس اديسون ايله صعبت ايتەش، ر. ص. مخبرى يازا: «آدلون» اوتېلندە فوق العادە اولاروق، آمريقا مىلى فلاغى اصلەش. آمريقانڭ بېوك مخترعى طوماس آوا اديسون بوندە!

مەلىكتنك معتبرانى، غزتە مخبرلرى، ژورنالىستلر، فوتوغرافىستلر، فىنانسىستلر، بېوك زاوود خوجەلرى ھم باشقە ھر تورلى صنف آدملىرى بو اوتېلنڭ تېرەسندە چولالار؛ ھر برى زماننڭ بېوك آدمەن ھېچ بولماسە برگنە كوروب فالاسىلرى، مەكىن ايسە برەر سوزن ايشدوب كېتەسىلرى كېلە.

اديسون طشدىن قاراغاندە عادى غنە، بر آمريقالى قىافتندە. سقالى قرغان، قارا ساچى آراسىدىن سېرا ككندە كورنوب طورغان چالارە باشلاغان بورتكلرى، كېك ماڭلايندە آبروم بر روشدە صزقلر آستندە ياب ياش قاراشلى كوك كوزلر؛ اوزون بلەكلر، قول اووچلرى فاطى، طرانقلر ايسە بېك توبدىن كېسولگان، گویا، اديسوننى اصطانوقلر بلەن طانش بر اشچى دېب ظن ايدەرسك!

فکر لر بیان ایندی هم سوزدن سوز چغوب آخرده بزم روسیه گه کیلوب بتدی:

— مونه اوزینه آیروم کیگ بر عالم . . . مونه ، فایده هنوز بتون کوینچه فوزغالمی باطا طورغان طبیعت ! نهایتسز بایلق . . . فقط مع التأسفی سزده تیخنیقه ، طب ، عموماً فن و هنر عالمنده عقللی آدم لر یوق . . بو ابگ زور بختسزلك . . عفو ایدگز ، مینی ! اویلاب فاراگز اوزگزه: اگر روسیه ده ینه صناعت «تالسنوی» لری ده طوغسه ایدی ، روسیه ، نی قدر پرافلرغه آطالار ایدی . تجارت هم تیخنیقه عالمنده نیلر ، نیلر اشله ماس ایدی . . ادبیات ، تیاتر ده عموماً عامی جهتلر ده سوز یوق ، سز کوچلیلر سز . لکن تجارت اشلرنده سز هیچ نی اشلگانگز یوق . سزنگ اورال ، قافقاز ، سیبیر لرگز فوزغالمغان کوینچه تیک یاطمقده اولان خزینهلر . . . حالبوکه بولاردن فائده لانور ایچون سز نیچوک بولورغه تیوش ایدگز ؟ سزده ایسه هنوز هیچ حاضرلك یوق . هم بونی اویلامیسزده . بولسون ایدی بو برلر آمریقاد ، ئلله فایجان بتون دنیانی آلتون ایله طوطرغان بولورلر ایدی . سز ایسه همان کوته سز ! بولارنی اویلاغاچ ، گویا روسیه ده بر آدم ده یوق دیب ایتیه سی کیله . مونه فایده باراسی دیب اویلیم مین فایچاغنده . فقط ایندی وقت ده هم عمرده صیدرمی . . . مین اوزیمه فالغانده نیمسلرنی بیک اول حدلی یارانام دیب ایتیه آلمیم ؛ لکن آلارنگ هنر و صناعت غه استعدادلری فاشنده باش ایبه رگه و هر وقت احترام ایدرگه تیوش طابامن .

ایس کینکچ روشده نی حدلی آلفه کیندیلر . . . بله سزمی ؟ آسگز بر ساقسونیا نیغنه : فقط شول کچکنه گنه ساقسونیاده فی فابریک طر و بالری ، سزنگ چیکسز روسیه نگ مجموعسندن آرتق !

شوگا کوره سز کوبره ک متفکر لر . . . اما حقیقیونلر تجربه کارلر بو نسبتده یوق دیرلك . سز ، محضا علمی نرسه لرگه کوگلسکزی حصر ایتکانگه طورمشنگ حقیقی یاغندن برله شورگه ، اشگه کر شورگه کوچکز قالمی . توشونه سزمی ، روسیه ده بو کوچسزلك نیدن ؟ — مینچه ، روسیه نگ چیکسز لگندن ، طار اولغندن ، بر برسینه آیروم یشادکارندن . بو ، مینم بر ظنم غنه توگل — حقیقت شولای . فاراگز خریطه غه ! نی قدر دهشتلی ! باور و پانگ ایکی الوشندن کوبره گی ؛ آزباده نیندی زور کبسه ک . شوگا کوره سزده

غایت آغر شرطلر فویولوی - میگا ، تسبیتنی یورت سالوغه اشله تونی اویلارغه سبب بولدی

یاور و پانگ «کولوچی» لری (کولکیلی ژورناللر) یوقه مینم بو «خیالم» دن کوله لر . کوررمز ، کم حقلی بولاچق . بر زمانده ، هم یاقن زمانلر ده ، مین آلارغه ، اون ساعت آراسنده ابگ صوگفی آرختیکتورا اصولنده تسبیتدن بر اویوقیازغه ممکن ایدیکن هم وانویندن باشلاب ، بوگر اب (باز) ینه قدر بتون نقرعاتی ایله ممکن ایدیکن کوستر سه م کیره ک دیوارلرن و اطور ایچون نیچه کونلر صرف ایدرگه کیره ک بولور در جه ده طازا ، نق اولوی ایله برابر گوزل هم صالقونندن اوطندنه ضرر لانی طورغان روشده بولاچق . فسقه سی : مینم بو ، تسبیتدن فییلغان یورطار معمارلق اشنده بیوک بر انقلابه سبب بولاچق ؛ هم فقیر آدملر ده یورط خوجه سی بولا آلاچقار .

بو اختراعاتنگ ابگ مهم ماده سی بولغان «آککومیلانور» (الیکتر جیوب قویا طورغان نرسه) حقنده شول قدر کوب یازلدیکه بوگا اوسنر گه ده ایندی اورن فالهغاندر . بونگ هنوز بتوشوب بتمگان بر جهتی بولسه اولده ، آنگ غایت زور هم آغر اقیدر . بوندن صوگفی اختراع ایدیله چک آککومیلانور لر حاضر گیلر دن اوچ قات بیگلرک بولور . تیر هم نیکل دن اشله نه تورغان بو آککومیلانور لر نگ باتاریه لری ایچون صوبله ن پاتاشا کفایه ایدرک . خصوصاً ایلیکتر بیجسکی پویزدلر چقسه بو ابگ زور خدمت کوستره چک آمریقاد ایندی بونگ تجربه سی کوریلدی ، هم موفقیتلی چقدی .

عموما تیخنیقه عالمنه متعلق مینده ، ئلله نیچه تورلی پلانلر هم فکرلر بار . فقط بولارنگ فعلیت گه چغوون کوره آلوم قدرسی ینه باشقه مسئله . . . درست ، مین اوزمنی طازا هم باش حس ایدم ، شونگده بولسه یلدر عمرنی کیره طور ! مین شوینیغنه اویلیم : هیچ شبهه سز ، آدملرنی بو ، صولدره کبتره طورغان تن خدمتلر نندن قوتقاررغه کیره ک . فایده غنه بر آدم کوچی صرف ایدیله سی اورنده ماشینا اشله سون ایدی ، اول تقدیرده بلکه آدملر اوزاغر اقده یشارلر ایدی . . . فسقه سی نیچوکده بولسه آدملرنی بو ، واطا طورغان آغر بوکدن عبارت ، تن کوچن صرف ایتدر و طورمشندن قوتقاراسی ایدی . انسان اوزینگ شائینه لائق ، علویننه مناسب روشده یشارگه تیوشلی . بیوک مخترع بوگا متعلق ینه بایتاق نازک و کبیسکین

الله طرفندن كوندرلىگان ايدكنى و الله طرفندن وحى ايله سويلادكنى بيان ايدى . اوزىنىڭ الله طرفندن كوندرلىگان معلم ايدكنى بيان ايدوب تورلى طرفلرغە رسالەلەر تاراتادى . جمعيت نىڭ اعضالىرى كون بكون كوبايە ، اعضالىرىنىڭ كوب اولغان يىرى «شانسون» ولايتى اولوب ، مركزى و مؤسسنىڭ تورا تورغان يىرى «خارباين» ياندى اولغان «فودزەدن» شەرنەدر .

بو جمعيتنىڭ توب اساسلىرى معلوم توگل فقط جمعيتكە اعضا اولان ايرلرگە اويلا نماولرى ايچون يىمين ايندرە ، نكاحلى خاتونلرغەدە ايرلرني طاشلاب ماناستيرغە بارغە قوشە . شولار ايچون مخصوص نورلى بيوك شەرلردە ماناستيرلر بنا ايتكانلر ، شەيدە بنا ايتمكەلر . جمعيتنىڭ رئيسى سياحتكە ياكە شەردە بوررگە چقاندە قوراللانوب قارە صيبرغە آنلانوب چغە . ياوروپالولر نىڭ ظلم جبرلرندن قوتلوب دنبادە مسعود ياشاونى تلەگان آدم جمعيتكە اعضا اولسون ديوب سويلى .

ايكنچى جمعيتنىڭ اسمى «صارى كوك» اولوب اولگى جمعيتدن فرقى آز . بو جمعيتنىڭ نعلبەنچە اونكان سنەدە اولان چوما بو سنەدە «گيرون» شەرنە اولان زور يانغين و آچلىق ، فظايلر نىڭ گناھلى اولدقلىرىدىن الله طرفندن كوندرلىگان بر جزادر . شونىڭ ايچون بو جمعيتكە اعضا اولغانلر كوككە قاراب اللهغە دعا ايتەرگە تيوش ، قىلغان گناھلر يە ندامت ايدوب ايكنچى مرتبە قىلماسقە وعدە بيوررگە تيوش و وعدەلرنە صادق اولباغانلرني الله طرفندن بيوك آفاتلر ايله قورقتە . خاتونلر صارى باتىنقە كييوب بالالار قزل باتىنقە كييارگە تيوش ، دى .

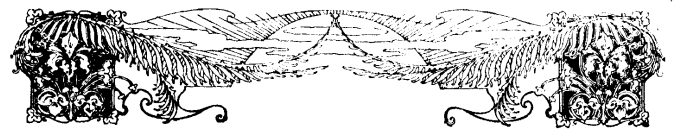
عناية الله احمدى . خارباين .

تذكرة الحفاظ - طبقات الحفاظ .

«كتب سته و مؤلفلىرى» نام اثرنىڭ (ص ۴۹ . ۱۹ و ۲۲ نچى سطرلر) نده منكور اولان «تذكرة الحفاظ ايله «طبقات الحفاظ» ايكيسى بر كتابى ياكە ايكمى؟ ديه شەر افندى شرف طرفندن ايدلمش سؤالگە كورە بونلرني تيكشردك . ظن غالب بونلر ايكيسى بر كتابدر . زيرا ذهيبى ترجمەسىنى يازوچيلر يالگىز بو ايكي اسمدن برى ايله گنە قناعت ايتمشلر . كاتب چلبى بزم كىبى آلدانمش اولسە كرك . ر . ف .

آدملر بر برسى ايله اويوشە ، قاطناشە آلمايلر . بر برگىزگە طغرلانورغە مجبور ايتكان نرسە يوق . بونىڭ اوستينە ، سزده بر لرگىز بىك بر توسمايلر : صحرا ، صحرا - همان صحرا... بو اوزىگنە آدمگە آغراق بېرەم اشسزلىككە ئەيلندى . طوغرىسى ، سزگە بر فوزغالورغە كوبدن كېرەك ايندى . آندن صوڭ ، سزنىڭ ايچون گيرمانيا كېك كوچلى دھشتلى بر كورشى بولوب طورغاندە بوقلارغە نيچوك ياراسون ؟ اونوتماگىز ! اون يلدن صوڭ نيمسلىر قايدە طورغە اورنلر قالماس . كورشى مملكتندە اورن ازلەرگە مجبور بولاچقىلر . بوندىن نيندى حاللر مننج بولاچقن آڭلاو مشكل بولماسە كېرەك... اويغانگىز ! سزده اشگە صلاحيتلى شول چاقلى ير... كېك طبيعت . الى وقت كيچمەگان... بوندىن باشقە ، صوڭقى كونلردە گى حاللر طوغرىسندە بايتاق صحت ايندىك ، هم مېن ، آنىڭ عقللى و يرافدىن كوروچانلىگىنە حېران بولوب كورشوب آيورلدم .

مترجم ن . زاده .

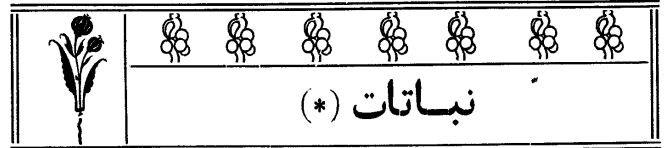

قطايدە قزق جمعيتلر

قطاى خلقى ، دېن جھتندن اكثرسى مجوس اولوب آندن قالا اكثرىت تشكىل ايدىن مسلمانلردى . يهودى ، نصرانىلر اولسەلردە بىك آز ، فقط بو سنەلردە قاتولىك مسيونىرلر نىڭ اجتهادلىرى سېمىدىن قاتولىك دېنى نارالا باشلادى .

قطايلر نىڭ مجوسىلر يلان صورتىنە ، آى و يلدز كىبى نرسەلرە تابونسەلردە الله نىڭ برلىكنى اعتقاد ايدەلر . قطايلردە علم ، معرفتنىڭ لزومنى آڭلاب ترقى بولپنە آياتى باصولرى ايله ، دېن مسئلەسىدە قوزغالدى . شەيدى يلان صورتلر ندىن نفرت ايدەلر ، دىنلر نده اولان بعض مسئلەلرني تنقىد ايدەلر ، اوزلر نىڭ بوبلە مجوسىت حالنە ياشاويلر يە راضى توگىلر ينى بيان ايدەلر .

شول مجوسىتنى بىرر ايچون ايكى تورلى قزق دېنى جمعيتلر نىڭ بارلىقى كوبدىن توگل معلوم اولدى . بر نچى جمعيتنىڭ اسمى «يوغارى كوك» اولوب مؤسسى و رئيسى «ما او - فا - ما او» اسملى بر قطاى اولوب اوزىنىڭ

فنى اوقۇلار

آمرىقالىلاردىن خىن آغاچىن ياۋروپا خلقى نىچىك ئىلە كىتىرگەنلەر؟

آمرىقا قىرغاقلىرى بىزنىڭ ياۋروپا خلقىغىمۇ بەرەنگى، كاكاسا ۋە بونىن بەزى ئۆسۈملۈكلەر بولەك ايتوب بىردى؛ اما بولەكلەردىن فايرالېرەق ھەم قىمىتلىرىكە ھىتى آلتون كەمۇشدىن دە فايدالى بىر بولەكنى آلدق. آمرىقانىڭ بو قىمىتلى ھىدىيە سى - خىن آغاچىنىڭ فابوغي در. بو كاردىن بىزگەك آۋروپىنە قارشى اېڭ فايدەلى واېڭ شىفالى بىر دوا ياصىلەر.

خىن آغاچىن آمرىقادىن آلوب چىقۇ غايت قىيولقۇ وكوب مشقتلەر بىلەنگەنە نصىب بولغان؛ چونكى آمرىقالىلەر بو آغاچنىڭ ئورلغىن ئىللە نى قىدر آقچە بىرسەلدە ھىچ كىمگە ساتماسقە، چىت خلقىغە كورساتماسقە اوز آرالىرىدە ھىد اېدىشكانلەر. بو آغاچنى بىك كوب قاراول بىلەن صاقلاپ طورا بولغانلەر. شول زامانلردە آمرىقا خلقىدىن بو آغاچنىڭ ئورلغىن آلوب چىقارغە بىر غىيرتلى نىمىس موفىق بولمىشدر. ياۋروپانىڭ بىر ھكىومىتى ياردىم ايتوب اوشبو يولغە بايطاق آقچىلەر ھەم بىر صوغىش كارابى بىرۈب يىبارگان. بو نىمىس بارغان؛ لىكىن بو قىمىتلى آغاچنى ئىنەكترر اېچون بايطاق مشقتلەرنى اوتارگە كوب قىيولقۇلارغە چىدارغە توغرى كىلگەن. بو بورا كلى نىمىس اوچسىز، قىرىسىز تىزلوب كىتكەن قورقۇچ قارە طاغلارنى و تىرەن چوقۇرلارنى و قارە اورمانلارنى، ئىللە نىندى قورقۇچ مەرجەلىكلەرنى اوتكان. ھىتى بىر وقتدە بوگا بىر كىچىدىن ارقاندىن اوتارگە توغرى كىلگەن؛ اكر شونىن ارقاننى كىسسەلەر...

بو سىباح بارە طورغان بىرىنە اېرىشكاچ خىن آغاچىنىڭ ئورلقلارنى چىبۇب آلغان اېكان، فايتورغەغىنە چىققاندى بو اشنى سىزۈب بىرلى خلقى، سىباحنى آرئىدىن قووا باشلاغانلەر. البتە آلارنىڭ مقصودى باخشىلقدە توگل؛ نىمىسنى توتوب آلوب تورمەگە يابوب تورلى جىزالر كورسەتودە؛ لىكىن جىرئىلى نىمىس كوب مشقتلەرگە نوزوب آلاردىن قوتولوب خىن آغاچىنىڭ نىسلن ياۋروپاغە آلوب فايتقان، اىندى بو

(*) باشى ۱۹ نچى عددە.

آغاچ شول زاماندىن بىرلى آمرىقادەغىنە ھەم آريانىڭ بىر اوطراۋىدەغىنە اوسىدر.

بو خىن آغاچىنىڭ فابوغي كىك، بونىن آغاچلارنىڭ فابوغي آدملىر اوچون اول قىدرلى قىمىتلى-ھەم قىدرلى توگل، اما كىيۈندىرگان آغاچى اېچون فابىقلر غايت كىرەكلىدىر. آغاچنىڭ شوشى اېڭ طىشىقى قاطى «طبقة منطاريه - Пробковой слой» سىدر.

بو طبقة، قاين ھەم بونىن بەزى آغاچلردە يوقا بولسەدە پىروپكە اېمەنىدە غايت قالوندىر. پىروپكە آغاچىنىڭ فابوغي كىسۈب صوبوب آلار، بو پىروپكە آغاچىنىڭ فابوغي بو طبىقەلەر، شىشەلەر آغزىنە بوكى - طغن ياصار اېچون استعمال اولوندىر؛ چونكى بو پىروپكە، شىشە اچىدەگى صوبوق نرسەلەرنى اوتكاروب چىقارمى ھەم تىبخردە ايتدىرمى. آغاچلارنىڭ طىشىدىن پىروپكە بىلەن قابىلانولرى، بىزنىڭ اېچون توگل؛ آدملىر آرائى شىشەلەرىدە بوكى ياصار اېچون اول يارانماغان، بىلكە كىيۈندىرگان آغاچلارنىڭ ساقىدەگى - اچىدەگى صوون چىتگە آغزوب چىقارماسون اېچون يارانلغان؛ چونكى پىروپكە فانلاوى آغاچنىڭ اچىدەگى نوسلوگان - صوون آغزىمى ھەم تىبخردە ايتدىرمى، بىتون ايلەنەسدىن آغاچنى چولغاب آلغاندىر.

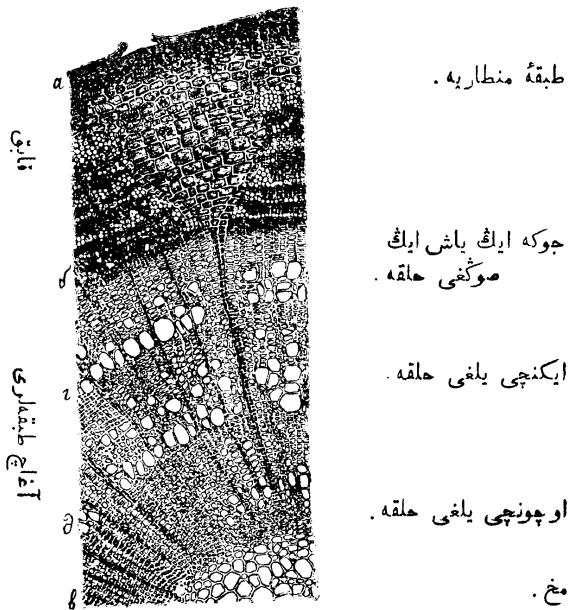
قابوقلارنىڭ بو طبقة منطاريه سىدىن باشقە بوكە - луба طبقةسى ھەم باردىر. مونى سوپەن - بوكە آغاچىدە بىك آچق كوررگە بولا. بوكە طبقةسى اېمەن، ھەم طال فايرىلەردەدە آزاراق بار. لىكىن سوپەندە كوب ھەم قالوندىر. بونى ھەر كىم بىلە. قارت بوكە آغاچىنىڭ مونچالاسىدىن چىپەلەر، ھەم كولوكلر ياصىلەر ھەم اوللردە خلقى قىش بوپىنە چاباھا ياصاب چىقە. بىزنىڭ اوقا غوبىرناسىنىڭ بىر اوبازىدىن گنە يلىندە نىچە يوز مگىلەب چاباھا اشلەنوب چىقا. بولار بارىدە، ياش بوكە - قورسىدىن ياصالادر. شوگا كورە: «روسىيە خلقىنىڭ اياقلىرىن بوكە كىيۈندەر» دىلەر.

پىروپكە طبقةسى بىگرەك آغاچنىڭ اوزىنە كىرەك دىگان ايدىك؛ بوكەدە شولاي؛ اياقلىرىمىزغە چاباھا ياصاب كىرە اېچون يارانماغان. بوكە، آغاچلارغە نىندى خىدمت ايتە؟ بونى تىزدىن بىلورمىز.

آغاچلارنىڭ اوز تارىخلىرىن اوزلىرى يازوى: آغاچلارنىڭ فابوغي آستىدە اوزى - آغاچ древесина طورا. بو فابوغىدىن ئىللە نى قىدر نىقلى ھەم طازا قاطى، تورلى بىنالىر تەمىر ايتارگە ھەم اوستال، اورنىق، آربالر، چانالىر...

صالبوب كېتەرلر ايكانده اول واق يومرفه لردن آفسل توسده سېمز صوالچانلر چغوب بولار يردە ۳ يل طورالر، دورتنچى يلدە بولار فوگن بولوب اوچوب يورى باشلىلار ايكان. [شكل ۱۵] ده اوچ يلق بر آغاچنك آرفلى كيسلگكچ ميكرسكوب آرفلى آلونغان صورتن نوشورليگان. كورەسز: اوچ يلدە اوچ حلقە ياساغان هم حلقەلر آراسندە بال كرە. زندەگى كېك كچكە كوزەنك لوز كورونە. بو كوزە نكلر، آغاچلردەغى نچكە طروبالرنك مقطعى در. اول نچكە طروبالر اچندن آغاچنك نسغسى آغوب يوريدر.

آغاچلرنك ايك اورطەسندە (مركندە) «اوزەگى» بولادر. كئابلردە بونى «مخ-сердцевина» ديولەدر. اوزە-كلر هر آغاچدە آيريلوب كورنوب طورادر، مثلا ايمەننك اوزەگى آغاچينە فاراغاندە آغراق توسدە بولا. اوزەكلر يومشاق بوليدىغىدىن بالطاچيلر آكنا بيك اهميت بيرميلر. اما شوندى بر آغاچ باركە، آنك ايك مهم قسمى اوزەگيدر. اسسى طرفلرنك سازلوق ييرلردە غايت قورنچ زهرلى - بيزگاك آوروى پادشاهلىق ايتە. شوندە، كم بارسەدە حاضر بيزگاك ئلەگە. برگنە بولسە، ئللەنى بولماس دە ايدى. يوق شول، بلكە نچە يللر شولاي دوام ايتوب مكلرچە آدملر بيزگاك بلەن قزلوب ئولەلر. آلاى بولسەدە شوندە كون صابن يوزلرچە كشيبلر باروب طوره. اول كشيبلرنى آندەغى بيزگاك جذب ايتىمى، بلكە شكر قامشېنك اوزەگى

(شكل ۱۵)

اوچ ياشلك آغاچنك آرفلى كيسلگكچ ميكرسكوب آرفلى كورنشى. كوزەنكلر، اوعيه لرنك مقطعى در.

وبونەن يورط كېرەكلر بىن باصارغە يارى. آغاچلرنك شونداى زور اوسكانلرى دە بولادركە، توبسەسندە بر زور جمعيت باصارغە ممكن حنى آمر يقادە بر آغاچنى اوطورغان يرندن چيركاو ايتديلر، اچينە - فوشبىنە ئللە نچە يوزلەب كشى صيبە دى. اگبر بر آغاچنى آرفلى پچقى بلەن آرفلى كيسوب چغارساق، شول آغاچدە برسى آرتندن برسى قزلوب كيتكان حلقە. ايلنەلر كوررمز. آنە شول حلقەلرنى فارارغە كيرەك.

مېن كچكە چاغمدە بزنك اول اورمانينە، اورمان تر بيه لوچى بر نېمس كېلگكان ايدى. اول آرفلى كيسلگكان بر بورەنەنى كورگكچ بر آز قاراب طوردى دە: «بو آغاچ ۴۰ يل ياشاگان ايكان. هم بو طرفردە بوندىن ۴ يل ئلك آغاچلرغە ضررلى بر يل بولغان. بوندىن صوگ ۳ يل ياخشى. بولغاندە صوگرە طاغن بر يل ناچار بولغان. هم شولاي هر بر اوچ يلدن صوگ ۴ نچىسى ناچار بولا كېلگكان» ديدى. بز آكاردن بو آغاچنك باشن قايدىن بلەسك؟ ديدك. اول: «آغاچنك حلقەلر ينە قاراب بلورگە بولا؛ آرفلى كيسلگكان بر آغاچنك حلقەسى نچك بولسە، ياشى دە شول قدرى بولا؛ چونكە ئوسە طورغان آغاچلر هر يل صابن بر حلقە ياساب بارالر» قارت - ايسكى حلقەلر اورطەدە فالام اوزلرى قارانغوراق، قابغە طابا ياشلرى اولوب ياقى راق توسدە بولالر» ديدى. صوگرە، اونكان يللرنك آغاچلرغە ياخشى يا ايسە ناچار بولغانون نچك بلەسك - ديدك. اول: بورەنەنك باشن كورسەندى دە مونە، نچكە گنە حلقە آغاچنك فابوغىدىن صاناب كېلگكان بو نچكە حلقە، ۴ نچى. دېمككە بوندىن ۴ يل مقدم آغاچلرغە ناچار يل بولغان؛ چونكە آغاچلرغە ياخشى يل بولسە كېك حلقە سالالر، ناچار يل بولسە طار حلقە سالالر؛ ياخشى يلدە آغاچلر تلەگانچە رزقلانەلر، ناچار يلدە ايسە - آچ بولالر» ديدى. شولاي ايتوب نېمس، آغاچنك اوزينە قاراب بتون تاريغن - آغا - چنك باش هم باشينە كېلوب كېچكانلرن بارندە ايتوب بيردى. نېمس كېتككچ بزنك دە ايسكە نوشدى: بزنك اورماننە هر بر اوچ يلدن صوگ، دورتنچى يلىنى آغاچلرنى بتون كوچى بلەن بر تورلى فورت باصادر ايدى، آغاچلرنك يافراقلر ينە فورت نوشوب، تتولوب بتونلاى بالانچ بولوب فالالر ايدى. صوگرە بلكە كە. بو يللر آغاچلر اچون ناچار بولوب، طار حلقە ياساغانلر ايكان. بزنك اورمانلردە بو فورتلر خوجەلىق ايتوب بتككچ يرگە واق يومرفەلر

موضوع ایدیکنده شبهه یوق بوگا شاهد ایدوب کوب نرسه لر نقل ایتمک ممکن اولسه ده حاضرگه مذکور کتابنک ۳۷نچی بیتنده گی بر تسبیح ایچون وعده ایدلمش ثوابنی « الف الف وستمائة الف » دبه بیان ایتمکی کافیدر . (۴) اوشبو «مشکاة الانوار» ده: «و ذکر الامام الغزالی فی «کیمیا» السعادة» وقال الامام الغزالی فی : « احباً العلوم » کبی نقلر کوب . بونلر ایسه بو کتابنک امام غزالی اثری اولمادیقینه دلیلدر .

محمد سید احمد یار عبدالجلیل .

قریلچار (پترياولوسق) .

* *

امام غزالی نک مصدره مطبوع اولان «مشکاة الانوار» نام اثرینی بر قاچ سنه لر مقدم مطالعه ایتمش ایدم . شمدی بو اثر یانمک یوق . نه قدر بیتدن عبارت ایدیکنی ونه روشک ابتدا قیلند یضی تخمین ایدرگه افتدارم یوق لیکن حجمی الوغ دگل هم ده مندرجه سی یونان فلسفه سیننی تصوف غه تطبیق ایتمکدن عبارت ایدی (شویله یادمده قالمش) . قازانک طبع ایدلمش «مشکاة الانوار» نی هنوز کورمادم ، ناشری کیم ایدیکندن خبرم یوق . اوشبو جای کونی سفرمک بر کیمسه دن: قازانک امام غزالی غه نسبت ایلر بر مشکاة الانوار باصدیلر ، اسلام اثرلرینه واقف کیمسه لر دن مخترم بر ذات ، کتابنی کوردیکنده: - بو اثر امام غزالی تألیفی دگل ، مذکور اثرنی غزالی غه نسبت ویرمکنده کاتب چلبی یا کلمه شمدی ، شونک ایچون غزالی غه نسبت ایدوب یازمش عبارتکنزنی تصحیح قیلنکز - دبه مصحح لر غه تنبیه ایتمش ایدی . لیکن مصحح لر بوگا فولاق صالمادیلر «دبه ایشتم . بزم ایشتم بکهز اثر ایلر محمد سید جنابلری طرفندن تعریف ایدلمش کتاپ ایکسی بو اولسه لر کرک . مذکور کتابنی مصحح لر وناشرلر اوشبو طوغروده جواب یازار اولسه لر ، بزلر فرصت کهرمکسزین «شورا» ده درج ایدچکمز . جواب ویرلماز دن مقدم ، بو طوغروده شوندن زیاده سوز یازار غه ممکن دگل . ر . ف .

بیان و ایضاح

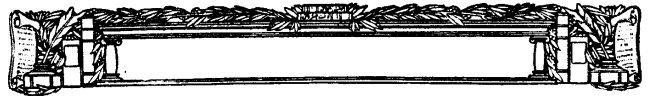
۱۹نچی عددده «شعر ایلر مشغول ذات لر غه» دبه یازلمش اوتنچدن مقصود تورکستان چیننی ، بخارا و خیوه داخل اولدیغی حالده بوکونگی روسیه ده ظاهر اولمش تورکی شاعرلر و تورکیچه سویلانمش شعرلر در .

«شورا» اداره سی .

جذب ایته آنک اوزه گی بال کیک بیک ته ملی . کشیلر بونی پچاق بلهن کیسوب آلوب اوزه گندن شکر استحصال ایتلر . آدملر بو شکر فامشن بلنه گان زمانده هر طوره بال استعمال ایتلر ایدی ، بال ایسه - بیک قیمت ، ایدنی شکر فامشینک ته ملی اوزه گی سایه سنده شکر آرز انلانندی . صوکره چوگوندر دن ده یاصی باشلادیلر . بو زمانده شکر شوندا ی آرز انلانندی که ، حتی انگلیزلر چوچه لر ن شکر بلهن طوبیرا باشلادیلر .

(آخری وار)

علی رفیقی .

کتاب ناشرلری دقت ایتسه لر ایدی

«قازان» شهرنده «مطبعة کریمیه» ده اوشبو سنه ۱۲۹۹ بیتدن عبارت «مشکاة الانوار فی لطائف الاخبار» اسمنده بر کتاب باصلمش و اوشبو اثر ، مشهور امام غزالی گه نسبت ایلر اوستنه: «للامام حجة الاسلام ابی حامد محمد بن محمد الغزالی المتوفی سنة ۵۰۵ هـ وخمسائة» دبه بر عبارت یازلمش . ظنمزه کوره بو کتاب ابو حامد الغزالی اثری دگلدر ، اوشبو وجهلر ایچون: (۱) کتاب ایچنده (۲۹نچی بیتده) بر کلامنی تأیید مقامنده شیخ سعدی شیرازی حضرتلرینک:
باغ العلی بکماله کشف الدجی بجماله
حسنه جمیع خصاله صلوا علیه وآله
عربی شعری وار . بو شعر شیخ سعدینک «گلستان» دیباجه سنک مذکوردر . (۲) ۱۴۶نچی صفحه سنده شیخ سعدی طرفندن «گلستان» دیباجه سنده ذکر ایدلمش:

ای کریمی که از خزانه غیب
کبر و نرسا وظیفه خورداری
دوستان را کجا کنی معروم
تو که بر دشمنان نظر داری

فارسی بیت وار . شیخ سعدی ، امام غزالی وفاتندن ۶۶سنه صوگ دنیاغه کلوب ۵۶۹۱ هـ ۱۲۰۰ یاشنک وفات اولدیغی روایت قیلنور . تاریخ وفاتی اوله رق «خاص» کلمه سیننی تعیین ایتمشلر در . ایدمی ۵۰۵ هـ وفات اولان امام غزالی ، اوزندن ۶۶ییل صوگ ، دنیاغه کلمش آدم شعرلرینی نیچوک نقل قیلر آلور ؟ (۳) اوشبو «مشکاة الانوار» اسملی کتابده مبالغه لی حکایتلر ، دقتسز روایتلر کوب اولوب بونلر دن بعضسینک

اصلاح حروف مسئله‌سی

(عینا)

مطبوعاتده فولغه آلمش «اصلاح حروف» مسئله‌سندہ اربابی ایکی جھتی نظر اعتبارغه آلمش: بری - تورکی تله بار بولغان همه آوازغه تورورق شکلر باسامق جھتی؛ دیگه‌ری - مطبعه اشلرن چیکله‌یتو اوچون هر حرفنی برگنه صورتده بولندرو جھتی‌در. مسئله اربابی شو ایکی جھتدن تابلاچق بیک کوب نورلی مهم فائده‌لرنی ساناب کورسه‌ندیلر. شو سانالغان فائده‌لر بر طاقم زائد بولغان فائده‌لر دیب توشنلمه‌سون، به‌لکی، یوزلرچه ضررلرنی کیتیره تورغان فائده‌لر دیب بلنورگه تیوشدر. مسئله‌نک حقیقتنه اوزونندن (تفصیلا) توشنلسون اوچون بز بو اورنده بر آز سوز سویله‌مک بولدی:

املا و کتابت مسئله‌لرینک بولی ایله پیدافوغیا قاعده لری آراسنده بیوک مناسبت باردرو. یعنی: املاده رسم خط (орфография) پیدافوغیا فنی‌نک تله‌وی بویچه ضبط فلنورغه تیوشدر. مثلا: قاعده ایله رسم خط آراسنده، آواز ایله شکل آراسنده مخالفت، نظریات، اشکال اصلا بولماو لازمدر. هر قاعده بدیهی دلیل ایله قطع صورتده وضع فلنوب هر شکلده هیچ بر استئنا فلانسز برگنه رسمده ضبط فلنورغه لازمدر. پیدافوغیا‌نک تله‌وی شودر. چونکه، پیدافوغیا هر اشد «نه اوچون؟» سؤ‌الینی بیروب تورادر، موکا بیرلگه‌ن جوابنک دلیلی قطعی بولسه اول اشنی پیدافوغیا قبول ایته‌در. والامرود بولادر. بزینک ایسه هر اشمز پیدافوغیا‌نک تله‌وینه، فن‌نک قوشوینه خلاف یوردیکی کبی، املا و کتابت اشلمزده‌ده تمام اونک ضدینه اشلنگه‌ن اشلمز کوبدر.

شو سوزلرمزنی اثبات اوچون بو اورنده بر نیچه خلافلرنی ساناب کورسه‌ته‌یک: برنچی خلاف) جیم حرفی کبی حرفلرنک آوازلی برگنه بولدیغی حالده اونک شکلن دورت بیش صورتده یازومزدر. بو کبی حرفلر هر اورنده «ج» صورتده‌گنه یازلوب باسلورغه تیوشلی بولدیغی حالده، آز سبیلر اوچون، بیش شکلده فوللانلادر. بو ایسه، تعلیم نقطه‌سندن فارغانده، پیدافوغیا نظرده بیک مکروه اشدر. (شوندای، بداهة خلاف بولغان، بر اشنی یاکی‌غنه

تللری آچلمش ۷-۸ یاشلک بالالارغه یوکه‌نوچی انصافسز الفباچیلرنک سیئه‌سینه حیران فالماق ممکن توکلدر. (ایکنچی خلاف) بر حرفنک آوازی هم معرجی برگنه بولدیغی حالده، باشده هم آخرده بولمق اعتباری ایله، ایکی شکلده استعمال ایتومزدر. مونک اوچون (ت - ط، س - ص) حرف لرن آلورغه ممکن‌در. مثلا عربچه اولان (فرس، دار) سوزلرنک معناسی (آت، یورط) صورتده یازلادر. شو سوزلرنک هر ایکسی‌نک آیاغنده‌غی آواز هم اونک معرجی، هیچ بر آیرماسز، برگنه بولدیغی حالده شکللری مختلف‌در - برنچسند «ت»، ایکنچی‌سند «ط» یازلادر. حالبوکه، پیدافوغیا‌نک قوشوی بویچه ایکه‌وندده «ت» یازلورغه لازم ایدی (صلام، باسو) سوزلرنده‌ده شولای - اوق؛ آواز هم معرج یالغز «س» بولدیغی حالده، قضای الهی اولارق، اولگی‌سند «ص» اختیار ایته‌لدر. بو حقه پیدافوغیا فنی‌نک «نه اوچون» دیوینه شافی جاواب چقماغان سوک مرود بولسه ده بزده اوکا کوب اعتبار ایتوچی بولدر؛ حتی اول حقه اوللاوچیک بولدر. بعض یازوچیلرمز، خلاقیات ایله یازولرن پچراتماس اوچون، تورکی سوزلرده «ط، ص» حرفلرن کوب قوللانماولری شو حکمنه مبنی‌در. یوقسه (صاد و طا) حرفلری ایله هیچ کمنک دوشمانلغی بولدرکه، اولرنی یازودن بیزسونلر. اوچنچی خلاف) بر آوازنک شکلی اورنینه ایکنچی بر آوازنک شکلن یازومزدر. مثلا: تورکی سوزلرده سوز اورتاسنده یاخورد آیاغنده «أ» حرکتی ایشتمسه «ه» شکلی قوللانلادر: اوکچه، کیچه، کهجه کبی. بویله «ه» شکلی یالغز نکچه و یومشاق سوز لرده‌گنه یازلادر. اما مونک تمام خلاقیات اولارق بزده فالن سوزلرده‌ده «ه» شکلن یازو عادت بولوب کیتکه‌ن. حالبوکه، فالن سوزلرنک همه‌سندده «آ» یازلورغه لازم ایدی: بالتا، آتا، آغا، تابا کبی. سوزلرده هر اورنده «آ» یازلدیغی کبی آقچه، باغچه، اورته، آرفه، بوقچه، فاسسه سوزلریده آقچا، باغچا، اورتا، آرقا، بوقچا، فاسسا صورتده یازولری لازمدر. چونکه پیدافوغیا شونی تقاضا فلادر. شو حقیقتنی گوزل آکلادیغی اوچون «شورا»‌غه یازوچیلردن «دردمند» جنابلری (ده، فه، قه، سه، که، مه، نه، دن، رق، چق) اداتلرینی (دا، غا، فا، سا، کا، ما، نا، دان، راق، چاق) صورتده، یعنی حرکت حریفه‌دن «آ» نی، ایشتمگه‌نچه، اوز اورنینه یازادر. پیدافوغیا‌نک تله‌وی بویچه هم شولای لازمدر. شو حالده، جمع علامتی

بولغان حاللارنى كوره تورغان كوزلورمىزنى تومان قابلامشدر. بو بابده غى فېونلقنىڭ ايك آچىسن تاتوچى لاربزده معلملردىر. شو بولده هر معلم نىڭ ساعت ساين بر نيچه مرتبه جانى آغولانادر. بر محرر اوزىنىڭ بولمىسندى اوتروب يارقان يازوينى ئىلە نيچه تورلى اختلافلى صورتده يازسەدە اوزى اوچون هيچدە فېونلىق يوقدر. شولاى - اوق بر سەودەگەر هم اوزىنىڭ قاننورندە اوز دفترلارن نيچك كنه پچراتسەدە اوزندن باشقە هيچ كىمگە زىيانى يوقدر. بناء عليه بو صنفلرنىڭ اصلاح حروف مسئلەسندە تىرس فكرده بولنولرى، ايسكى فورما املادن آيرلورغە تلمەولرى مسئلەنى حل قلوغە اعلا مانع بولماسقە تىوشدر. بر كون كىچكتىرلە نيچه مسئلە حل قانئوب، اش اوز بولبىنە توشرلو لازمدر.

مدنى خلقلارنىڭ تىللىرى آراسندە توركى تىل ايك جىڭلى بولدىغى حالده، اعتبارى بىك توبەندىر. مونىڭ سىببىدە املا وكتابتەزنىڭ هم رسم خطەزنىڭ بوزوق بولويدىر. روسيە اولىكەسندە توركى تىلنى اوقوب اوبىرەنوگە موس ايتوچىلر كوب كورلسەدە يازومىزنىڭ جونسىرلسىگىدن تىز زماندە بىز وگە مچبور بولادىلار. ئىلە نىندەى تىل وپازو بلمەگەن اوچىتىلار Самоучитель татарск. языка دىب كىتابلر يازوب، نامەزگە اصلا لزومى بولماغان تىشىد (۳) علامتلىرى؛ باياغى جىمىنىڭ بىش صورتى ايله كىتابلارن پچراتوب، تىل و يازومىزنىڭ اعتبارن كىمەوتوب بىردىلر. موندن سوڭ املامز قولاي يازولوى، خطەز آسان اوقوناقلى بولسون دىسەك؛ تىل و يازومىزنىڭ مدنىت عالمندە بوتەن تىلر قاتارندە اعتبارى اوسسون دىسەك - بر كون بورن اصلاح حروف مسئلەسن حل قلوب، اشنى اوز بولبىنە سالوب يپەرومىز لازمدر.

اصلاح حروف مسئلەسندە اربابى تاغى بر مرتبه آرتلرىنە. بولوب فاراسونلر اوچون، خلقمىز مسئلەنى تىرەندىن اويلاسونلر اوچون موندن سوڭ بىز تاغى بر نيچه سوز يازمق بولدىق. (آياغى بولور) حسنى على.

قطعه

نار فرقتلە دونوب پروانە يە بگزه دم هر حال ايله ديوانە يە

بولغان «لر» هم قالن سوزلردە «لار» نازكلردە «لەر» يازلورغە؛ هەدە مصدر علامتى بولغان (مك، مق) دە (مەك، ماق) صورتندە يازلورغە تىوشلى بولوب قالادىر. بو حقده بعض يازوچىلر موز، اوزلر يىڭ كوزلرى اوبىرەنگەن وقول لرى عادىلەنگەن سوڭ، «بورنىچە نىك يارامىدر؟ جىڭلىك اوچون اسنىنا قلو هر تىلدە بار بىت؛ اداتلر بىرگە صورتدە بولسونلر» دىب باغراچقلردىر. شو سوزلر هيچ بر فن گە و زمانغە مطابق بولماغان، هوائى تىلە كىدرلر. بو زماندە علم نامە موندای سوزلر اصلا مقبول بولماسقە تىوشىلدىلر. جىڭلىك، كىرەك بولغان بىر شىكنى يازماى تاشلاب، اوقوچىلارنى مشكللىككە توشورودە ايمەس؛ بەلىكى، هر آوازنىڭ شىكن، توگىل صورتدە، اوزىنىڭ تىوشلى اورنىنە ثبت قلوب؛ اوقونى، يازونى هم علم آرتىرونى؛ تىلنى و يازونى رواجلانورودە جىڭلىك تابلادر. فن نىڭ تىلەوى هم زماننىڭ تقاضاسى شودىر. دورتنچى خلاقى (توركى تىلگە مخصوص بولغان حرىكات آوازلىرى اوچون كىرەكلى بولغان شىكللارنى يازماومىزدىر. مثلاً: توركى تىلدە بىش تورلى حرىكات بار، اگەر «و» نىڭ دورت تاوشى بارلىقنى اعتبار ايتسەك حرىكات توركىە سىگىز بولادىر. توركى سوزلردە سىگىز تورلى حرىكات آوازى بولدىغى حالده، عربى سوزلرنىڭ حرىكتىسز يارلوارىنە ايمەرتوب بىزنىڭ سوزلردە حرىكتىسز يازلادىلار. خطەننىڭ جىڭلى يازولوى هم جىڭلى اوقولوى اوچون حرف ايله حرىكات آراسندە اصلا آيرما يوقدر، يعنى حرفلرى توگىل يازلماغان سوزلر يازوغە حساب بولمادىغى كىبى، حرىكتىلرى يازلماغان سوزلردە بوتون يارو توگىلدىلر.

شوندای ساناب بىرگىسىز خلاقلر ايله املا وكتابتەز تمام چوبالوب بىتمەشدرە، موندن كىلە چك ضررلرنى هم ساناب بىر مەك مەكەن توگىلدىر. باخصوص شوندای خلاقلر ايله چوباتلوب يازلغان كىتابلردە بىت ساين، يول ساين، حنى سوز ساين اوچرالا تورغان مشكللىكلر، اختلافلر مەكتىب بالالرىنە ناچار تاثير بىرەدر. املا وكتابتەزنىڭ قطعى سزلىغى، فراسىزلىغى مەكتىب و مدرسە شاكردىلر يىڭ رغىبتلىرىنى سوندەدر. تىل و ادبىياتىزغە اولان اخلاصلارن كىمەوتەدر. مىلارى چوبالوب، باشلىرى تمام قاتوب بىتەدر. شولرنىڭ سۇ تاثيرىندىن ملىتمەر اچندە «توركى تىل اقبج اللسان» دىگەن قاعدە توادىر. لىكن بىزده روح نىڭ تاثيرات و انفعالاتىنى اولچەى تورغان بىزمەنلر يوقدر. بىز كوكدىن توشكەننى، جىردىن اوسكەننى گدە كورمەسەك - كىشىلرنىڭ روحنده

یا کُلشدی . بولدزنگ، بحرلرینہ کیلمگانلگی ایچون ہراونگ
منظومہسن وزنسنز، یا کُلش دیگان سطرلرن وقتہن
میندہ کوروب اوفوغان ایدم.

۲- آندی یوق بار فرضلر بلہن کوبدنیرلی «تاتار
تلی»، «تاتار ادبیاتی» دیب آنالوب کیلگان تلمز ہم
ادبیاتمنزنی قران تلی وقران ادبیاتی یا ایسہ تاتارچہ ننگ قران
شیوہسی وقران شیوہسینگ ادبیاتی دیب آناو بیک کولکی
بولور . شونگ ایچون تاتار دیگان سوزنگ آستنه فریم
وقافقازیلیردہ کرہ دیب اولگی استعمالنی تاشلارغہ یارامی.
مونگ بیلہ برابر «تاتار» دیگان سوزنگ اوزنہ ئللہ نیندی
بیوک بر نأثیر بار.

۳- البتہ، چیت تللردن کیلوب کرگان عربچہ پاکہ
باشقہ تورلی یات سوزلرنی نیچو ککنہ بولسہدہ اوز تلمزنگ
قاعدہسنہ بوی صوندروب آنلرنی تمام اوز مالز اینہرگہ
تیوشلی .

درست، بو کونگہ قدر بوکا همان اہمیت بیرلمادی .
محررارمزدہ وگاھیچ اعتبار قیلمادیلر . تلمزگہ عربدن قاتشقاق
سوزلر همان اوز قاعدہلرنچہ استعمال قیلندیلر ہم قیلنوبہ
طورہلر . آلارنی بز همان اوز مالز واوز ملکہز جملہسنہ
کرہ آلمادق، خزینہ ادبیاتمزدہ آلا رہمان «بز عرب سوزی
وعرب مالہز!» دیب قچقروب طور دیلر . لکن حاضر شول
استہزا فاتش آچی ومعنوی تاوشلرنی ایشتورگہ کوبدن وقت
ایندی . تلمزدہ مذکرلک مؤنلک آبرمالری بولمغان کوبی
خاتونلارغہ ئەبتکاندہ (محررہ، ادیبہ، یتیمہ، فقیرہ، مظلومہ،
مذکورہ، مجبورہ) دیمک کبی نأءتأیث کرتوب ئەیتو
تلمزنگ بتونلای تہمن ہم بہمن بیارہ . بتونلای استقلالبتن یوغالنا .
تلمزگہ وادبیاتمزغہ خورلق کینرہ . منہ شول سببدن مین ،
آنندی عربچہ سوزلرنی تمام اوز تلمزنگ قاعدہسنہ اسپر
ایتوب اوز تلمزچہ استعمال قیلہ باشلاو اوشبو کوندہ
محررلرمزنگ اوستلرینہ بوکلہنگان بورچلرننگ اربگ زورلرندن
دیپ بلہمن والا کیلہ چکدہ مونگ ایچون خلقلرمز آلدندہ
بیک نق مسئلہ طوتولاچقلری شبہہ سزدر .

مینم اوچ مسئلہگہ بیرہچک جواب ہم بو حقنغی فکرم
شول . باشقہلر، نی ئەیتورلر طاعی .

معلم عبدالرحمن سعدی «آفتوبہ»

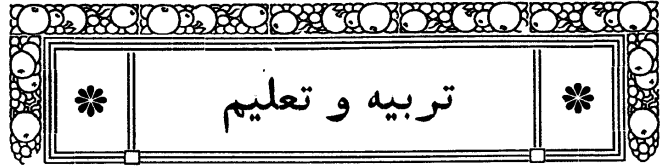
اوچ مسئلہگہ جواب

«شورا» مجہوعہسینگ ۱۹نچی عددنک «برہو» امضاسیلہ
«شورا» اوفوچیلرینہ اوچ تورلی بیک مہم سؤل بیرلگان .
آنلرننگدہ خلاصہسی شول: (۱) بزنگ تلدہ منظوم سوزلرنی
اولچی طورغان وزن - نیندن عبارت؟ (۲) ادبی تلمزنی نیچوک
دیپ آتارغہ، نرکچہمی تاتارچہمی، ئللہ قران تلی پاکہ
تاتارچہ ننگ قران شیوہسی دیبہی؟ (۳) تلمزگہ چیت تللردن
کیلوب کرگان سوزلرنی نیچوک ایندروب استعمال قیلورغہ،
اوز تلمز قاعدہسنہ بوی صوندروبمی ئللہ اوزلریننگ
قاعدہلرنچہمی؟

منہ شول اوچ سؤلغہ مین اوز طرفہدن اوشبو توبانہگی
جوابلرنی بیرہسم کیلہ:

۱- بزدہ بر سوزنگ منظوم یعنی کوبلی بولوب،
بولماون اولچی طورغان درست وزن (پاکہ میزان) مطلق
ہجا (*) حسابی بولورغہ تیوش ہم شولایدہ مونی ایسہ بو
کونگہ قدر چن تاتار بالاسی بولغان، تاتار آغزندن چققان
کوبلی سوزلر خصوصاً: دردمند، توقایف، نجیب دوماوی،
مجیدغفوری ہم باشقہلر شیکلی تاتار شاعرلریننگ منظومہلری
بیک آچق کورستہلر . بولارنی عرب بحرلری ایلہدہ ہجا
حسابی بلہندہ اولچاب فارغاندہ عربنکینہ ہیچ کیلمیلر . اما
ہجا حسابنہ بارسدہ کیل . شولوق، قایسی بر اوفوغہ-کویگہ
کیلگانلرن - بو نیگہ کیلمی؟ - دیب تیکشروب فاراسہک،
آنک بر مصرعینک ہجاسی کیم پاکہ آرتق بولغان بولا .
اگردہ شول مصرعغہ برر ہجا فوشسہک یا ایسہ آرتغندن
بررسن آلوب تاشلاسہک الحاصل ایکی مصرعینک ہجاسن
بر نیگز ایتسہک سوزنگ وزنی درستلنہ اوفوغہ ہم کویگہ
کیلہ باشلی .

منہ، شوندن بیک یغشی آکلاب بولا، کہ: بزدہ طبیعی
وملی وزن ہجا حسابی (پاکہ بارماق صانی) ایکان . شول
حالدہ (بزنگ وزنن روسلرنقی کیک ударение ہم слогъ)
دیپوچیلرننگ سوزی درستدر . اما بزنی عرب وزنلرینہ
اولچاب سوز سویلہرگہ اوندہ وچیلر و منظوم سوزلرمزنی دہ
شول عرب بحرلرینہ کیلمگانلگی ایچون وزنی یا کُلش
دیپوچیلر اوزلری یا کُلشہلر . بو طوغر بئ نیندندر، «بولدز» دہ
(*) ہجا، بر حرکتی ہم برساکلمی یا ایسہ یالغز حرکتی برگہ عرف .

بیروت ده آمریقان کلیه سی .

III

جزالار . معلملرنڭ شا کردلرگه معاملہ سی . شا کردلرنڭ معیشتلری .

جزالار .

شا کردلرگه حریت تامہ بیروملری و درس لرده سہولت کوسترولری ایله مشہور بولغان آمریقایلر طرفندن تأسیس ایدلمش بر مکتبہ صوغو فلان توگل ، کوپ بیرده معروف بولغان « آشسز فالدرو » جزاسی ده بولمیه چغی معلومدر . ذاتا درسده مساهلہلری اوچون طلبہ لرغہ ہیچ جزا بیرلمی . اجتهادسز شا کرد توبہن نومیرہ آلاده شول صنفندہ تاغن بر یل فاللا . لکن بر آز حسی بولغان کشی گہ مساهلہ ممکن ده توگل . ادب و نزاکت گہ مغایر حرکتلر اوچون بیرلگان جزالرنڭ ایڭ زوری ده بر یا ایکی ساعت درس گہ کرتماو ، شہرگہ چغوب یورودن منع ایتو ، یاز کونلری بولسہ دیکگنرگہ باروب صو کوردن منع ایتودر . لکن بو جزالرغہ ده بیک صوغفی حالده گنہ مراجعت ایتہلر .

« بر آز حسی بولغان کشیگہ مساهلہ ممکن توگل » دیدم . مونی بر آز ایضاح ایتہسہم بلکہ آڭلاشلوب بتماز . استعدادیہ نڭ برنچی سنہ سی ، یا کہ اوز تعبیرلری برلن ایکنچی صنفی ، دورت قسمگہ بولنگان . یا کما کیلوبہ برده انگلیز چه بلماگان کشیننی مذکور قسملرنڭ ایڭ تو بہنگیسی بولغان ۴ نچی قسم گہ قویہلر . لکن اول قسم درس لرندہ یاخشی نومیرہ آلا باشلاسه ہیچ امتحانسز یوقاری قسم گہ (۳ نچی گہ) کوتہ رہلر . آندہ ده یاخشی بولسہ ایکنچی گہ ، آندندہ برنچی گہ کوتہ رہلر . اگرده برنچی قسمده گی بر شا کردنڭ سنہ آخری امتحانلرندہ معدلی ۸ بولسہ آنی امتحانسز دورتنچی صنفقہ قویہلر . ۴ نچی قسم گہ کیلوب کرگان بر کشیننڭ آلدینہ آغان نرسہ سی ۳ نچی گہ کوچو ، آندن ایکنچی گہ ، ایکنچیدندہ برنچی گہ کوچو بولادر . برنچی گہ کوچکچ امتحانسز دورتنچی صنف غہ کوچہ رلک نومیرہ آلورغہ چالشہدر . بو قصدلرنی آلدینہ آغان بر کشیننڭ مساهلہ ایتہمیه چگی معلوم بر نرسہدر . بو اصول ہر نہ قدر گوزل بولسہ ده اکمال ایدلہ چک طرفلری بار

ایدی . استعدادیہ گہ کیلوب کروچیلر اچندہ خیلی یوقاری مکتبلر ، وبعضادہ اعدادی بتروب کیلوچیلر بولا ایدی . استعدادیہ ده اوفولغان درجہ ده ، بلکہ ده آرتق فنلرنی بلوب کیلگاننکلرندن آندی شا کردلرنڭ محتاج بولغان نرسہلری بالغوز انگلیز چه بولا . لکن مکتبہ نڭ نظامی موجبی منسوب بولغان صنفلرنده غی درس لرنڭ بارسینہ ده دوام ایتوگہ مجبورلر ایدی . مکتب ادارہ سی آندی طلبہ لرنڭ بعضلرن مخصوص قرار ی ایله معلوم بر فنلردن عفو ایتسہ ده (مثلا بو سنہ بز اوچ شا کردنی حسابدن عفو ایتدیلر) آلرغہ باشقہ صنفلرغہ دوام ایتوگہ امکان یوق ایدی . ایشتنہ شولرنی اعتبار آلہرق مکتب ادارہ سی کیلہ سی یلدن باشلاب باشقہ بر اصول (آمریقانڭ بعض مکتبلرنده گی اصول) قوللانہ چق . شویله کہ ، ۲ نچی ۳ نچی صنفلر بر گہ قوشلوب چیدی قسمگہ بولنہ چک ، قابلیتلی و اجتهادلی طلبہ لرغہ بر یلدہ چیدی درجہ گہ قدر کوتارلوگہ امکان بیرلہ چک . وایکنچی ده ، منسوب بولغان صنفنہ غی بعض فنلردن امتحان بیرگان شا کرد اول فنگہ یوقاری صنفلرده دوام ایتہ آلاچق . دیک ، ۲ نچی صنفدہ بولغان بر شا کردنڭ حسابدن امتحان بیرسہ ، بشنچی گہ جبر درس لرینہ ، مبادی علوم طبیعیہ دن امتحان بیرسہ دورتنچی صنف غہ جغرافیہ درس لرینہ دوام ایتوی ممکن . اگرده بر کشی بر فننڭ بشنچی ده اوقولاچق درجہ سنندن امتحان بیرسہ اول آندن بالکلیہ معفو طوتلوب آنڭ اورنینه تلہ گان نرسہ سن آلودہ اختیارلی بولاچق . امتحان بیرو سنہ باشی یا اورتاسی کبی بر وقت برلن مقید بولمی ، بر شا کرد معلوم فندن امتحان بیروگہ نہ وقت اوزندہ اقتدار طابسه شول وقت امتحان بیرہ چک ، امتحانندن اونکان تقدیرده شول دقیقہ دن باشلاب قصد ایتدیکی صنف غہ دوام ایتہ آلاچق . بو اصولنڭ بیوک فائده سی بولاچغن امید ایتہلر .

معلملرنڭ معاملہ سی :

معلملرنڭ (خصوصا آمریقایلرنڭ) شا کردلرگہ معاملہ سی غایت گوزلدر . معلم شا کردگہ ایداشینہ قاراغان بر نظر برلن قاری وایداشینہ قیلغان معاملہ نی قیلہ ر . بر بیرده اوچراغاندہ کامل التفات برلن کورشہ و ہیچ تکلفسز سویلا شہدر . معلم اوزن یوغاری قویوب شا کردن آلدندہ قول قاوشتروب طوتونی ہیچ استہمی ، ذاتا بو حس آمریقا - لیلرغہ غایت یات طویولہ . اویون و آتلازیک میدانلرنده شا کردلر برلہ یوگرشکان یا باشقہ اویونلر اویناغان معلملرگہ دائما تصادف ایتو ممکن . مع ذلک بو حرکتلر معلمنڭ

ايرته برلن ساعت ۴ دن ايرته طور و ممنوع (چونكه يوقى وقتى ۷ ساعتدن كيم بولماسقه تيوشلى) ساعت ۴ دن صوگ طور و درس چالشقان يا باشقه بر اش برلن مشغول كشى گه هيچ مانع يوق .

عموميتله ، مکتبىڭ اچى تمام باشقه بر دنيا ، آندهغى حيات اوزينه مستقل بر حيات . بو جهتى ايله آمريقا وانگلتره مکتبلىرىڭ باشقه ملت مکتبلىرىدن كوپ آيورماسى بار .

كيلهچك مکتوبىم «رياضيات بدنیه و اويونلر» و «جمعيتلر» حقده اولاقچى .
صافمارى . «بيروت» .

مکتب بالارينه اوين :

«شورا» نڭ ، اونكان نومبرلرىڭ بىرنك «مکتبلىرىمده تربيه روحيه و بدنیه» اسمى برله مقاله يازمش ايدم . بو فكرلر مينم اوزمنىڭ باشمىده كوپ زمانلردن بيرلى مشغول فيلا ؛ وشول خصوصده كوپ سؤاللر كيلوب جواب ئرلاوگه هچبور فيلا ايدى .

اوزمىڭ انداى تربيه لرنى كورو نصيب بولماسده ، كوزمىڭ اچلوب اوزمىڭدى ملت بالارين كورومى ، و بو كونده باش گناھسزلىرىڭ اوزمىڭ كىبى جزالانولرىڭ قايقرا ايدم . مکتبلىرىم نڭ روحى شول ايكنى ماده گه بنا فيلنو لازم بولسه ده ، بزده ايكنىڭ برسى بولماوى (۱) راحتلىق يوللرنى تحصيل ، طلقا سلامتلىك آرفاسنده غنه ممكن بولوب ، بزم ملت بالارى فسان آزلق كىبى چىرلرگه مبتلى بولوب نسل كيسلو (منقرض بولو) كىبى خوفلرنىڭ باشمىڭ اوستىڭ طوروى بورا كلرنى جراحتملى ايدى . پيغمبرمىڭ نىڭ سلامتلىگينه ، جان و كوكل خوشلغينه دقت بپوروى ، تعليم و تربيه عالمرندن بر ذاتنڭ «جاننڭ ضعيف بر نڭ بولوى ، مقتدر بر كاپيتاننڭ چرك كيمده بولوينه اوغشىلر» كىبى سوزلرى يوقايدىغى قورقورلنى بيگرهك آرتدرا ايدى . بو قورقورلغى فارشو قوبلاچق چاره : جان هم تن تربيه سى گنه در . تربيه روحيه اوچون اشعار ، موسيقى يرو هم باشقه چه ، احوال روح اوچون لازم بولغان نرسه لرگه احتياج

(۱) بزم بو موزلرمىڭ ، حسيه ، بوى كىبى منتظم مکتبلىرىم باكه استىشا فيلنورغى لايقر ديه اولانده ، عمومى سوزگه اعتبار ايله باشقه شونداى استىثناغه لايقرلر يده كوكلارى قالماس بلكه . لىكن استىثناغه لايقارن طابوغنه مينمچه چيتم كورينه .

حرمتن ، مهابتن شاكردگه بولغان نفوذن هيچ كيمومتى ، چونكه محبت و احترامغه قورولغان نفوذ ايڭ محكم و متين نفوذدر . الحاصل شاكرد معلم برلن - معلم شاكرد برلن ياشى ، آرالرنده اوتنه آلماسلق بيوك استينالريوق . شاكرد معلمنى كورگانده يازينه باره و بر ايداشى برلن سويلاشكان كىبى سويلاشه .

شاكردلرنىڭ معيشتلىرى :

شاكردلرنىڭ كوبسى داخلىدر . خارچى بولغانلرده طبيه وصيدليه طلبه سى اولوب ، استعداديه ، علميه و تجارويه شعبلرنده خارچىلر بيك آرز . داغلى طلبه لرغى عمومى ياتاق خانهلرده ، خصوصى اوطه لرده طور و ممكن . عمومى ياتاق خانهلرده طورغانلردن ۲۰ صوم ، خصوصى اوطه آلغانلردن ۴۰ صوم آلونه . لىكن اوطه لر ايكنى كشيلىك بولوب بهالرى ده وضعيت و منظره لرينه قارى بر قدر فرقى بولا . ييمك ۳ درجه ، ياكه ۳ نوع اوله رقى حاضرلانه . برنچى درجه ده آوروپا آشلرى ، ۲ نچى درجه ده آوروپا و عرب آشلرى ، ۳ نچى ده فاصوليه ، فول ، زيتون كىبى خالص عرب آشلرى غنه بيرله . بهالرينه كلنچه ، برنچينڭ ۲۸۰ ، ايكنچينڭ ۱۸۰ ، اوچنچى نڭده ۱۰۰ صومدر . لىكن عرب بولماغان ياكه بو ملكتلرده بر آرز قالموبده عرب آشلرينه اويره نىمگان كشى گه ۳ نچى درجه ييمك ايله كچنو ممكن توكل ديرلك . اوقو بهاسى داغلى و خارچىلردن برابر ۸۰ صوم آلونه . ديمك بر آدم داغلى اوله رقى كروب ايكنچى درجه ييمك كه قيد ايدلسه و خصوصى اوطه ده آلسه آڭا مکتبىڭ ۹ آيلق وقتن كچورمك اوچون تام ۳۰۰ صوم لازم . ككتاب و يازو اسبابلىرى ، ۳ آيلق مکتب خارچنده اونكاريله چك تعطيل وقتى كر و كيوم مصارفلىرى صالنورسه بر كشيڭ كليده اوقوماسى اوچون سنوى ۴۰۰ روبله مصارف لازم بولادر . مکتبىڭ ايڭ دقت ايتكان نرسه لرندن برسى ده نظافت اولديقندن شاكردلرگه مخصوص ايللى گه قريپ دوش بار . آطنه ده بر مرتبه اسسى صو بيرله . صالقون صو برلن كوينه نيچه مرتبه ييونسه لرده اختيار .

شاكردلرنى نظام و انتظام تحتنده ياشاوگه اوگره توب چغارو مکتبىڭ باشلىچه مقصدلرندن برسى بولغانلقدن آشاواچو ، ياطو طورو ، اويناو اوقو حقنده بر قدر نظاملر و آيرم وقتلر تعيين ايدلمشدر . استعداديه طلبه لرى ساعت ۹ دن ، علميه و تجارويه لر ۱۰ ندىن قالمى ياطارغه و ايرته برلن جىدى گه چيرك قالمانده كيىنوب بتكان بولورغه تيوشلى .

بيارلسه، ايكنچى كوچ كبله هم سلامتلىگينه ده سبب بولادر. صوصاونى بيارو صو برله گنه ممكن بولسه، عقلنك صافلا- نوى ده مطلقا اوبىن برله گنه بولادر. شول حكمتارگه مېنى بولسه كبرك: تورلى بولارغه كرو وتورلى حالارگه دوچار بولو، كوبرك ياشلر باشينه كبله در. بلىگچ ملتار ياشارنك شونداي آرتق فوتلرن اوبىن وگېمناستيقه برله چفاتالدر.

اويندن مقصود:

بالارنك سلامتلىگن صافلاو، اوسولرينه خدمت ايتو، بالالارده قومسزاق، كونچىلك - غبطه كېي صفتلرنى آرتدرو، حسلرن فوزغاتو، حسن خلق و نفاستگه اوگره نو وغير

اويننك فائدىسى:

اويننك فائدهلرنى خصوصنده «مېنى» جنابلرنى توبلا- نككى فكرلرنى سويلى: اوويننك، برنچى، اويناوچيغه ايكنچى اويناوچى مېيارگه فايدهسى بار. اويناوچىبارغه ايكى فايدهسى بار: (۱) تربيه بدنيه - تنلرن تربيه لاو، (۲) تربيه روحيه - جان وعقللرن تربيه لاو. تنلرنى تربيه لانو: اوبىن وقتنده بالارنك هر اعضالرنى حركتلانه؛ يوگرگان وسېكرگان وقتلرده آيافلرنى، طوب و باشقه نرسه لرنى ئرغقتانده و طوتقانده قوللرنى، ابولگان بولگان تارتولغان وقتلرده گوده لرنى حركتلانه در. بتون تامروسكرنك فوتلرنى صرفى قىلنه، يازلا صوزلا هم نغىلر. فاننك بوروى بىشلانه، سولش آلور بىشلانوب طن آلو يوللرنى آچپلا، آشاسى كىلو قوهسى آرتوغه ياردم قىلادر و باشقه لرنى.

تربيه روحيه گه ياردمى:

اوينلر برله هم جانده تربيه لاننه. ياشره كلر كوب وقتنده موسيقى آلتارندن لنت آلوغه فاراغانده ده آرتقراق اويندن لنت آلار و شوندىن استفاده قىلار: شادلانلر، كوللر كوكللرنى خوشلاننه. بولرنك نتيجهسى اولارق بالالارده شاد كوكللىك، اويانلقى حاصل بولا و گوزل بر حالت كسب ايتلر.

اويناتوچى - معلم و مربىلر اوچون بولغان فايدهلرنى: بولار اوچون طاغنده غايت بيوك ايكى فايدهسى

بار: (۱) مربىلر، بالالرنى اوبىن واسطهسى برله شغل - خدمتكه اوگره لرنى، اجتهاد و طرشلق طبيعتلرن حاضرلر.

(۲) معلم و مربىلر، اوبىن وقتنده بالارنك حاللرن تانيلر. چونكه اوبىن وقتنده بالالر ياخشى يامان خلقلارندن برسند ياشره آللر. مونه شول وقتنده آلارنك حالت روحيه لرينه

بولغان شىكىللى تربيه بدنيه اوچون ده: حفظ صحتكه اعتنا، گېمناستيقه و اوبىن اسبابلرنى و آلارنك معلملرينه احتياج توشه در بولنر بوگونده بزده يوق ايكان نى اشارگه؛ شول حالنچه قالدورغه مو؟ يوق! بلكه، بو خصوصه بز هر قايموز اوزمز عيلى بولغان شىكىللى مذكور نرسه لرنى بولدروغه اجتهاد لازم.

«مكتبلرمزده اوبىن» ديگان جملهلرنى كورگاج بعض اوفوچىلر بلكه: «بالالرنى اوبىنار اوچون بيارلمى، اوقور اوچون بياريله...» كېي سوزلر برله مدافعه قىلورلر. سوزلرنى درست! فقط مېن: «اوبىن مكتبه گنه، بالالر مكتبه اويىنابقنه ياتسونلر» دېييم - مېنم سوزم باشقه راق.

عموما فاراغانده مكتبلرمز، آنداي فائدهلى نرسه لردن محروم، مونه شول محروملىكگه ئچلم ئه نوب بورگان وقتنده، گېمناستيقه معلملردن «A. Скотакъ» جنابلرينك اوبىن وگېمناستيقه خصوصندك يازغان بر اثرى قولمه توشدى. ئرلا گانمى نابديغمدن مېن شادلاندم. اوستريا، گيرمانيا، انگليا كېي مدنى مملكتلارنك گېمناستيقه جهعتلرنى ايله بالذات طانشقان وشول خصوصه اولان كوب اثرلرنى مطالعه قىلوب كوب سنهلر شول خدمتنده معلم بولوب تمام «Специалист» بولغان بو ذانتك، اوچ بوز صحيفه گه ياقىن بولغان بيوك اثرنى مطالعه قىلدم؛ نهايت جانم توزمه دى، اوبىن وحركت بدنيه خصوصنده اولان سوزلرنى («مكتبه بالالرنى اويىنارغه بيارلرمنى؟» كېي جملهلرگه رغما) انتخاب و ترجمه طريقتجه چوپلا بگنه كوچررگه جرأت ايتدم. اويناوچى عملياتقه قوپوب نچر به كوره آلسام اوينلرينى ده نشر ايتمه آلاممو؟ ديگان فكرمه بار.

اوين نك كيره كلگى:

عقل و تن تربيهسى اوچون اوبىن آدملرگه لادمنه درجه سنده بولغان نرسه. آدم، عقل ياكارتمى توره آللى؛ عقل ايسه تننك سلامتلىگى و فانلرنك گوزل حركتلرنى، تند بولغان فوتلرنك برسى كىتوب ايكنچىسى كىلوب ياكاروب توروندنغنه ياكى لاننه در.

خصوصاً ياشلر، اوسكان وقتلرنده هېچ بر شغلسز طوراً آللر. تند بولغان فوتلرنى كوبه به ده آلارنى حركتگه مجبور قىلادر. (۱) اكرده آلار قوزغالسو اويىناسه و باشقه چه حركتلانسو، جيولغان بوو مثالنده اولان فوتلرنى چفاتلوب (۱) ياش بالارنك نيك طورىلورده شوندىن بولسه كرك.

نرسه لرن سوپلامگان کبی، فایده برله ضررنی ده آبرالر؛ سوزنی ده اساسلی سوبیلر. جناب رب العالمین بز مسلمانلر غه ده شوندا ای علملر و بالارمزغه شوندا ای تربیه لرن نصب ابلاسون؟ ح. فیض اللین. زایسان.

مدرسه لرمزده عرب ادبیاتی.

مدرسه لرمزده عرب بیات اوقوتو اساسا کیره کمی، حیانتز اوچون آنک اهمیتنی بارمی، یوقمی-آنسی ایکنچی مسئله. شونک اوچون ده بز بو کونده آنک اهمیتنی یا که ناشلانوی حقنده غی اویمیزی آلفه فالدروب، حاضر، ممکن بولغان چاقلی، آنی چیکله یئو و آز بولسه ده فایده بیررک بولغه صالحو باغغنه اویلازغه کیره ک.

I

بز نك ايسكى مدرسه لرمزده عرب بیات نامینه صرف ونحو قواعدی یانلانایدی. حاضرگی لرده بونك اوستینه «بلاغت» آرتدرلیدی. ادبیات عربیه اوقو اسمی بلهن «معلقات سبعه»، «مقامات حریری»، «لزوم مالایلم» کبی نهر. سهار کرتلیدی. حاضرگی کونده ایك اتاقلی یاگا مدرسه لرمزده عرب ادبیاتی اوقوتو مرتبه سی شول چاماده در. بونك، اولسگی حاله زگه نسبتاً، زور بر آدوم آلفه آنلاو ایکانلگنده شبهه یوق ایسه ده مطلوبدن بیک کوب توبهن هم چیتده ایدیکی، عرب ادبیاتی تعلیم اشی دخی کوب اوزگه رتورگه محتاج ایدیکی ده اهلی طرفندن تصدیق ایدیلمکده در. هر اشدن ممکن قدرلی کوبره ک فائده آورغه طرشه و شوکا قاراب اشن فوراً طورغان مدنی خلقلرنك تعلیمنه قاراسق، بر قومنك ادبیاتن اوقو دیمک-صرف، نحو، بلاغت نظریاتی اوستینه، اول قومنك ادبیاتی اچنه بر اورن طوتقان تورلی ادیب و شاعرلرنك هر برندن نمونه لر آلوب یاصالغان مجموعه لر-خریستامانیا-نی درس ایتوب اوقوتقی، اول ادبیاتنه یاغشی صایلغان اثرلرنی صنف طشنده مطالعه ایتدروب، معلم آلدنده تیکشرنمک، نهایت اول ادبیاتنك قاچان طوغان ونیندی دورلر کیچرگان و آکا کملر بیگه ره ک تأثیر ایتکانلگنی - یعنی آنک تاریخن تعلیم قیلحق ایله بولادر. مدرسه لرمزده عرب ادبیاتی تعلیم ایتلسه، بزده شول بولغه توشه رگه نییشلیمز.

اما صرف، نحو و بلاغتنی اوتکوروب ده آندن صونک نیچه بللر بویینه بر «لزوم مالایلم» یا که «مقامات»

ایرشو ممکن بولادر. بو جهتلردن قاراغانده اوین اصول تعلیم گه ده بیک مناسبتلی بولادر. اوین وقتنه یالغز ذاتلرنك حاللرینه مطلع بولغان شکللی، بتون خلق و عموم ملتنك درجه علمیه سی خصوصنده علم حاصل ایتوگه، حاللرینه ایرشوگه ممکن در.

عمومی فایده لر:

یوقاریده سوپلاگانندن باشقه ده بالالر اوین آرفاسنه بیک گوزل صفتاردن اولان: دقت و اعتبارلیق حاضرلگی، اویانقلق، تحمل و چداملیک، باطراق، اوزینه اشانوچیلق، عدالت، بر برسینه یاردمگه میل آرتو، دوست و ایشلرنك یاردملرن تقدیرگه استعداد، اوزندن بیروچان لذتندن وارکبو بگنلکگه اوگره نو، اوزن طونا بلو کبی تربیه لرگه اوگره نهر.

کوب وقتنه آلارنك اوینلرده معیشت منظره لری کورو ممکن. مونه بو حاللر آلارنی فسماً طورمشقه ممارست حاصل قیلولرینه ده یاردم ایتدر.

نظام و قانونغه رعایه و باشقه چه ترتیبلرگه بوی صونو، مقصودلرینه ایرشو و توباب بارغان نیتلرینه یئو، اوز آرالرنده بولغان کیکاش و سوزلرنی محکم توتو، بر برسینه چن کوکلدن یاردم قیلشو، الفت و محبت ایدشو کبی طبیعتلرگه اوگره نهر.

اوین سبیلی، اولچاوسزلک اعتدالسزلک شهرت پرستلک، حرمت سو بوچیلک همه اولچاودن طش-چاماسز درجه ده تأثرلی - یومشاق کوکللی بولوچیلق، تیز آچو-چانلق طبیعتی، روحسزلق، قورققلق و یالقاولق کبی غایت ضررلی اولان کیمچیلکلرنك طام-لرن فورنو ممکندر.

مذکور «مربی» جنابلری طاغی بر قدر فایده لر ذکر قیلغانصونک: «فسقه سی، اوین، باشلر اوچون غایت گوزل بر مکتبدر؛ البته اوین برله مشغول بولوب شغل وقتلرن اسراف قیلورغه یارامی، باشلر اوزلرینه لازم بولغان شغللرن و تیوش بولغان وظیفه لرن ادا قیلسونلر، شونده نصونک ابرکنلاب اویناسونلر» دیدر.

**

بو قدر عالی سوزلرنی، اهمیتلی تربیه لرنی ایشتنان اوقوچیلر: «موندای عالی تربیه بیرگان اوینلر نیندا ای اوینلر ایکان؟» دیه اویلارلر. طبیعی، اویلازغه ده ممکن. درصت ایندی آلا بزدن کوب آلدهر اشله مگان

بلری بر اثر یازمقدمه اولوب، آنک بر نچی جزئی نشر قیلنغان. آنده عرب ادبیاتینک طومشندن آلوب، امویلر زمانه چه کیلوب کیچگان دورلر، ادیب وشاعرلر نیکشیرلگان. بو اثرنک قالغان جزئلر نده شونندن باشلاب، حاضرگی زمانه چه کیله چک. مصرنک یا کما دارالفنونی «الجامعه» ده بوکا بیک زور اهمیت بیرلمکده اولوب، آنده اوقولغان «ادبیات عربیه تاریخی» لیکسیه لرندن ۴۰غی کتاب بولوب نشر قیلنغان. تاغی بولاچق.

موکا باشقه دخی بر مهم خدمت کوتوله. شویله: مصرنک ادبیات عربیه ده تخصص اینکان عالملرندن دورت ذات برلکده عربیه تاریخی یازمقدمه لر ایکان.

مدرس افندی تورلی ادیب وشاعرلر نک آثارندن درسک و صنف کتابی ایئتوب جینالغان تورلی نمونه لر مجموعه سندن ده بر نیچه کتاب ذکر ایندی. دیمک عربی خریستاماتیالرنک یاراشیلیر ده چقا ادبیات عربیه معلملرینک بوکا بو مسئله گه دقت ایئتولری مطلوب. بریو.

مسلمانلر آراسنده نشر معارف

«قازان» اویازی زیمستواسی مجلسنده قازان اویلا-زنده گی عوام مکتبلرینک اینسپکتورینک مسلمانلر آراسنده معارف نشر ایئتو حقدنغی دا کلادی اوقلیدی مسلمانلارغه عائد بولغان بو دا کلاد، بزنگ ایچون اهمیتلی بولغانلقدن بعض بر اورنلرینی درج ایئتونی موافق کوردک. اینسپکتور جنابلری دا کلادنده ئه یته:

«قازان اویازنده مسلمانلر اونوز پراسینت مقدارنده در. بونلر اوچ یوز یلدن بیرلی بزنگ روسلر ایله برگه طورسهرده بزگه فانشیلر، بزنگ عهومی مدینتیزدن چیتک طوررغه طرشالر. اگرده آنلر عهومی مدینتیه بزنگ ایله مشترک بولوب اجتهاد ایئتسهر آنندن مملکتیز و وطنیز ایچون خیلی زور فائده لر طووار ایدی.

بو کون گه قدر قازان تاتارلری اوزلرینک روحی هم فکری تربیه لری جهنتندن اوزلرینک دینی مکتب و مدرسهلری ایله گنه کفایه لندیلر. آنارده بوندی مکتبلر بیک کوب حتی هر بر اولده هر مسجد یاننده دیب ئه بتورلک دینی مکتب بار. بو مکتبلرده مسلمانلر اوقو- یازو هم احکام شرعیه تحصیل ایته لر. بو مکتب ومد- رسهلرده اوقو هم اوقو ملا ومدرس لرینک درجه لرینه

اوسترونو- بو ادبیات اوقوتوغه سانالمی؛ بلکه شول ادبیاتندن بر اثر گنه بلدیرو بولا. اول یوغاریده دیبلگانچه، تورلی ادیبلردن آزلاب جینالغان نمونه لر اوقونو بله ن بولورغه کیروهک. آندن قطع نظر، «لزوم مالایلم» مستقل درس کتابی ایئتوب شاگردکه بیرونی ضررلی ده سانیلر. چونکه اول آرتق عالی، آرتق تیره ن هم شونک ایله برابر هر نهرسه گه اوزنچه آچی، نهمسز قاری، شاگردده حیات دردن سوندره، دنیاغه قول سلکدره طورغان روحه یازلغان. بوندی نهرسه نک درسککه یاراماون بوتون علماً ئه یئتوب طور. شاگرد آنی اوزایئتوب اوقوسه، طوماس بورون پیسسیمیست (مأیوس) بولورغه مجبور اولور.

حریری مقاماتی نک لغتک بایلیغی وشول بابده تیگنده شی بولغی اربابی طرفندن تصدیق قیلنسه ده، آنک سجلی اولووی هم ده آور تکلفاتی ده اعتراف قیلنا. شوکا کوره بو ایکی اثرنی عرب یلر نده گی صوگفی پیداغولر درس کتابی ایئتوب آلونی مصلحت کورمه گانلکلری ایشته. آنلر عرب ادبیاتی اوچون قیمتی خزینه، لیکن درس کتابی توگل، دیلر.

II

کوز جیتدی مکتبلرگه اوقو کردی. اوزاقلامی مدر- سه لر مزده ده درس لر باشلانور. شول مناسبت ایله عرب ادبیاتی متخصصلرندن یش بر مدرس مز ایله مذاکره ده بولدم. اول اوز مسئله سینک چن دردیسی. مصردن یا کما قایتقان. آنده عرب ادبیاتی متخصصلرندن جدی استفاده ده بولنوب، «الجامعه» دارالفنوننده شول حقدنغی لیکسیه لرگه ده دوام قیلغان. بو مقاله نی یازوغه سبب ده شول مدرس طرفندن آلنغان بعض بر یا کما معلومات بولدی. باشقه معلملر ایله عرب ادبیاتی تعلیمی حقدن سوز بولوب، آنی نیچون مدنی قوملرده گچه اوقوتیلر، عربی خریستاماتیاهم عرب ادبیاتی تاریخی نیچون کرتلمی دیگانگه فارشی قصه غنه ایئتوب: کتاب یوق! دیلر، ایدی.

بافسه ک، یوق توگل، بار، نیک بزگه بانمی ایکان. مدرس افندی بون مسئله گه دائر یازلغان کتابلر حقدن شو قدرلی نهرسه روایت قیلا آلام:

عرب ادبیاتی تاریخی شول مطلوب بولغان رهوشده هم زمانه معروف معنی سی بله ن اشله نه باشلانغان. بو حقدن مشهور اسلام وعرب تاریخی محقق جرجی زیدان جنا-

اوشبونرسہارینہ چن کوکلدن اعتقاد قباغانلقارندن اوزلرن چن عالم کشیلر فرض ایتوب باشقہ لرغہ بیک توبان کوز ایله قاریلر. بونلر، روس لسانندن برده خبردار بوللا۔ غانلقارندن عمومی انسانیت گہ عائد بولغان معرفت و معلومانارندن ده چیتده قالالار هم آنندی معرفتلرنی هیچ کیرکسز دیب خیال ایتلر. دینی فناردن باشقہ نرسہلرنی تحصیل ایتونی گناه دیب بله لر. ایشته باشارن شوندی خیالات ایله طوتورغان یوزلهب حتی مکلهب شا کردلر مدرسہ دن چغوب امام با معلم بولالار. اگرده امام بولورغہ اورن تابلماسه فرغزلر وباشقردار آراسینه حتی قطای اچلرینہ ندر خلفه لك فیلورغہ تارالار. مسلمانلر آراسنده بوندی معارف تاراتوچیلرنک کوب بولوینک فائده سزافی حقنده سوز سویلهب طوررغده حاجت بوق. عمومی معارفدن آزغنده خبرلری بولماغان بوکشیارنک خلق غه نیندی یاقیتلیق ونیندی معارف ناراتولری ممکن بولسون؟ آنلر اوزلری، نی روشده تربیه کورگان بولسا لر خلقنی ده البته شول روحده تربیه فیلالار. آنار خلق غه تعصب وباشقہ ماتلر گہ فارشی دشماناق ناراتودن باشقہ بر اش کده یارامیلر»

اینسپیکتور جنابلری مسلمانلرنی تنویر ایتو ایچون اوزنچه بر نیچه تورلی بوللر کورسہ ته جملہ دن برسی : مسلمانلر آراسنده روسچہ - ناتارچه مکتبلر آچوب آنلرنی کوبایتونی مصلحت کوره. آنک فکر نیچه روسچہ - ناتارچه مکتبلر خلقنی آغار توغہ زور یاردملر بیرہ چکدر. اینسپیکتور جنابلری اصول جدیدہ مکتبلرینک فائده لیلغینہ ده بیک اشانوب بیتمی «اصول جدیدہ مکتبلری گرچه شا کردار گہ فنون جدیدہ دن بر آز معلوماتلر بیرسہ ده لکن همانده آنارده ده تعصب روحلری بتوب بیتمی» دی. آنک فکر نیچه ایک موافق یول ۱۸۷۰ نچی یل قاعدہ لری بو نیچه روسچہ - ناتارچه ابتدائی مکتبلر آچودر. ناظر آنندی بو قاعدہ ده مذکور روسچہ - ناتارچه مکتبلرنی طوغریلیق ایله تعریف ایتہ. روسلردن بعض بر آدملر باردرکه آنلر «روسچہ - ناتارچه مکتب» دیگان سوزنک معناسن یا کلس آکلیلر، آنی روس بالالری ایله مسلمان بالالری بر گہ فانشوب اوقی طورغان مکتب دیب فرض فیلالار. آکا بولای دیب معنا بیرو یا کلسدر. آنک معناسی: «اسلامچہ حرف نانتوب اسلام دینی اوقتوب روسچہ ده فنده تحصیل ایله طورغان مکتب دیگان سوزدر. بو قاعدہ ایله آچلغان مکتبلر ده اسلام الفباسی، اسلام دینی، روس لسانی هم باشقہ بر نیچه

قاراب تورلیچه بولادر. شولای ده بولسه بو مکتب ومد رسہلر ده دیندن باشقہ هیچ بر نرسہ ده اوقتملی دیب نه یئلسہ ده جائزدر. هر بر شا کرد الفبائی اوگره نگاچ سوکره عرب لسانینک قاعدہ لرندن بر آز خبردار بولغاچ آفر۔ نلاب عقاید علملرینک هر فایوسن اوقوب چقالر. بونلرنک مدرسہ لرندہ قرآن، منطق، اصول فقہ، کلام وعقاید فنلری وغیریلر اوقلادر. فنلرنی اوقلو، قرون وسطادہ غی اسخا۔ لاستیکا اصولندہ در. بونده ترتیب شول روشچہ:

شا کرد ایک اوّل بر فن هم کتابنی اوقوب تمام ایتده آندن ایکنچی فن هم ایکنچی کتاب غه کوچہ. اگرده شا کرد اوزاق زمانلر طورسہ اوزارندہ اوقلا طورغان فنلرنک هر فایوسندن خبردار بولا، لکن آنارنک کوبوسی ختم کتب فیلوب چقا آلمیلر ده اورتالقدہ طوقتاب قالالار. بونلرنک فنلرنی تمام اینولری ده شا کردنک فابلیتینک درجه سینہ قاراب هم ده اوقتوچی ملاسینک علمینک درجه سینہ قاراب یوریدر.

ملا، شا کردلرینہ اوزی نی بلسه شون غنه اوگره ته در. تعلیم اصوللری عادتک شونندن عبارتدرکه معلم یا خود مدرس بولغان کشی اوزندن اوقوغان شا کردلرنک یاردملرینہ مراجعت ایتہ. زور راق مدرسہ ده شا کردلر اوزاق زمانلر تحصیلده بولوب ختم کتب قیلغانندن صولکده بر نیچه یلر قالوب باش شا کردار گہ خلفه لك فیلالار.

بونارنک تحصیللری عهوما دینی فنلر گہ گنه عائد بولغا۔ نلقدن عهومی معارفدن بتونلای خبرسز بولالار بتون اسلام حکمتلرن تحصیل قیلوب بترگان باش بکتلر، دینی فنلرنک هر بر نچکہ سرارینہ مطلع بولسا لردہ (؟) دنبادن هیچ بر خبرلری بولمی. مدرسہ ده تحصیلده بولغان شا کرد قرآن هم عقیدہ لرنی بیک یاخشی بلہ، آنک فکری هر تورلی خیالی حکایه لر ایله طولی بولا۔ باشقہ عمومی فنلردن خبردار بولماغانلقدن اول آنارغہ انتقاد کوزی ایله قاری آلمی. عمومی معارفنک ایک کچک جرئیاتلری ده آنک کوزینہ یات بر نرسہ بولوب کورینہ. آنک فکرینہ کوره بیر بتون عالمنک مرکزیدر. آنک قاراونچه ییدی قات بیرنک آستی جهنمدر. کبچاره فویاشنی فرشته لری بیر آستینہ آلوب توشوب کبتلر. بونلر چن تاریخ اورنینه اسلام قهرمانلری حقنده یازلغان تورلی خیالی حکایتار گنه اوقیلر.

روح وجان آنک فکرینہ کوره، فانغہ فانشقان هوا کبی بر نرسہ دن عبارتدر. بو کشیارنک اوزلرنک بلگان

معلومدرکه : ابن تیمیہ ، شول مسئلہ ار حقندہ « جن » سوزینی ، اوزی مسلک ایدوب طوتمش بر دعوانی اثبات ایدر آپچون دگل بلسکه ، سندودلیل ظن ایدوب خصملری طرفندن کنورلمش روایات و حکایتلری معقول بر نرسه ایله توجیه اینتهک ایچون گنه ذکر قیلور . اما سلام ، جن وارلغنی اعتراف ایدوب آرارلنده یاخشی ویمانلر اولندیغنی و الوغ اشارگه ده قدرناری یتشدیکنی انکار ایتمازلر . ایشته ابن تیمیہ اوشبونک ایله فائده لنوب خصملری مدافعه ایدر . اوز حقندہ اولان ماجرانی ده ابن تیمیہ حقیقت دیه دعوی ایتماز . رسمی بر واقعه اولدیغندن غنه شوکا حمل قیلور . یوقسه آنک هم اصلسز اولقی ممکن . « آدملری آزدروب یورمکده اولان شیطانلری یاراتمقده نه حکمت وار ؟ » دیه سؤال ایدلماز اولسه جن حقندہ ده بو مضمونک بر سؤال وارد اولماز .

اورسکی - شهرمزگه کلدیککز وقتده (۱) : « خلاصه الاثرده - باعلوی - مثالنده نسبتار وار ، بوناردن مراد نه در ؟ » به صورمش ایسه مده جواب آلا آلامش ایدم سوکروه « امام غزالی » اسملی رساله کزده بو طوغروده بر آز سوز یازمشکز (ص ۲۷) بن خلاصه الاثرنی مطالعه ایتدیکمده اتفاتی اولهرق ابو بکر بن احمد باعلوی ترجمه سنده اوشبو مضمونده بر سوز کوردم : « باعلوی ، علوی گه منسوب دیه مکر . بویله نسبت قواعد عربیه گه موافق اولماسه ده حضر موت خلقلرنده وار . آنلر کنیه یرنده مقصوره اولان - با - ایله اکتفا قیلوب مثلا . « بنی علوی ، بنی حسن ، بنی حسین » ده « باعلوی ، با حسن ، با حسین دیه لر » . فازانده طورمقده اولان احمد الشنقیطی غه مراجعت ایدوب اوشبو مسئله حقندہ جواب صورادیغمه : « عربار ، ساکنلی لامغه اوچرادیغنت بنو کلمه سینک نونینی ده حنفی قیله لر مثلا : بنو العنبر ، بنو العم ، بنو الحارث سوزارنده باعنبر ، باعم ، باحارث ، دیه لر » مضموننده جواب یازدی . بو جواب یالکز « بلفقیه » حقندہ در . اما باعلوی ، با فقیه کبیلر حقندہ : « ظاهر اویل تعبیرلر ، مؤرخلر خطالرنندن معدوددر » دیهش ایدی .
عبدالله المعاضی .

« شورا » : - احمد شنقیطی اوز لغتینی البته باشقه لردن گوزل بیلور . شونک ایچون بو طوغروده آکا (۱) بو مکتوب « شورا » ده باملور ایچون اولسه ده محرراسمنه یازلشدن .

تورلی فنلر اوقتلورغه تیوشدر . مسلمانلری تنویر هم آنلر آراسنده معارفی نشر ایدو ایچون ایگ موافق شولدر . لکن مسلمانلر آراسنده حاضر گه بوندی مکتبلر گه اول خلقی آراسنده قرن کوز ایله فاراو بیک کوب . شول سببدن آنلرنی باشقه طرفدن بر آز تنویر ایتوب آنلرنی عمومی معارفدن بر آز خبردار قیلوب بوندی اصولده بولغان مکتبلرنی قبول اینتهرک درجه گه کیتترگه هم آنلرنی آلدن حاضرلر گه تیوش « دی

مسلمانلرنی عمومی معارفدن خبردار ایتو اوچون مسلمانچه هفته ده بر یاغود آیده ایکی مرتبه چقا طورغان مر ژورنال نشر ایتونی موافق کوره .

عموما ناظر افندی مسلمانلرغه طوغری کوز ایله قاری . آنک عرض قیلغان دا کلادنده مسلمانلرک حالندن یخشوق خبردار ایکانلگی کورینه . بونک دا کلادنده متعصب اوکلرک مسلمانلر حقندہ نشر قیلوب کبله طورغان پاکلش نظرلر کورنمی .
« بولمز »

مراسله و مخابره

آما آتا . « مشهور ابرار » اسمنده مچوه و عده دن ۵ نچی جز اولان « ابن تیمیہ » رساله سیننی مطالعه قیلوب چیقدم . ابن تیمیہ ترجمه سی حقندہ یازلمش بو رساله دن هم ده ابن تیمیہ طرفندن اوزینک عصرده شارینه ویرلمش جواباردن قناعت حاصل ایتدم . لکن بعض بر برلرده نوشونمادیکنز اورنلر وار . شونلر حقندہ « شورا » ده ایضاح ایدلمکن امید قیلوب اداره گه بو مکتوبنی یوللادم . نوشنمادیکنز بر بودر : ۷ نچی مقصد ۱۱ نچی مسئله ده : ابن تیمیہ حضرتلری « رجال الغیب » دیه شهرت اولمش نفسلری « جن » دیه تعبیر ایتمکده اولمش و بوناردن بر فرقه ، آدملرنی آزدروب یورمکده اولدیقلرینی دعوی ایتمش ، فقط ابن تیمیہ بو کبی جنلر وارلغنی نه بردن بیلمشدر ؟ بویله جنلر آدملرنی آزدروب دوز خلق قیلور اولسه لر ، الله تعالی بونلرنی خلق قیلمقنده نه حکمت وار ؟

ماہر جان القورماشی .

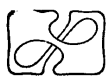
« شورا » : - مذکور رساله نی مطالعه ایدو چیارگه

بو مملكتنده اولان عالمانى كوررگه موفى اولماديغندىر .
 اكثرده مثلا : برنجى جلد « آثار » نك ۱۱۱ نچى بيتنده
 اولان ككشاف عبارتى ايله افلاتونغه دائر تدقيقار
 ايدوچى همده حاتم ايله خاتم ، سنمار ايله سنخار ، رابعه
 ايله ربيعہ اسمارنده تاريخى كشفيات و اسرارلر ميدانغه
 قويدوچى علامه ارمنى كورمش اولسه ايدى ، شفقى ،
 غير اخيارى اوله رق : « ماشاء الله ان فى الزوايا خبايا
 و فى الرجال بقايا » ديه تحسبن فيلورغه حتى ايام عرب ،
 امثال عرب ، اشعار عرب حقدنه استفاده فيلورغه مجبور
 اولور ايدى . معلومدر كه : بونلر نك تفتيشلرى سايه سنده
 پك كوب خطالر توزالدى و پك كوب باكشمار تصحيح
 قيلندى ، نچه زمانلردن بيرلى دوام ايدوب كشم نزالار
 حل ايدلدى ، اسلوب تحريرارى ادب و تربيه ، انصاف
 و حسن خلق طوغر وسنده مثال اولدى . هر برى اوكسفورد
 سوربون ، عليگده ، زيتونيه ، ازهر جامعه لرنده گنه مدرس
 اولورغه تيوشلى كيمسه لر !

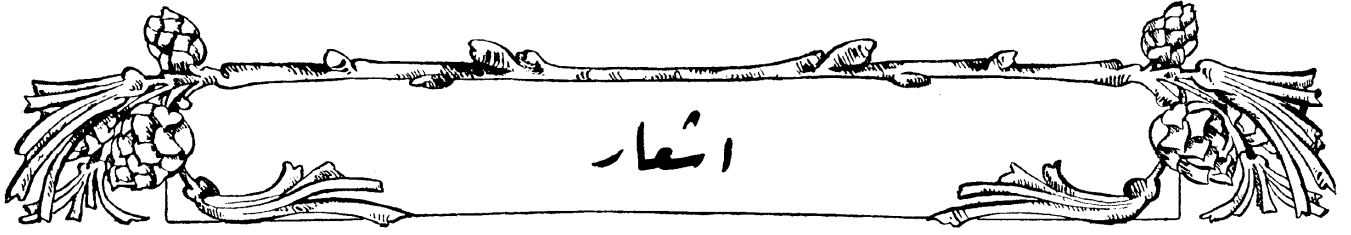

طرويسكى - « كتب سته » (ص ۱۴-۱۵) نچى بيتلرده
 مذكور اولان عبيدالله نك ترجمه حالينى « تذكره الحفاظ »
 كتابندن تابا آلمادق . بوكى الوغ آدم ترجمه سى نه سبيلرگه
 مبنى اوشبو كتابدن توشلوب فالدرامشدر ؟ بوكيمسه نك
 ترجمه حالى قانغى اثرده مذكوردر ؟
 طالب علم .

شورا : فولكزده اولان « تذكره الحفاظ » « حيدر آباد دكن »
 شهرنده باصامش نسخه اولسه كرك (باشقه طبعسى وارلقى
 معلومهز دگل) . مذكور نسخهده ايسه عبيدالله ، حرف
 چيوچيلر ويا كه مصحطلر غفلتلى سببندن «عبدالله» رسنده
 طبع ايدامشدر (ج اص ۶۸) . ايشته سرنك اشتباهكز نك
 سببى اوشبو اولسه كرك مذكور نسخه نك اوشبو خطاسينى
 تصحيح ايدرگه تيوشلى اوشنداق سامى بك بوذاتنى «عبيدالله
 بن مسعود» رسنده قيد ايتمش . (قاموس الاعلام ج ۴
 ص ۳۱۲۰) درستى ايسه «عبيدالله ابن مسعود» در . زيرامسعود
 عبيدالله نك اوز آتاسى دگل بلكه براق باباسيدر . شونك
 ايچون «ابن» ، همزه ايله يازلاق لازم . بو عبيدالله نك مفصل
 ترجمه حالى «اغانى» ده مذكور اولوب (ج ۱۸ ص ۸۸)
 بونده ايسه خاتونى حقدنه سويلامش شعرلرى كويدر .

منافسه فيلورغه حقمز يوق . شويله ايسه ده هر ايكى
 شبيهه مزنى عرض ايتسهك بلكه ضرر اولماز فواعد
 عربيه گه خواه موافق اولسون و خواه اولماسون ، يهن
 خصوصا «حضر موت» ده «با» كلمه سى قوشلوب يورمكك
 اولان معروف عائله ار وار . باعلوى ، باحسن ، با فقيه ،
 با جمال ، با شعيب و غيرار بو جمله دندر . مؤرخار ايسه
 آنچق دنياده وار شينى اصلنه موافق صورتده نقل ايدرلر .
 بونده مؤرخار نك خطالرى نه يرده در ؟ توركيما سلطانلرينى
 «بايازيد» ديه ذكر ايتمكده اولان عرب مصنفلرى عيبلو
 اولزلر ايسه يهن قبيله لرينى اولدقلرى حاللر نچه يازمقده
 اولان مؤرخلر عيبلو اولماسلار كرك . «با» سوزى
 يا «بنو» دن ويا كه «ابو» دن بدل اولنه چقى ظن
 قيلنور . اولنگى احتمالنى ايسه «خلاصة الاثر» صاحبي نقل
 ايتمش . قاموس صاحبي «ابو» كلمه سينك هر حالده
 «ابا» رسنده استعمال ايدلديكن روايت ايلر . «ابو»
 نك همزه سى هر حالده سلامت طور اچغنى زمخشرى
 «الفصل» ده دعوى ايتمش ايسه ده واقعه بو همزه نك
 محذوف اولنمش اورنى وار . «با ايوب» نى «ابو ايوب»
 دن تغيير ايدلديكى دعوى فيلوچيلر وارلقى معلوم ،
 «ابو ايوب» سوزى «با ايوب» صورتنه ككر اولسه
 «ابو علوى» سوزينك «با علوى» صورتنه كرمگى ده
 محال اولماز . «بنو الحارث» ده «بلحارث» استعمال ايدلمك
 شايع ايسه ده بويله حاللر قبيله اسمارينه مخصوص اولسه
 كرك . «الفقيه» اسمنده عرب قبيله سى وارلغندن خبرمز
 يوق . بزم بيلديكمز «الفقيه» ، ابو بكر بن بلحاج بن
 عبدالرحمن دهغى «بلحاج» قيلندى عبد الله بن بلفقيه بن
 عبد الله اولوب قبيله اسمى دگل بلكه فرد اسميدر . بويله
 حاللر تمامى ايله شفقى غه معلوم اوله طوروب ، سزاره
 شويله جواب ويرديكينك حكمتنه توشونه آلمادق . «الشيء
 بالشيء يذكر» . كندينه ملازمت ايدنلردن انايتلى بر
 كيمسه : « احمد شفقى مصرغه فايتديغندن صوك - روسيه
 اسلاملرنده عالمر وارمى ؟ - ديه ويرامش سؤاللرغه فارسو :
 - شا كرد اولورغه لائق بر ذات وار ، بوده موسى افنديدر »
 ديه سويلاديكنى خبر ويردى . اوزينك انا تيلي درجه سنك
 فارسجه ، عربجه ، روسجه ، عثمانلى توركيجه سنچه بيلوچى
 و عرب لغتنده ارتجالا عربى شعرلر سويلوچى ، آثار
 اسلافنى هر كيمدن زياده تتبع ايدوچى موسامز ، مشار
 اليه نظرند شاكردلك مرتبه سنده گنه حساب قيلنمقى ، اصل

بختیار اولسون كوڭل

بر ملك سودم كه عشقيله بهار اولسن كوڭل
لذت وصليله هر دم بي قرار اولسن كوڭل
پسته دك آغزى لبتدن حصه دار اولسن كوڭل
حاصلى سوسن او ماهى بختيار اولسن كوڭل.
زينت اولدى باغمه گل اوسدكنچه اوشبوگل
ترك غنچه ايتسه دخى مقصده نائل كوڭل
ترك غنچه ايتمهينچه ميوه دار اولمز اوگل
حاصلى سوسن او ماهى بختيار اولسن كوڭل.
كوردمم انداغيدك هيچ فاش ساچ سنبللرى
اوتانور قزل يوزندن هند و ايران گللىرى
نغمه سن تقليده عاجز ماى آيى بلبللىرى
حاصلى سوسن او ماهى بختيار اولسن كوڭل.
خوش ديدى كوزدن يوغالدى اول ملك يا اول پرى
شرق غربى كوب آرام كوردم اول دلبرى
شول سببدن آنده قالدى اول «كمال» كوڭللىرى
حاصلى سوسن او ماهى بختيار اولسن كوڭل.
كىلدى كيتدى يوقدر ايزى مبتلا ايتدى بى
مبتلا ايتسن بى ديب حق يبارگاندر اوزى
ديادن وما فهادن عاليدر هر بر سوزى
حاصلى سوسن او ماهى بختيار اولسن كوڭل.
كمال مقصودى. «سيرگيوپول»

دوستمنڭ دفترندن

ياشادم دنياده لکن - * تابادم لذت و تهم،
بولهادى شادلق بگا هيچ * هر وقت توتدم ماتم.
يوق تاغنده، يوق قرنده * اورماننده هيچده يم
هر يرى طولوب ظلملر، * يوق شولاي صونده هم.
هر وقت محنت ايچنده * اوتدى عزيز كوئلرم
قايغو، حسرت قاپلاب آلوب * آلماشدى تونلرم.

ياشلكمدن بيرلى راحت، * بر كون اولسون كورمه دم
كوكره گم كيروب، قوانوب، * بر كون اولسون يورمه دم
«يازغى فار» تيك كيتدى ارب، * دنياده عمرم بنم
دنيانڭ قانونى ايزدى - * ده ضعيفلاندى تنم
اي اولم! دنيا معي - * شتند فايده آلمادم
جانقه راحتڭ چنى ده * سين ايكانسڭ آڭلادم!!
معلم: على آقبيردين.

دينم:

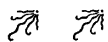
(عرب شعرندن ترجمه)

ديننى مصلح بولسه ده آز
مفسدى چي كسز آنڭ
باطل ايله بوياغانلر
اوستينى شكسز آنڭ
ديننى بوزغان كشيلىرگه
ايزگى ديب قوياغانلر آت
بلميلر آندن ساچلگان
بو خرافات بو فساد
يالغز اولغاچ مجبور اولوب
تابع اولدم آنلره
هيچ دليلسز قارشى نوردم
قطعى، حق برهانلره
گويه نهاز اوقور اولدم
..... خاتونقه اويوب

مندم ايندى آفساق ايشاك
جورغه آتلرنى قويوب

صابر عبدالهنيق

«طونماقلى»

كوز ياشى و چدام

نامچىلاب نامغان ياشىنى كوزلرم طوقتا ماغاچ،
 طورمشم نىڭ كوكلرندە يالتراب تاڭ آتماغاچ :
 فالترىم، حالسزلنەم مین، ئلله نيكدر قورقنام
 تيك «يىكت» اسمن كوتەرگاچ قورقنرغە خورسنام ؛
 آوغە توشكان صاندوغاچداى تورلى يافغە تالپنام،
 تيك اميددن كوز يومارغە بر خدايدن تارتنام .
 شول وقت نەق تون ياغندىن بىك قاتى بر جيل چغا
 يولغە ترگان شەملرىمنى سوندرە، بارسين يغا .

ايندى شەم سونگاچ يانمەدە هيچ برودە قالماغاچ
 شول قاراڭغو كوندە ياقتى يولغە كەمدە سالماغاچ :
 يالوارام تيك بر خدايغە باش ايەم، تزلر چوگام
 «اى خداى قزغان!» ديمون دە كوزلردىن ياش توگام .
 شول مینوتدە الڭ توبەمدىن كوز قضا بر چولپانم
 اوڭ ياغمدە يالترى، يالت يولت ايتە كوتكان تاگم .
 «طندى كوگلم ايندى كوزدن اسسى ياش تاماز» ديمون
 «اول چداملى بندەلر هيچ آه اوروب يانماز» ديمون .
 عبدالله يىگى مصلانايىف .

قوچاسىنە ياقنلاشمەك ايدىگى، صوڭ ز ماناردە آڭلاشەش .
 بو ايسە آنڭ بزگە قاراغاننە اورندەك طورغان كىك كورنوبنە
 ضرر ايتى .

قوياشنىڭ باقتىلغى ايسە بزگە آق تۈسە كورنەدە
 اول زنگار، قزل، ياشل، كوك مور، صارى، طورونچى
 ىدى تورلى تۈسە در .

بونوساردىن قوياشنىڭ كىك كورنۇلغان مور (كار بېچنووى)
 تۈس اولوب، ايكى آرزى طورونچى (رانزى بووى) تۈسيدر . لاكن
 قوياش اوز اورندە تىگىرمان طاشى كىك ھمان ئەيلەنوب
 طورغانلىقتىن تورلى، تورلى تۈسلر، بزگە آق بولوب كورنەك
 درلر . بو، تىجر بە بلەنە معلوم تورلى تۈسكە بوبالغان
 بر يۈمىرى نرسەنى بر تاباڭغە كىورتوب بىك تىز گنە ئەيلەندىرسە،
 شول تۈسلر برلەشوب آق بولوب كورينەر .

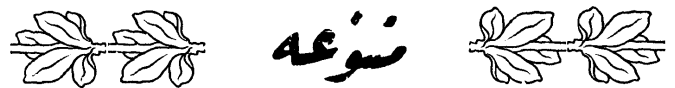
بىر يۈزىدە كى نرسەلرنىڭ تورلى تۈسە بولوبىدە قوياشنىڭ
 تورلى تۈسە ايدىگندىنر . شوپلەكە، بىردە كى نرسەلر، قوياشنىڭ
 تۈسلردىن بىرسىن گنە يوطا ياپسە ھەسندە يوطا ياكە بىرسىنە اوزىدە
 آلەمى، بارىدە كىر و قايتارە نرسەلرنىڭ ياشل قزل ... تۈسلردە
 كورنۇى آلارنىڭ قوياشنىڭ شول تۈسنى بوطولرى سىبايدىر .
 بر نرسەنىڭ آق بولوب كورنۇى آنڭ، قوياش تۈسلرنىڭ
 بىرسىدە بوطلمى كىر و قايتار ووندىن ؛ قارە تۈسە كورنۇى
 قوياشدەغى ھەمە تۈسلرنى بوطووندىنر .

قوياش اوزى نى نرسە ايكانى، تمام قىطعى صورتدە
 معلوم بولماسەدە آنە باقر، نىكل، تىپور، ماغناز يۈم، توتيا،
 بار يۈم، سودىيۈم، ... كىك بر نىچە مەدىنلردىن چىولغان
 نرسە ايدىگىن فن اھللىرى ظن ايتىمكە درلر .

۱۹ نچى عصر حكىملردىن «فرانسوا آراغو»، قوياشنىڭ
 مركزى (اورطاسى) قارانغىلىق، بىرسى ياقتى ايكىنچى سى شىفانى
 (تۈسسز) ايكى قاطلاوى بار؛ قوياشدە كورلىگان قارا
 نقتەلرنى، شول ياقتى قاطلاولر يورطلوب مركزدە كى قارانغىلىق
 كورينە دىب اويلى ايدى . صوڭراق كىلگىگان ھىئەت
 عاللىرى ينە باشقە تورلى احتماللر يوروتىمكە درلر .

كوب عىزلردىن بىرلى، قوياشدە زور زور قارە نقتە
 لرنىڭ ندرىجا آرتا بارمقە ايدىگىن كورە كىلەر . بولارنىڭ
 نىدىن عبارت ايدىگى ھنوز قىطعى صورتدە تىيىن ايدىلوب
 بتكانى يوفىدر .

املاننى اصلاح - املاننى اصلاح ھقندە اولان نزاع،
 تور كىبادە ۵۰ - ۶۰ سەنەلردىن بىرلى دوام ايتىمكە در . « ھر
 سوزنى ايشىلدىكى روشدە يازارغە تىوشلى » دىمكە اولان

قوياش . بىرگە قاراغاندە كوب زور، قزو، يافتى
 بولغان قوياشنىڭ تىپرسىدە ئەيلەنمەك بولغان قاراغان بولدىلر،
 يافتىلغىنى قوياشدىن آلار . قوياش بىردىن، بر مىليون
 ۴ يۈز مڭ قدر زورلىقە، ۱۵ مىليون ۱۹۶ مڭ ميل (۱۴۴)
 مىليون چافروم) بىراقلىقە در . قوياشنىڭ ياقتىلغى بولوزون
 بولنى، ۸ مېنوت ۳ سېقونددە آلا؛ يعنى شول وقت اچندە
 بىرگە كىلوب يىتەدر . قوياشنىڭ بزگە كورنوبىدە شول
 يافتىلغى آرقلى .

بوندىن باشقە، قوياش اوز كوچەرنە ھر ۲۵ كون
 ۹ ساعەت دە بر مرتبە ئەيلەنوب چغا . تىپرە ياغندەغى بولدىلردىن
 (مىلا بىردىن) قاراغاندە اول اورندەك طورغان كىك كورينە؛
 اما فضا (بوشلىق) دەغى باشقە بولدىلرغە قاراغاندە قوياش،
 تىپرە ياغندەغى بارچە سىبارەلر ايلە، ھر سېقونددە ۱۶ كىلومىتر
 (۱۵ چاقىر م) قدر « ايكى نوزىنە طايانغان » اسملى بولدىلر

الك مقدمكى حيوانات باقچهسى . دنباده الك الك
حيوانات باقچهسى تأسيس ايدوچى كيمسه ايران پادشاهلارندن
فبروز شاه ديه ظن فيلورلر ايدى . شمدى آثار قديمه
وتاريخى دليللردن بونك مصر حاكم لزندن سلطان خماروبه
بن احمد طولون ايديكى معلوم اولدى . ابن طولون طرفندن
مصرده توزولموش حيوانات باقچهسده هر تورلى فوشلر ،
حيوانلر اولنور ايدى .

علم يوليمه خيرات . هندستان توره لزندن راوصاحب
اسمده برى « بمباى » شهرنده سالناچق « دارالعلوم »
فائده سينه روس آقچه سينه بر يوز ايللى بيك صوم آقچه ،
بانقعه صالمشدر .

مکات

قر يغلاتو

۱۸نجى عصرنگ آخرنده اولغان واقعه .

« كيلين بالاڤاي ! ايرته گه ايرته رهك طوروب تاريني
تويارسن ، صولتقاينك تيكده شلرى جيولور ، بوتقعه كرهك
بولور » ديب زليخا ابى كيلينيه ايتوب قويدى ده اوزى
يستو نمازينه كر شدى .

زليخا ابى آلتمش بش ياشلرينه كيلگان قارتچق
اولوب ايرى سفرعلى آڤاي بربارتى بلقنه بورون ، دنبادن
كيتوب طول قالغان ايدى . اوتوز ياشلارنده بر اوغلى ايله
يكرمى بش پاشنده سلطانبيكه اسملى فزندن باشقه بالارى
كچكنه وقتلرندنه دنبادن كيمش ايديلر .

سفرعلى آڤاي ترى وقتده سلطانبيكه نى ايكنچى اولغه
بيكه مت اسملى كشينك اوغلينه وعده لهشكان بولسه لرده ،
سفرعلى آڤاينك ئولمى ايله طوى تيز زمان بولا آمادى .
حاضر ايندى طوى غه بر نيچه كون فالغنده قرلر جيولوب
« قر يغلاتو » كون بولاچاق ايدى
زليخا ابى نمازينى تمام ايتوب دعا لرينى اونوب

كيمسه لرنى عرب و فارسى سوزلرى ايله الزام فيلورلر
« آنلرنى ده ايشد لگانچه يازارسز مى ؟ » ديه قارشولرينه چيقارلر
ايدى . شمدى بو آدملر عربى و فارسى كلمه لرنى ده ايشد .
لگانچه يازارغه تيوشلى ديه دعوى فيلورغه باشلاديلر .
« ثروت فنون » ژورنالنده يازدقلى مقاله لرنندن مثال ايچون
اوشبو سوزلرنى چوپلاب آلدق :

ايسكى املا	ياڤى املا	ايسكى املا	ياڤى املا
اسم	ايسم	سبب	سه بهب
انسان	اينسان	ساعت	ساآت
انگلتريه	اينگيلتريه	شى	شهى
اعلان	ايعلان	شهر	شههر
اول	اووله	صاحب	ساحيب
بعضى	بازى	ضيافت	زيبا فته
پك	پهك	طاقم	تاقيم
بلكه	بهلكى	طرف	ناراف
بن	بهن	عسكر	آسكهر
تمام	تامام	غزته	غازته
تشكر	ته شه ككور	فضله	فازلا
تكرار	ته كرار	فقط	فاقات
تخت	تاخيت	قدر	قادار
ثواب	سواب	فضا	فازا
جسارت	جه سارهت	قوت	قووته
جناب	جه ناب	كاغد	كاغيد
چهارشنبه	چار شانبا	كنج	كهنج
حق	حاق	كبار	كيبار
حقنده	حاققنده	لر	لهر
حتى	حاتتا	لنت	لهزنت
حكومت	حوكومت	مسلمان	موسولمان
خير	خاير	ملايم	مولاييم
خدمت	هيزمت	مركب	موره ككب
دنيا	دونيا	مطلق	موتلاق
درد	دهرد	محبت	موحاببهت
دولت	دهولت	مملكت	مهمله ككت
دفعه	دهفا	محتاج	موحتاج
دائم	دائيم	هر	ههر
رضا	ريزا	هجوم	هوجوم
زمان	زه مان	هنوز	ههنوز
زياده	زيياده		

« اعوذ بلىن باشلادم ، . . . اوقوب ناشلادم »
كچى باشدىن جىغان باشمنى ، ئەلگىنە توگا باشلادم .
آندىن آناسى قارشىنە طوقتاب :

« اعوذ بلىن بسم الله ، اول ايمانارنىڭ باشى ايكان .
قارادم آنافاي بوزىنە ، ايكى كوزى طولى باش ايكان .
آنقنايم بورغان كىتەرگا ، كىلدم كوڭلوكنى بچىل اينەرگە !
سىندىن آبرو غە وقت بىدى ، ايندى مىڭانى حال اينەرگە ؟ »
زليخا اينىڭ جىر چقلانغان بىنى بوينچە ياشلىرى آغا ،
آغاسى دە بىغلى ، قىزلارنىڭ دە كوزلردىن مىلدەر - مىلدەر ياشلىرى
قويولا ، چارشاشا ايله قاپلانغانە سلطاننىڭ نىڭ بوزى
كورونمە سە دە ايك باشلارى قانراغانە چكسىز بىغلاوى
سىزولە . خاسلىپە توتاي اشنە كىچىلك قىلمى يىرلى :

« مېن آنافاي غە بارىمىن * آپىراقنە چاتور بابنوب
ألن آنای كېم (۱) نى كوردىڭ ؟ * باقسەڭ بىلار (۲) ايدىڭ صاغىنوب
كىتەم آنای كېم كوروب قال !
تاغىدە كىلە آلمام يولم تار .

« چىلد كىكەم (۳) چوب چوبار * چىنلار اوق فونسە كم قوار ؟
طوغان ايلم صاغىنوب يلاغانە * بىلاما - چى دىوب كم طيار ؟
تار اور دىقلىرنىڭ بوينە * قوش چىلدكلر قورولغان .
مىنم بوينغىنەم بورولغان * آنافاي كېم نىڭ بوغىدىن .
كىتەم آنای كېم كوروب قال !
تاغىدە كىلە آلمام يولم تار . »

زليخا ابى تارتشوب - تارتشوب بىغلى . سلطاننىڭ نىڭ
بتون تى قانراپ اچقنغان تاوش ايشتولە .
خاسلىپە توتاي سلطاننىڭ نى آغاسى طرفىنە بوروب :
« بورولوشقنە بورولوش يول كىلسە بورولما موسىن آغافاي ؟ !
كروب حالەنى بلوگە * خورلانما موسىن آغافاي ؟ ! »
يوق ، سىكلام يوق ! الله صافلاسون سىنىڭ حالىڭنى
صورا بوينما فرض بولسون » دىب آغاسى جواب قاينارا .
آندىن قىزلار طرفىنە بورولوب :

« كوچىگەم ، (۴) مېنم كوك ناغش ، (۵)
كوچىلەم دوستلر مېن باڭغىز !
اچكىم اوق طولغان قايفى صاغش ،
تارقايتالمام (۶) دوستلر مېن باڭغىز ! (۷) »

بوقلارغە ياتسە دە ، قىزىڭ كىلە چك كونى توغرىسندەغى اوى
لار برى آرئىدىن ايكىنچىسى كىلوب بوقوسنى فاچردى
ابرى ايسىنە توشوب يىغلايدە آلدى « آه الله ! سىنىڭ تقدىرگە
چارە يوق ، آناسى تى بولسە قىزىڭ كوكلى موڭايمان ،
طوبى دە كوركلى بولور ايدى » دىدى اوزىڭ زور قاينىش
آراسىنە توشىپ تاڭدىن الك طوروب قش كونى ئەوندە
كىبىرگان آرش صوغولرى ، يكرىمى بش كىشلىك عائىلگە
قول نگرمانندە پارمە ياروب ، ايرتەگى آشقە بوتقە پشورلرى ،
برر هفتەلب اباغىنداغى چاباتاسنى چىشارگە وقت تابمىچە
شول كوبى بوقلارلرى . آزغە عىب اچون فاين آناسىدىن
تابا آغاچ ، اوقلاو آشادقلىرى ، بش آلتى يل آنا آناسىنە
بارا آلەمچە زار بولغانلرى ايسىنە كىلوب قىزىڭ دە باشىنە
شوندى حاللر كىلوندىن قورقۇپ قانراپ كىتدى .

تاڭ بولنە باشلاغاچ كىلونى اويغاندى . اوزى قاينىشدىن
كوب چقا كورگانگامى ياكە يورەكى بومشاق ايدىمى ؟
زليخا ابى كىلونى ايله ياخشى معاملە قىلوب اش قوشقانە
قچقرمى باقرىمى ايدى .

اورئىدىن طوروب ماھارت آلغاچ قىزىنى اوباتماقچى
بولدى . قىزى قوللرىنى باشى آسپىنە قوبوب راھىلنوب
بوقلانغانە ، اوباتورغە آيادى . « بوقلا قىزىم ! بوقلا صولتقايم !
طىچ بوقولرڭنىڭ آخر كونلرى ايندى » دىب اوباتمى
كىتدى .

كون ياقتردى ، قىزلر برەم برەم جىلدىلر . كىلون
باروب « قىز بىغلان » غە اوستا خاسلىپە توتاي نى دە چافروب
كىتوردى . خاسلىپە توتاي ايوگا كرو ايله ايوگا ئىلە نىندى
موڭلى توس كىردى . زليخا ابى ايله سلطاننىڭ نىڭ كوزلرى
بر برىسىنە توغرى كىلوب ، آيرلاچاق كونلرىنى سىزگان
توسلى ايسە نەلەشكان فارا ايله فاراشدىلر . سلطاننىڭ نىڭ
آلدىداغى آشخانە اورنىنە طورغان كىكەنە (۱) بولمەگە كىردى .
خاسلىپە توتاي دعا قىلوب صاولق صوراشقاچ اوزىڭ
خىمتنە كىردى . زليخا ابى نى « تور (۲) اوردىق » قە آغاسىنى
« تار (۳) اوردىق » قە ، تىكەش قىزلرىنى اسكامبەلرگە اوطورتدى .
حاضرلب قويغان آق چارشاونى سلطاننىڭ نىڭ باشىنە يابوب
بولمەدن آلوب چقىدى . ايدەن اورتاسىنە طوقتاب موڭلى
تاوش ايله يىرلى باشلادى :

(۱) كىبىم .
(۲) يىغلار .
(۳) چىلدق .
(۴) كولىمىڭ اىزوى .
(۵) نقش .
(۶) تارانا آلمام .
(۷) يالغىز .

(۱) مىشارلردە « پولان » دىب يوروتلە .
(۲) سكى نوسلى كىڭ اوروندق .
(۳) دىوار بوينە ، برتاتتالى اوروندق .

دیب ایتندی .

فوتلی پادشاه (خسرو)، نه معلوم و اوباتسز عربنڭ باطر چیلغنه تعجب و استخفافکارانه تبسم ایدوب:

— سرکنی یاشرمی اعتراف قیلوڭغه رحمت؛ لیکن اعترافکنن مڭا نی فائده؟ مقصودڭ نرسه؟ شیرین مینم خانونم ایکانلکندن خبرڭ یوقمی؟

— مین آنی سویام . . . آنی مڭا بیروکنی اوتنم - برابرینه نی سوریسوڭ، صورا، ابرکم، ترکلکم سینڭ قولڭده .

— أنه سراپیدن کورنگان بیصصون طاواری، کوره موسن؟ شول طاواریڭ رسمن غایت مهارتله یاسا، شول یاساغان رسمڭ محبتڭڭ حقیقیلغن سویلاب «حال نلیله» مینی اوشاندر - سون! اگر یخشی یاصی آلساڭ، مینم اسمده سینڭ محبتڭ ایله برگه منگو اونتولماس ... بار، یولکنن فاله! فرهاد کیندی .

کوب وقتلر خلق کوزندن یوغالیدی . بر طارلاوقغه اورنلاشوب، تکه طاش یارلرینه طورماشه، طورماشه - شیرین ایله فوشونی تلهب، محبتینڭ قوتیله - قولنده غی نافتاسنه، مهابت طاواریڭ رسمن کیسوب یاسامقده ایدی . آنڭ رساملقده قول اوستونلگی، خسرونڭ صوغشلرده دشمانلرینه غالب بولوندن شانلیراق ایدی .

یاش رسامڭ عشقی یالقینڭ تاثیر ایله، طاشلر اورنندن فوزغالغان، بومشارغان توسلی کورنه ایدی . تکه طاش یارلرینڭ مهابت منظرهسی آدوم صابن اوسمکده و ضورابمقده ایدی بتون قلبنه محبت یالقینی قابونغانلقدن، فرهاد، اوز اوزن اونتوب هیچ توقاوسز، رسم یاساوندی دوام قیلماقده، یاساغان رسمڭ نه قدر لطیف و گوزللیکن سیزمی، هر آدومده طارلاوقغه توشوب هلاک بولو خوبی بارلغی آنڭ کوکایینهده کرمی ایدی . فقط بر یاڭلش آدوم، بر احتیاطسز حرکت نڭ بولوی ایله - فرهاد نڭ حیاتی، دنیاوی محبتی ایله برگه، اوطندن اوچقان چانقی کبی بر آنده سونهچک ایدی . لیکن آنی محبتی هر تهلکهدن صافلادی . فرهاد نڭ یاساغان رسمندهگی طاو تپه لری، خسرونڭ سراپینه مهابت قاراش ایله قارامقده ایدی .

— مین تیوش خدمتمنی قیلدم، - بیر شیرین منی، مین آنی خدمتم آرقاسنده فازاندم .

لیکن خسرو آل دیبهچک اورنده - شیرین اولدی - دیب ایتندی .

بیک قانی یغلاقدن سلطانبیکه آیاق اوستنده کوچکا طوردقنی خاسلیه توتای سیزوب طوتنڭز دیب قزلرغه اشاره قیلدی . ایکی قز سلطانبیکه نی طوتوب اوروندقغه ایلندیلر، باشندن چارشاونی آچوب قاراسلر یوزی آپتاق بولوب هوشی کینتیرک درجه گه کلمش باش آستنه یاصدق قویوب یوزینه صالغون صو سبیدیلر . تیکدهش قزلرنڭ همه سینڭ یغلاودن یوزلری کوزلری ششسوب بتکان ایدی

«قز یغلان» دن اوچ دورت کون صوڭ نکاح مجلسی بولدی قاین آناسندن سلطانبیکه گه ناستار (۱)، صلاوچ (۲)، ایکی دانه باشلی اینه (بولاقغه) کیلدی کیلننی الوب کینتیرکون یزه اروغ قردهش جیلوب، سلطانبیکه نڭ باشینه ناستار ساروب، آلاچا (۳) چارشوا ایله اورتامش ده دکلی (۴) آرباغه اولورنوب اوزانوب یباردیلر . محبوب جمال آقچورینا .

فرهاد ایله شیرین

روحانی بولغان قوت، عالی محبت امرینه ایرکسز باش ایدروب، فرهاددن تافتاغه کیسوب طاوارینی رسم قیلدردی، - و فرهاد ایڭ ماهر رسام اسمن آلدی . شولای اوق صاندوغاچنڭ صایراوندن اثرلنوب، یومشاب گل چهچهک آندی .

لیکن جیل، اوباتسز ورحیهسز جیل توپاس اوبوی ایله، ملایم گل آیرچالرون صاباغندن آیروب هواغه اوچوردی، - آه مسکین صاندوغاچ! آه فزغانچ عاشق!

اوز اوزن سوپوچن، کبرلی، غرورلی پادشاه - خسرونڭ خاتونلرندن، بومشاق طبیعتلی، بازومسز شیرین، عرب رسامارندن، فرهادکه عاشق بولدی .

فرهاد، مدھش، ظالم خسرونڭ حضورنه کیلوب طوغریدن طوغری - مین سینڭ شیرین نڭنی سویام، -

(۱) چیتلری یفاک اوقه ایله اورناسی نازک آق ماق یا که ییدن طوقلش . ناستار سوزی دستاردن آلمش بولسه کرک .

(۲) اوقه ایله نقشلگان، ناستار آستندن باشقه کیوله . روسارنڭ «چیچق» لرینه اوغشاولی .

(۳) کوک ایله آق یا که کوک ایله ذل ییدن شاماق - شاماق ایتوب طوقلش .

(۴) کویمهلی،

— طاولرنگ رسمن سپن ياصامدك فرهاد، سپنك محبتك ياصادى، — و سپنك اسمك منگو اونتولماس . آرتق .

لطائف

۱۲۹

بالاده منطق

بر آنا، بالاسينه: — اوغلم! سپن اصلا، اورام بالاسى كيك، كشيگه فاطى سوز ايتمه! بره و بله نده اور شوشما! — ديب اوگتلى ايكان .
بالاسى: — آلايسه، بزنك انكاي اورام آناسى در آخرسى!
— نيدن؟
— اول، كوب وقت، كشيلىر بله ن فچقرشا . . .

۱۳۰

Мудрый سوز .

بر آچيق فكرلى سوداگر، ايمداشينه:
— بر Мудрый سوز سويله ئلى - ديمش .
ايمداشى — «مودرى» سوز، سويله نى - ايتوله
— آلايسه ايت!
— ايتدم ايج!

تصحیح

۱۹ نچی عدد ۵۷۹ نچی بیت، ۲ نچی باغاناده «ذوالقرنین» گه قویلمش حاشیه «بلقبس» گه تیموشلیدر.

مجررى: رضاالدين بن فخرالدين .

ناشرلىرى: محمدشاكر و محمدذاكر رامیيفار

بنون وجودن اميدسرك فابلاغان فرهاد، عشقى ايله يانغان، كويگان، بولنك قربان بولورغه حاضر، شيريندن منگوگه آيرلودهشتن تحمل قيله آلمادى. كوكره ككه سانچاگان خنجرنگ يوره كده آچقان جسمانى پاره سى، صزلاوينك فوتيلىكى ايله، فرقت و ضياع ياره سون بر آنده بوغالتدى، و روحانى بولغان محبت، نار دنيا دن ابركن عرش گه اشدى .
شيرين سلامت ايدى . اول فرهادنگ اوزينه عاشق بولون بلسگاج، بهادر فرهادنگ محبت فوتيله رسم باصاغانن، هيچ كمگه كورنى، ياشرون، باروب قارامقه ايدى .
فرهادنگ خسروگه غيورانه، جسورانه سويله گان سوزارون، عشقنه مفتون، مسخر شيرين، ايسنه نوشورگان صابن يوره كينك طانلى، طانلى تيبون حس قيله ايدى .

— مين باشقهغه توگل، فرهادك، لايق، اوزون ساچ ارمنى مسك (جفار) ايله چلانوب، آق بدننى گللكره اوراب آباق استينك توفراغى، كوكلينك سلطانى بولاچقمن، غيور فرهاد گوزله لكه من سرخوش بولوب فوتلى قوللر بله اياقلىر يمه صارلاچق .

بو بخت، بو شادلقلرنگ كوكل جواتقچ بر خيال بولوب، قايدن فرهاد، آنك حيانته، اوز ينك حقنى، اوز ينك شيريننى طلب قيلوب خطاب فيلماقده، قارشوسنده شول دهشتلى هلاكت — اولم بارلغنى سيزمى ايدى . فرهادنگ اولگان خبرى تيره ياقه بيك تيز نارالدى: هر كم — فرهاد اولگان، آنى آلدانلار، آنك ايچون طاولرى اوچ آلور — بيصصون طاولرى — ديب تكرار فيلماقده ايدى .

شيرين ده شول اوق خنجر ايله محبتى ايچون تپوش بولغان وظيفه سن ادا قيلوب، اولم فوچاغينه اتلدى اول طاولرنگ مسجرلى، دهشتلى تكه طاش تپه لرى، قولاب توشه توسلى كورنگانگه، طارلاوتلرندن اوزا طورغان هر چولاوچينى صوگ درجه ده فورتماقده در .

فرهادنگ ياصاغان رسمنده گى، كوككه چقارغه تالاشقان توسلى قالقوب طورا طورغان تپه لره، هر كوز صالحان كشيگه، غايت مهابتلك ايله قارامقه ايدى .

«شورا» اورنپورغده اون بيش كونده بر چققان ادبى، فنى و سياسى مجموعه در .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-Й СТРАНИЦЬ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونه بنلى: سنه لك ۵، آلتى آيلىق ۲ روبله ۶۰ كاپك .
«وقت» برلن برگه آلوچيلرغه:
سنه لك ۹، آلتى آيلىق ۴ روبله ۶۰ كاپك در .

زلاتاوست اويازى ميرزالر ۋولستند، غى عصبه لرغه آجق خط :

۱۷نچى نومبر «شورا» ژورنالنده باصلوب چققان، «ير صائونانگ عاقبتى» سرلوحه لى مينم طرفىدىن يازغان حكايه، ايشتلد كينه كوره: سزنىڭ قاي بركزنىڭ حب نفسينه تيگان، ميكا قارشو آچوگزنى قاباتقان بولورغه كيرهك. ئلكدن ميكا شخسى دوشمان بولغان قاي بر موللالر كزنىڭ ئلگى حكايه نى سزگه تيرس معنا بيروب توشندىرگانلىكى ايشتله. شول سببلى مين سزگه بو طوغرىده آكلاشماغان تابقرنى، آزرارق آكلا تاسم كيله. مين اول حكايه نى (معاذالله) سزدن كولو، سزنى مسقل ايتو يوللى يازمادىم. چنلاب اويلاغانده بولاي تهمت ايتەرگه يولده يوق؛ سزدن مين آلاي كوله رگه، ياكه مسقل ايتەرگه بر تورليده يول يوق، چونكه سز بوكونگه چه ميكا هيچ بر تورلى اوصاللق قلعانگز يوق. مين اول حكايه نى سزنى قزغانو يوللى يازدم. بوكونگه حدلى برن صانماغانلر كزغه عبرت بولسون اوچون يازدم. ذاتا حكايله برهونى مسقل ايتو اوچون يازلىمى، بلكه كشيلىرگه درس، عبرت بيرو اوچون يازلا.

بو طوغرىده قارا خلقنى قوتورتوچى امام افندىلر! وجدانگىز بولسه، آزرارق اويلاب قاراگز! مينم خلقنى يوتودن اويغاتو يوللى يازغان نرسه لرمنى تيرس معنالر بيروب، قارا خلقنى ميكا قارشو آياقلاندر وغه طرشوگز مسلمانلق علامتى مى؟ اگرده بار توشنوگز شول بولسه، خلقنىڭ روحانى رئيسى بولوب طورغان كشيگه شول حدلى نادانلق، شول حدلى معنوى صوقرلق اويات توگلمى؟... شول قىرسن ياخشى بلكىز: سز بولاي ميلانوگز بلن اوزگىزگه ده، خلقىرغه ده فايده ايتە آماز سز.

موندن صوگ ائىدى، شولاي، ياشلر قولنده غى قلم سزنى ئلله نيچه يوز يلغه سوزلغان يوقولارگزدن اوياتور...
تايى قريستند، امام هادى سعى.

«زلاتاوست» اويازى. ۱۹۱۱نچى يىل ۱۷نچى سېنتابر.

تامغا حقنדה تكرر اوتنچ.

۹نچى عدد «شورا» نىڭ قابقچنده تامغالر حقنדה بر اوتنچ قويلوب ائىدى. شوگا جواب اوله رقى كوندلرلمش تامغالر نىڭ ايكى - اوچ تورلىسى ۱۳نچى عددنىڭ قابقچنده كورلدى. موني كوروب زور قواندم، هم معلم عزيزالله افنديگه كوب تشكر اوقودم.

بو اورنده تكرر «شورا» اوقوچيلر نىڭ ايسلرينه سالامن: اوز ياقلىرنده بولغان خلقلر نىڭ استعمال ايتدىكى تامغالر نىڭ تورلر ينى «شورا» اداره سینه كوندرسه لر مرتب

صورتده درج ايتلوب تورور ائىدلر. تامغالر نىڭ وقت طيورى هم كىفيت انتشارى بىرگه معلومدر. تارىخىز اوچون بولر نىڭ اهمىتى غايت بيوكدر. بناء عليه بو حقه زحمت چىگوب نامغا ازله ب يهروچيلر تارىخىزغه اولكەن خدمت ايتمش بولاچقىلر در. اوتنوچى»

اوارەون

۱. آقتوبه ده ح. ك. خىروف افندى گه: مطبعه ده اول روشلى ككىرى بوكرى علامتلر بولمايدىغىدىن «كىركلى اوتنچ گه جواب» اسملى مکتوبگىز باصلمادى.

۲. «قطعه» هم ده «چن اير» اسمى قويلمش شعرلر نى باصارغه ممكن دگل.

۳. «قانلى تومان ايچنده» اسملى مقاله اداره ده اولمغان سبب ايچون باصلمى. علمى و ادبى، فنى و اجتماعى مقاللر يازسه گز باصلور.

۴. بو عدده اورن بتدىكىندن «تقليد و علم» اسملى مقاله كرمى قالىدى.

۵. «اسلاملر آراسنده نيچون لازم درجه ده علم طارالمى؟» سؤالينه ويرلمش چوابلر نىڭ يالگىز اوكتابر بائينه قدر آلتغانلرى غنه درج اولنه چقد.

۶. «ناوى نيقولسكى» دن يازلمش مکتوب اوز وقتنده باصلور.

۷. ايسكى فوتومىت آوانه عبدالفتاح افندى آشىروف گه: هديه ايتدىكىگىز ۲۴ عدد «آثار» جزعلرى اورن بورغ شهرند مسلمان جمعيتى كتبخانه سینه تابشردى.

۸. «شورا» ده درج اولنه چق يازولرده كامل امضا اولمق، كاندن نىڭ برگنه يوزينه يازلمق، يول آرلرى سىراك اولمق شرطلر. شوگا موافق دگل مکتوبلر درج اولنمازلر.

۹. «مشهور خاتونلر» اسملى كتابنى صور اوچىلرغه: اول كتاب اداره ده هم ده مؤلفنده ده يوق. بو، تكرر اعلام قىلندى، بو حقه خط يازوب مارقە اسراف قىلماگىز! مؤلفى بونى تكرر باصدره آلمى، باصدروچيلر اولسه ينگل شرطلر ايله ويررگه حاضر در.

تصحیح :

اوشبو عدده ۶۱۰ نچى بيت ۲ نچى باغانا ۲۳ نچى يولده «ياشرو» سوزين «ياشروب» ديه، ۶۳۳ بيت ۲ نچى باغانا ۵ نچى يولده «اه» سوزين «اهل» ديه، ۶۲۴ نچى بيت ۲ نچى باغانا ۲ نچى يولده «اکثر» سوزينى «اگر» ديه، ۴ نچى يولك «سنخار» سوزينى «سغار» ديه اوفورغه تيوشلى.

«وقت» اداره خانەسېنىڭ اوز مطبەخەسىندە نەپىس روشدە اعلا كەندىگە باصلوب چققان توباندىگى ائثرلار اداره دەم مەشهور كىتابچىلاردا ساتىلمىقىدەدر. اداره دن يوزلب آلۇچىلارغە مەخسۇس اسكىد كە قىلنور.

آدرس: «ВАКТЪ» редакция газ. Оренбургъ.

«اويغە كىلگان فكرلرم»

غزىتە وژورناللاردا اونىكون قىلمى ايله مەشهور عمر القراشى افندىنىڭ ۹۹ صەيفەلى بو ائثرى «وقت» ادارەسى طرفىدىن باصلوب چقىدى. ۱۲ ە پوچتە ايله ۱۶ ە .

«تل يارىشى» ايتىمىش دن زىيادە اھىل قىلم طرفىدىن حكاىە مە مەقالە روشنە يازىلغان بو ائثرە اونودىلغان با كە بوغالغان چىن ترك سوزلرنىڭ كۆپىسى جىيولغانىدىر. اوشبو ۱۹۵۵ صەيفەلىك ائثر، گوزل روشدە باصلوب، ۷۵ تىن، پوچتە ايله ۸۵ تىن.

«بالالار اچون واق حكاىەلر»

باشقا تىللردن كۆچرلۇب تىرتىپ ايتىلگان بر ائثر. مۆتىبى درمىند. ۱۲ تىن، پوچتە ايله ۱۶ تىن.

«باصلماغان شەئىرلر» اوتوز قىر ذاتلارنىڭ شەئىرلەردىن نەمۇنەلر جىيولوب باصلوم شەئىر جەمئەتە سىدىر. ۳۰ ە پوچتە ايله ۳۰ ە.

«دورت كون» روسلارنىڭ مەشهور ادبىلەردىن ر. غارشىن ائثرى بولوب، ر. رىيىف طرفىدىن تەرجىمە قىلىنىشىدىر. بو رسالەدە مەخسۇس يارالانىمىش بر سالداتنىڭ اوزى ژۇتوردىكى تورك سالداتنى ياندىدە دورت كون غەدابلانوب ياطدىقى شو. ائناغە كى احوال روھىيەسى - حىيائى تەسۋىر قىلىنىشىدىر. بەھاسى ۸ ە پوچتە ايله ۱۰ تىن در.

«قوزغونلر اوياسىندە» شاخىتە دەغى مەھلىلار اشچىلر تورمىشىنە دائر شىرىفى افندى كىمال قىلمى ايله يازىلمىش غەبىرنى بر حكاىە در. بەھاسى ۱۲ تىن، پوچتە ايله ۱۴ تىن.

«احمد باى» مەشهور احمد باى حىسنىف تەرجىمە خالى حەقنە يازىلمىش بر ائثر در. ۲۵ تىن، پوچتە ايله ۲۹ تىن.

«حىيات و سەئادت» مەجرى علاء الدىن عرفانوف، بىخت و سەئادت نە نەرسە و آنى انسانلارنىڭ نە روشدە آنگلۇلر يىنى آچق ايتوب يازىلغان بو. مەقالە «شورا» دە باصلاندىن مۇڭ آيروم رسالە شىكلە باصلوب، ۱۰ تىن، پوچتە ايله ۱۲ تىن.

«دېڭىزگە» (شورادە باصلاندىن. صۇڭ رسالە شىكلە باصلوب). مەجرى عالم جان ابراھىموف. دېڭىز پاراخۇدە بارغاندە بر قازىقە اوچراب انىڭ سوزلر يىنى قاراغاندە خەلقنىڭ نىك كۆپ خىيالى اكىت لىرگە چىن كوز ايله قاراغانلردىن فكر چىتتە نە فىر توبان اىكەنلىكىنى آچق بىيان ايتوب ايله برگە، دېڭىز كوزىشلىرى گوزل نوسىم ايتىلمىش قىزق بر حكاىەدر. ۸ تىن - پوچتە ايله ۱۰ تىن.

«محمد عليه السلام» مەھتەب باصلردن آنوب يازىلمىش بو ائثر مەكتەب بالالرىنە درس ايتوب اوقۇتورغە مە مطالعە اىچون مۇافىقىر. ۲۰ تىن، پوچتە ايله ۲۴ تىن.

«تارىخ اسلام» ابتىدائى روشدى مەكتەبلەدە اوقۇتمق اىچون استانبولدە مەكتەب سۇلتانى مۇذونلردىن عثمان افندى جىللىر طرفىدىن آچىق تركى تىلدە يازىلمىش بو ائثر، اىكەنچى مەرتبە باصلوب چقىدى. ۱۸ تىن، پوچتە ايله ۲۲ تىن.

«كتەب سىتە و مۇلفلىرى»

حەدىث و سنت عالملىرى قاشىدە «كتەب سىتە» دىە مەشهور اولان حەدىث كىتابلىرى و آنلارنىڭ مۇلفلىرى حەقنە يازىلمىش بر رسالەدر. ۱۳۶ بىتدىن غەبىرت اولان بو رسالەنىڭ ۴۵ تىن.

«رحمت الهىە» بو ائثر، موسى افندى طرفىدىن قوزغاتىلمىش «رحمت الهىە» مەسئەلىسى حەقنە ابن القىم حضرتلرنىڭ «حادى الارواح» نام ائثرىنىڭ اولان بر فصلىنىڭ تەرجىمەسىدىن غەبىرتىر. اىكەنچى مەرتبە باصلوب، ۱۰ تىن، پوچتە ايله ۱۲ تىن.

«جغرافىيەلىك عمرانى» غەبىنار يە و رىيالىنى مەكتەبلەدە اوقۇتولماش طورغان درس كىتابلىرىدىن آنوب تىرتىپ ايدامىش بو ائثرنىڭ نىلى آچىق، افادەسى يىنگل، مەكتەبلەدە درس قىلوب اوقۇتورغە مەنسۇبىر. مەرتىلرى فاتەح كرىموف ايله نورالدىن آغەبىدىر. ۳۰ تىن، پوچتە ايله ۳۶ تىن.

«ترويسكى علماسى و اصول»

«جىدىدە» اصول حەدىدە ايله بالالر اوقۇتمق شەرا و عقلا درىست ابدىكى حەقنە، شىخ زىن الله النەقىشەندى حضرتلرى مە بوابر اولدىقى خالە ترويسكى علماسىنىڭ اعلام نامە و غەبىرى نەصىحتلەردىن غەبىرت بر ائثر در. اىكەنچى مەرتبە باصلوب، ۵ ە.

«ابن تىمىيە» اثر: رضاء الدىن بن فىز الدىن، اسلام علماسىنىڭ بۇڭ مەشهورلردىن بولغان اوشبو ذاتنىڭ مەسئەلىسى، افىكارى و نەتىجە مەم مەسئەلر حەقنەغى نظرى طورغۇسىندە مەكەل مەلۇمات بىرە طورغان اوشبو رسالە آچىق تركى تىلدە روسىيەدە بىرەنچى مەرتبە اولەرق «وقت» مطبەخەسىدە گوزل روشدە باصلوب چقىدى. مەشهور ايلرنىڭ بىشىنچى جىزىلى اولوب ۱۴۸ صەيفەدر. بو رسالەدە، خەزىرگە قىر بىك كۆپ كىشىلەرگە مەھول طورغان بو بۇڭ عالمىنىڭ تەرجىمە خالى و وفائى حەقنە خىلى مەلۇمات بىرەلمىشىر. ۵۰ تىن، پوچتە ايله ۵۸ تىن.